

T.C
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**KADIN, GÖÇ VE TOPLUMSAL UYUM:
MARDİN'DEKİ SURİYELİ VE KUZAY IRAKLI
YEZİDİ KADIN GÖÇMENLERİN GÖÇ
DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYFER GÜÇLÜER

GAZİANTEP
TEMMUZ 2022

T.C
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**KADIN, GÖÇ VE TOPLUMSAL UYUM:
MARDİN'DEKİ SURİYELİ VE KUZAY İRAKLİ
YEZİDİ KADIN GÖÇMENLERİN GÖÇ
DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYFER GÜÇLÜER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Meltem KARADAĞ

GAZİANTEP
TEMMUZ 2022

ÖZET

KADIN, GÖÇ, TOPLUMSAL UYUM: MARDİN'DEKİ SURİYELİ VE KUZEY IRAKLI YEZİDİ KADIN GÖÇMENLERİN GÖÇ DENEYİMLERİ

GÜÇLÜER, Ayfer

Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları ABD
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Meltem KARADAĞ
Haziran 2022, 160 sayfa

Bu çalışmada, Mardin'e sığınmış Suriyeli ve Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi (Ezidi) kadınların göç sonrası yaşam koşulları ve deneyimleri ele alınmıştır. Çalışmamın ana argümanı göç sonrası yerleşilen toplumda sığınmacı kadınların uyum noktasında zorlandığı ve günlük rutin yaşam akışında bazı pratikleri uygulamada yabancı bırakıldığıdır. Aynı zamanda göçü gerçekleştiren kadın ve erkek sığınmacılar arasında toplumsal cinsiyet temelinde, yer aldıkları toplumun parçası olma konusunda, karşılaştıkları tutumlar bakımından bazı farklılıklar olduğu da görülmüştür. Bu anlamda nitel araştırma yöntemleri kullanarak Mardin'de yaşayan 6 Suriyeli, 11 Yezidi(Ezidi) kadın olmak üzere toplamda 17 kadın sığınmacıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak 7 Yezidi(Ezidi) erkek sığınmacı ile de görüşülerek Yezidi(Ezidi) erkek sığınmacıların göç sonrası deneyimleri açığa çıkarılmıştır. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların yeni gündelik yaşam pratikleri; Çevreleriyle ilişkileri, yaşadıkları ülkenin sosyo ekonomik ve siyasal yapının sığınmacı olma kimlikleriyle kendilerini etkileme biçimleri üzerinden çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Toplumsal Cinsiyet, kadın, Uyum, Yezidi (Ezidi) kadınlar, Mardin.

ABSTRACT

WOMEN, MIGRATION, SOCIAL COHESION: MIGRATION EXPERIENCES
OF SYRIAN AND NORTHERN IRAQI YAZIDI WOMEN IMMIGRANTS IN
MARDIN

GÜÇLÜER, AYFER
MASTER THESIS, WOMEN STUDIES USA
THESIS ADVISOR: PROF. DR. MELTEM KARADAĞ
JULY 2022, 160 PAGES

In this study, post-migration life conditions and experiences of Syrian women who took refuge in Mardin and Yazidi (Ezidi) women from Shengal Region of Northern Iraq were discussed. The main argument of my study is that refugee women in the post-migration society have difficulties in adapting and they are alienated from applying some practices in their daily routine life flow. At the same time, it has been observed that there are some differences between male and female asylum seekers, on the basis of gender, in terms of being a part of the society they are in, and the attitudes they encounter. In this sense, using qualitative research methods, in-depth interviews were conducted with a total of 17 female asylum seekers, including 6 Syrian and 11 Yazidi (Ezidi) women living in Mardin. In addition, the post-migration experiences of Yazidi (Ezidi) male asylum seekers were revealed by interviewing 7 Yazidi (Ezidi) male asylum seekers. New daily life practices of Syrian and Yazidi (Ezidi) women; Their relations with their environment have been analyzed through the way the socio-economic and political structure of the country they live in affect them with their identity as a refugee.

KEYWORDS: Migration, Gender, Women, Cohesion, Yazidi Women, Mardin

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde hiçbir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayfer GÜÇLÜER

07.07.2022

ÖNSÖZ

Araştırmamda göç olgusu içerisinde yer alan fakat yeterince görünür olmayan kadınların göç deneyimlerini ve geldikleri toplumda nasıl pratikler geliştirdiklerini görünür kılmaya çalıştım.

Araştırmamda görüş ve önerileri ile çalışmama yön veren değerli hocam sayın Prof. Dr. Meltem KARADAĞ'a, jürimdeki hocalarıma, görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlara, tüm zamanlarda yanımdan ayrılmayan ve alanı fotoğraflayarak araştırmama destek olan biricik oğlum Renas Dirok'a, her zaman arkamda duran ve destek olan sevgili eşim Yasin GÜÇLÜER'e ve araştırmam boyunca tercümanlık yaparak beni destekleyen sevgili arkadaşım Beyhan AY'a saygı ve minnetlerimi sunarım.

Ayfer GÜÇLÜER

TEMMUZ 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ÖNSÖZ.....	iv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1.1. Sığınmacı Kadınlar, Toplumsal Cinsiyet ve Göç Sonrası Uyum: Analiz İçin Bir Çerçeve	6
1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	14
1.3.Araştırmanın Konusu ve Kapsamı.....	16
1.4.Araştırmanın Yöntemi	18
1.5 Kent Üzerine	24
İKİNCİ BÖLÜM	27
2. Göç Sonrası Uyum, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Güçlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme.....	27
2.1.Göç ve Uyum Üzerine Olan Kuramların Toplumsal Cinsiyet Odaklı Kavramsallaştırılması	30
2.2. “Cinsiyetsiz” Göç Kuramları.....	37
2.2.1 Göçe Ekonomik Yaklaşan Kuramlarda Kadının Yeri.....	39
2.2.2. Emek Odaklı Göç Kuramlarında Sığınmacı Kadının Ucuz İş Gücü Olarak Görülmesi.....	40
2.3. Göç ve Uyum Çalışmalarına Toplumsal Cinsiyet Perspektifini Dahil Etmek	41
2.4. Hane İçinde Kadını Güçlendirme Üzerine Olan Tartışmalar	44
2.5.Yerelde Sosyal Ağlar ve STK’nın Rollerini	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	52

3. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) Kadınların Türkiye'ye Göçü: Göç Süreci	52
3.1. Geride Kalan Mekân: Şengal Bölgesi.....	56
3.2. Yezidi (Ezidi) Kadınların Misafir Ülkedeki Göç Deneyimleri	58
3.3. Suriyeli Kadın Göçü	62
3.4. Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli Sığınmacıların, Sığınmacılık Statüleri.....	69
3.4.1. 'Göçmen' mi? 'Sığınmacı' mı?.....	76
4. Göç Sonrası Yezidi (Ezidi) Kadınların Uyum: Hane İçi, Sosyal Ağ ve Kurumsal Destek Sistemleri	79
4.1. Göç Öncesi Topluluk ve Hane İçi Toplumsal Cinsiyet ve Kadınların Güçlendirilmesi Mekanizmaları	90
4.1.1 Yezidi Topluluğunda Kadınların Konumu	93
4.2. Göç Sonrası Topluluk ve Hane İçi Toplumsal Cinsiyet ve Kadınların Güçlendirilmesi Mekanizmaları	105
4.3. Yezidi (Ezidi) ve Suriyelin Kadınlarının Toplumsal Uyum: Sosyal Ağlar, Devlet ve STK Kurumsal Destek Sistemleri	111
SONUÇ	119
Kaynakça	130
EK A1. GÖRÜŞÜLEN YEZİDİ(EZİDİ) KADINLARI TANITICI TABLO	138
EK A2: GÖRÜŞÜLEN YEZİDİ(EZİDİ) ERKEKLERİ TANITICI TABLO	139
EK A3: GÖRÜŞÜLEN SURİYELİ KADINLARI TANITICI TABLO	140
EK A.4. 1.YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI (ARAPÇA ÇEVİRİSİ).....	143
EK A.5. KATILIMCI RIZA ONAM FORMU	145
EK A.5.1 KATILIMCI RIZA ONAM FORMU	146
ÖZGEÇMİŞ	148
VITAE	149

HARİTA, RESİM VE TABLOLAR

Harita 1: Mardin'in coğrafi konumu ve sınır hattı.

Resim 1: Şengal'den Mardin'e yerleşen Yezidi (Ezidi) kadın geleneksel kıyafeti.

Resim 2: Şengal'den Mardin'e yerleşen Yezidi (Ezidi) kadın geleneksel kıyafeti.

Resim 3: Yezidi (Ezidi) bir ailenin göç sonrası yaşam sürdürdükleri evlerden biri.

Resim 4: Yezidi (Ezidi) bir ailenin göç sonrası yaşam sürdürdüğü hanelerden biri.

Resim 5: Yezidi (Ezidi) bir hanenin ev içi görüntüsü.

Resim 6: Yezidi (Ezidi) bir hanenin ev içi görüntüsü.

Resim 7: Yezidi (Ezidi) bir ailenin yaşadığı hanenin mutfak görüntüsü.

Tablo 1: Mardin İl Göç İdaresi Verileri (28.10.2021)

Tablo 2: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı sayısı

Tablo 3: Toplu yaşama alanlarında Yezidi sığınmacı nüfusu

Tablo 4: Türkiye'deki Yezidi sığınmacı nüfusuna ilişkin bilgiler

KISALTMALAR

BM – Birleşmiş Milletler

IOM – Uluslararası Göç Organizasyonu

STK – Sivil Toplum Kuruluşları

TÜİK – Türkiye İstatistik Kurumu

UNCHR – Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BMİHK- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi

UNFPA- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

İŞİD- Irak Şam İslam Devleti

GİRİŞ

Toplumsal kırılmalara neden olan göç hareketleri tüm dünya da olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemiş ve milyonlarla ifade edilebilecek sayıdaki sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’ye sığınan sığınmacı sayısı araştırmamı yaptığım 2021 yılı itibariyle 4 milyona dayanmış durumdadır (Mülteciler Derneği, 2021). Yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan sığınmacı kitleleri arasında bulunan kadın sığınmacı grupların yaşadıkları sorun ve sıkıntılara ek olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı sorunlarının eklenmesini de gösterebiliriz. Bu anlamda göç mağduru kadınların geldikleri ülkenin geleneksel ve toplumsal cinsiyet eksenli rollerini yürütmeleri beklentisi özellikle kadınları toplumun isteklerini karşılamak ve bu kalıplar çerçevesinde bir kadın profili oluşturmak konusunda baskılamaktadır. Göç olgusu içerisinde cinsiyet farklılıkları göz ardı edilirken feminist yaklaşımın yakın tarih öncesinde açığa çıkarttığı ve ön gördüğü gibi göçmen kadınların göç süreçlerindeki deneyimlerinin açığa çıkarılması bilinciyle, çalışmamda bu yönde ilerleyerek toplumsal cinsiyet örüntülerinin göç sırasında ve sonrasındaki aktif ya da pasif olan alanları açığa çıkarılmıştır. Feminist bakış açısıyla, göç içerisinde farklı sebeplerle yer alan kadın sığınmacıların göç sonrasında deneyimledikleri toplumsal ve kültürel değişimlerin hangi boyutlarda olduğuna odaklanarak göç sonrası yaşamları incelenmiştir.

Çalışmamda Mardin’e zorunlu göç eden Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli Sünni-Arap kadınların göç öncesi, göç süreci ve sonrası karşılaştıkları sorunlar ile yaşamlarını nasıl devam ettirdikleri üzerinde durdum. Saha araştırmam 2021 Mart-

Ekim ayları arasında Suriyeli ve Yezidi(Ezidi) aileleri belirli aralıklarla ziyaretler yapılarak ilerlemiştir. 2011 yılında Suriye’de başlayan IŞİD saldırıları Ortadoğu’da bir kaosa neden olarak insanları göç etmeye mecbur bırakmıştır. Bu anlamda kitlesel göçlerin büyük bir grubunu oluşturan kadınların savaş sonrasında göç yollarında yaşadıkları sorunlar ve sıkıntılarının neler olduğu ve kadın sığınmacıların nasıl bir yaşama tutunma çabası verdikleri Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınlarla alanda birebir yapılan görüşmelerden yola çıkılarak analizi edilmiştir. Göçler her toplumsal düzlemde benzer sebep ve sonuçları içinde barındırmaktadır. İnsanlık tarihinin her döneminde ve küresel boyutlarda insanlar göçü bazen zorunlu kaldıkları durumlarda bazen de kendi istekleriyle gerçekleştirmişlerdir. Zorunlu göçlere sebep olan en önemli durum yaşadıkları toplumlardaki savaşlar ve savaşlar sırasında insanların hayatta kalma çabası gelmektedir. Bu anlamda kadın ve göç ilişkisi temelinde yapılan bu araştırmamda IŞİD saldırıları sonucu ülkelerini terk ederek Türkiye’ye yüzünü çevirerek Mardin’ e göç etmiş Sünni–Arap kökenli Suriyeli ve Kuzey Iraklı Yezidi (Ezidi) kadınların göç sonrası sığınma durumlarından nasıl etkilendikleri, toplumsal yapıya uyumları, günlük yaşama katılımları ve yaşadıkları sorunları aşabilmek için nasıl stratejiler geliştirdiklerini görüşmeci anlatılarını değerlendirerek aktardım. Bu anlamda nitel araştırma yöntemleri kullanarak 6 Suriyeli, 11 Yezidi (Ezidi) kadın olmak üzere toplamda 17 kadın sığınmacıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirdim. Bunu dışında 7 Yezidi (Ezidi) erkek sığınmacı ile de görüşülerek Yezidi (Ezidi) erkek sığınmacıların göç sonrası deneyimlerinin aktarımı yapılmıştır.

Araştırmam kapsamında yürüttüğüm görüşmeler sığınmacı kadınların göç öncesi ve göç sonrası yaşamları karşılaştırıldığında hem olumlu hem de olumsuz değişimler olduğuna işaret etti. Özellikle göç sonrası çalışan sığınmacı kadınların hane içerisindeki kadın ve erkek rollerinde kısmi değişikliklere neden olduğunu ve varlıklarının ekonomik kazanımlarıyla birlikte daha görünür olduğu, kadın-erkek eşitliği erkek baskın olmasına karşılık hane içindeki durumlarına ilişkin esneklik kazanıldığı görülmüştür. Bu durum aynı zamanda sığınmacı kadınlar açısından hane içinde güçlenme sürecini doğurduğuna da işaret etmektedir. Yine iki kadın grubunun Türkiye’deki göçü deneyimleme süreçlerinin birbirinden farklı olarak gerçekleştiğine dair bulgular açığa çıkarılmıştır. Türkiye’ye yerleştikten sonra bir çok alanda araştırması yapılan Suriyelilerin yaşam pratiklerine dair birçok bilgiye ulaşılabilirken, bu durum Türkiye’de bulunan ve var oluşlarına dair hiçbir alanda

görünür olmayan Yezidi (Ezidi) kadınların nasıl sorunlar yaşadıklarını ve kamp sonrası kente yerleşme sırasında nasıl stratejiler geliştirdikleri bilgi eksikliğinin doldurulması anlamında bu çalışma önemlidir.

Göç eden kadın ve erkek sığınmacıların göçü deneyimleme biçimleri tartışılan bir konudur. Göçün gerçekleşme şekliyle bağlantılı olarak kadın ve erkeklerin göç pratikleri ve sonuçları sadece cinsiyet eksenli olmamakla birlikte yaşın, eğitim seviyesi, vasıflı ya da vasıfsız gibi hususlara göre de bir değişim söz konusudur. Bu anlamda tüm sığınmacı kesimin aynı özelliklerde olmadığı birçok açıdan birbirinden ayrıştığını ifade etmek gerek. Toplumsal cinsiyeti temel alan bir yaklaşımla baktığımızda kadının göç ettiği yerde etki alanlarına ve kadın sığınmacının göçten nasıl etkilendiği önemli bir konudur. Kadın ve erkek göçünü farklılaştıran, eğitime ulaşım, sosyo- ekonomik yaşamdaki konum, istihdam alanları ve şartları gibi faktörleri sayabiliriz. Kadınların göç ettikleri yerde karşılaştıkları tutum ve davranışlar erkeklere nazaran farklıdır. Çünkü Duman'ın da (2015) aktarmış olduğu gibi, göç edilen ülkedeki kadına yönelik tüm tutum ve davranışlar, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta kadına sunulan imkânlar, kadınların göçü üzerinde belirleyici olmaktadır (Duman, 2015). Bu bağlamda araştırmamda, Türkiye'nin mevcut göç rejimi kapsamında göçün Suriyeli Sünni- Arap ve Kuzey Iraklı Yezidi (Ezidi) kadınları nasıl etkilediği incelenmiştir. Araştırma çerçevesinde Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların hem düşük ücretli atölye, tekstil işlerinde hem de işgücü piyasasının toplumsal cinsiyete dayalı (temizlik, konut işçiliği, iş yerlerinde bulaşıkçılık) işlerde çalıştıkları gözlemlenmiştir. Düşük ücretli ve güvencesiz işlerde sığınmacı kadınların çalıştırılıyor olması ve yahut kadınların rızası ile bu işlerde çalışmaları genellikle geldikleri yerleşim yerinde sığınmacı kadın kimliklerinden kaynaklı iş bulamıyor olmalarından ötürü ortaya çıkan bir durumdur. Dedeoğlu ve Gökmen'e (2011) göre sığınmacı kadınların bu durumu çalışabilecekleri işlerin ücretini ve sınırlarını oluşturmaktadır. Erkeklerle mukayese edildiğinde dezavantajlı bir durumda olan kadın istihdam alanında ucuz iş gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların göç sonrası çalışma yaşamına katılımları bu doğrultuda gelişmiştir. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlarla yapılan görüşmelerde özellikle bu iki kadın grubunun göç deneyimlerini birbirlerinden ayıran noktalara odaklanılmış ve bulundukları konumda nasıl yaşam sürdürdükleri karşılaştırma

boyutuyla ele alınmıştır. Böylece statülerinin getirdiği hukuksal açılımlar göçmenlik durumlarını şekillendirmiş ve sığınmacı grupların yaşamları da bu çerçevede oluşum göstermiştir.

Yasal statülerinden kaynaklı birinin diğerine göre avantajlı ve dezavantajlı olma durumlarını bu çalışma üzerinden aktararak bu anlamda oluşan açığı kapatma gibi bir amaca yöneldim. Yürürlükte olan uyum politikalarının ve yasal sığınmacı statülerinin Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların yaşamları üzerinde nasıl bir etkisi olduğuna ya da olmadığına da değindim. Uyum politikalarının sığınmacı kadınların beklentileri doğrultusunda incelerken sığınmacı kadınlar için ne tür uyum politikaları geliştirilebilir sorularına da yanıt bulmaya çalışacağım. Sığınmacılar nasıl bir uyum sürecinden geçiliyor? Sığınmacıların beklentileri nelerdir? Yerli halkın sığınmacıların kültürel farklılıklarını kabul etme ve bu farklılıkların toplumsal mekânda kabulünü kolaylaştırmayı sağlamaya yönelik uyum politikalarının işlerliği nelerdir? Sığınmacı kadınların kente uyum sağlamaları konusunda ne tür politikalar geliştirildi? Gibi sorulardan yola çıkarak çalışmamın ikinci ve dördüncü bölümlerinde uyum sürecini farklı konu başlıklarıyla ilişkilendirerek göç ve uyum politikalarının sığınmacı kadınların topluma uyumu açısından yeterli olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çalışma Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların kentleşme ve toplumsallaşma süreçlerini geniş görüşmelere odaklanarak özellikle göç sonrası ne yaptıklarını bu süreçle birlikte geleneksel dokularında nasıl değişimler geçirdiklerini anlamak bakımından kentte nasıl varlık gösterdiklerinin aktarımı yapılmıştır.

Özellikle göç sonrasında Yezidi (Ezidi) kadınların görünürlüğüne dair bir çalışma olmamıştır. Nasıl yaşıyorlar? Hangi statüden faydalanıyorlar? hem toplum hem siyaseten de görünür olmamışlardır. Toplum içerisindeki varlıklarının görünür olmadığını fark ettiğim için Yezidilerle (Ezidi) alakalı çalışma yapmaya karar verdim. Türkiye’de Ugandalı, Azerbaycan, Sovyetler birliği ülkelerinden gelen ve İran, Somalili, Suriyeli gibi (Coşkun, 2016; Dedeoğlu & Gökmen, 2011; Buz, 2007) göçmen kadınlara yer verilirken neden Yezidi (Ezidi) kadınların göç deneyimlerine yer verilmediği üzerinde durarak Yezidi (ezidi) kadınların var olduklarını bilmemize rağmen görünmeyen olarak varlıklarını sürdürmeleri dikkatimi çekti. Eğitim, sağlık, sosyal, ekonomik, istihdam alanlarında varlar mı? Bu haklardan yararlanabiliyorlar mı? Literatürde yapılan diğer kadın göçmenler gibi nasıl sorunlarla

karşılaşmaktadırlar ve bunları aşma noktasında nasıl pratikler sergilemektedirler. Bu sorularımın muhatapları olan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yapmış olduğum görüşmelerle göç sonrası yaşamlarını görünür kılmaya çalıştım. Bu anlamda Yezidi(Ezidi) sığınmacıların 2014 itibariyle Türkiye'nin farklı kentlerine dağılım göstererek yerleşme sağlamalarından bu yana içinde bulundukları durum iyileşmeye gitmemiş ve yaşadıkları sığınma durumları yoksulluk sınırının çok altında kalmıştır. Bu anlamda görüşme gerçekleştirdiğim Mardin'deki Yezidi (Ezidi) kadın ve erkek sığınmacıların tümü mağduriyetlerini dile getirirken daha çok uluslararası statüde yer almış olmalarını göstermişlerdir. Bu durumu geçici koruma kapsamında bulunan ve koşulları daha iyi olan Suriyelilerle kendilerini kıyaslayarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda içinde bulundukları yasal statüdeki sığınma koşullarının Türkiye'de bulundukları süre içerisinde iyileştirilmesini istemektedirler.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Sığınmacı Kadınlar, Toplumsal Cinsiyet ve Göç Sonrası Uyum: Analiz İçin Bir Çerçeve

Göç olgusunun artarak devam eden bir yapıya bürünmesi göçü gerçekleştiren bireyler ve göçü gerçekleştirme sebeplerini de araştırma alanı olarak açığa çıkartmıştır. Göç içerisinde yer alan bireylerin göçü gerçekleştirme sebeplerine odaklanılmış ve bu konuda çalışmalara yoğunluk verilmiştir. Göç içerisinde yer alan ve varlığı göçü gerçekleştiren bir birey olarak algılanmayan kadın sığınmacılar, feminist bir yaklaşım geliştirilerek göç olgusu içerisindeki yer alış biçimlerine odaklanılmış ve kadınların göç süreçlerini nasıl deneyimledikleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Feminist araştırmacılar 1970'lerden itibaren kadınların göç sürecindeki deneyimlerinin ve davranışlarının önemli olduğunu ve kadınların görünmezliği konusunu vurgulamışlardır (Buz, 2007). Göç olgusunda kadınlar, başlangıcı insanlık tarihine uzanan göç süreçlerinde yer almış olmalarına rağmen varlıkları açığa çıkarılmamıştır. Göçlerde cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin görünmez kılınan kadın, göçlerin gerçekleşme süreci içerisinde eşleri ile hareket eden birer aile bireyleri olarak görülmüşlerdir (Dedeoğlu & Gökmen, 2020, s. 18-37) . Fakat kadın sığınmacılar, göç sonrası yaşamı inşa etmede ve sürdürmede büyük rol almaktadırlar. Göç sonrası bir yok oluşla karşı karşıya kalan ve aile olgusunu cinsiyetçi iş bölümü niteliğinden ötürü bir arada tutmaya çalışan kadın sığınmacıların en olumsuz etkilenen toplumsal grup olduğu vurgulanmaktadır (Çubukçu, 2013). Feminist bakış açısı göç içerisinde kadının da erkekler kadar yer aldıkları halde kadınların neden

görünür olmadığını sorgulayarak yeni yaklaşım önermişlerdir. Buna ilaveten özellikle göç edilen yerde de var olan geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri gidilen yerde de sürdürülüyor olması göç eden kadınların yaşamlarını iki kat daha zorlaştırmaktadır. Bu anlamda sığınmacı kadınların ülkelerinden ayrıldıktan sonra göç ettikleri ülkelerdeki farklı toplumsal yaşam şekilleriyle etkileşime geçmeleri, bundan kaynaklı da farklı kültürel toplumsal yapılarında toplumsal cinsiyeti şekillendirdiği düşünüldüğünde sığınmacı kadınların bu durumdan ne kadar çok etkilendiğini tahmin etmek zor olmayacaktır. Bu açıdan baktığımızda ve feminist bakış açısının ön gördüğü gibi sığınmacı kadınların göç süreci boyunca taşımış oldukları sorumlulukların artmakta olduğu ve toplumsal cinsiyet temelinde kadınlık rollerinin gerekliliğini sığınmacılık süreci boyunca iki kat daha fazla üstlenmek zorunda olduklarını söyleyebiliriz. Nitekim kadın sığınmacıların göç içerisindeki varlıklarını daha görünür kılan çalışmaların artmasıyla (Biehl & Danış, 2020; Buz, 2007; Coşkun, 2016; Dedeoğlu & Gökmen, 2011; 2020) göç sonrası sığınmacı kadınlar ev işleri, çocuk bakma, iş bulma ve çalışma alanlarındaki zorluklarda ne gibi deneyimler yaşadıklarını ve emek sömürüsü ve beden sömürüsüyle karşı karşıya kalan kadınların toplumda nasıl konumlandırıldığı da açığa çıkmıştır.

Suriye savaşıyla birlikte büyük bir göç olayının gerçekleşmesi akademik anlamda göç çalışmalarına da hız kazandırmış ve tartışılan konuların yelpazesini de genişletmiştir. Bu tartışılan konulardan biri de göç olgusunda kadın başlığını oluşturmuştur. Kadınların göç mağduru oldukları üzerinde yapılan tartışmalar gerçek anlamda kadının göç içerisindeki duruşunun ne olduğu sorusunu sormamızın önünü tıkmış ve kadını “çaresiz, aciz” göstererek genel anlamda cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenmiştir. Özellikle medyada çıkan Suriyeli sığınmacı kadınlara ilişkin haberlerdeki temsil durumu geleneksel rolleri gereği “kurban” olarak gösterilmiş ve Suriyeli sığınmacı kadınların; anne, annecanne, eş, kız kardeş vb. gibi durumlarının erkeklerle olan ilişkileri ve ailevi konumları üzerinden tanımlandıkları ve Suriye’deki iç savaşın çaresiz kurbanları-mağdurları olarak resmedilmeleri, haberlerin genel içeriğini kapsamaktadır (Akkaya & Kam, 2017). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde işlenen bu tarz yaklaşımlar Suriyeli göçünde kadınların göçü gerçekleştiren bireyler olarak değil de varlıkları erkeğe göre tanımlanmış ve genel anlamda özgül olma durumları görülmeyerek resmedilen bir süreç olarak aktarılmıştır.

2011 Suriye savaşı örneğinde sivil halk, özelinde kadınların çatışma sürecinden ve savaştan en çok etkilenmiş olması bilinen bir gerçekliktir. Araştırmam kapsamında Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım görüşmelere istinaden savaş sırasında ve sonrasında kadınların karşılaştıkları sorunlar, kadınlar üzerinde unutulmaz travma gibi sonuçlar doğurmuş ve savaşın üzerinden uzun yıllar geçmesine karşın etkisinin devam ettiği gözlemlenmiştir. Araştırmamdaki saha verilerimin bulguları bu yöndedir. Bu nedenle özellikle savaşlardan sonra büyük bir yıkım yaşayan kadınlar göç olgusunun en çok zorlanan kesimini oluşturmaktadır. Savaş esnasında kendi içerisinde özel durumları olan kadınlar göçte kadın olgusunu farklı bir boyuta taşımaktadır. Bu anlamda göç literatüründe kadın olgusunu çok farklı boyutlarda tartışmalara konu eden feminist araştırmacılar göç ve toplumsal cinsiyet ilişkisini dikkate alarak göçün toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında ataerkil yapısını da açığa çıkartmaktadır (Castles & Miller, 2008).

Bu bağlamda günümüz savaşlar ve beraberinde gerçekleşen kaçınılmaz göç bir yönüyle yeni bir “kölelik” düzenini destekler niteliktedir. Şöyle ki savaşın hâkim olduğu coğrafyalarda egemen sistemin amansız gazabına uğrayan halklar çareyi başka ülkelere göç etmekte bulmuşlardır. Fakat bu durum göç edenler için tam olarak bir kurtuluş anlamı taşımamaktadır. Çünkü tarihte olduğu gibi günümüzde de sistemin alanına girmeyenler birçok zorlukla hep karşılaşmıştır. Yukarıda da belirtmiş olduğum gibi yeni bir “kölelik” düzeninin oluşmasına zemin hazırlayan göç hareketleri göç edenler bakımından çok da umut vaat edici bir durum ortaya çıkartmamıştır. Sığınmacıların emek piyasasında ucuz iş gücü olarak görülmesi, emek ve beden sömürüsünün sığınmacılara karşı yaygınlaşarak görülmesi ve bunun yanı sıra sığınmacılık durumlarına göre yani formel, enformel olmaları da sığınmacılara karşı tutumu belirleyen faktörlerdir. Bundan dolayı yeni düzen ‘kölelik’ olarak tabir edebileceğimiz özellikle sığınmacı kadınları kapsayan ve bunun için gerekli tüm düzenlemeleri içinde barındıran küresel anlamda çok boyutlu bir sistem oluşturularak kadın göçmelerden de bu kurulan düzene uyum göstermeleri sağlanmıştır. Bu anlamda oluşturulan küresel sistem içerisinde kadın sığınmacıların iş kollarından ki var olma durumları zor ve güvencesiz koşullarda özellikle ev içi hizmetlerde ve bakıcılık gibi işlerde çalıştıkları görülmektedir (Dedeoğlu & Gökmen, 2011, s. 25). Bunun yanı sıra tekstil, turizm, bakım hizmetleri gibi işlerde çoğu zaman kaçak durumunda çalıştıkları için birçok sorunla karşılaşmış olup bu duruma

karşı sessiz kalmak zorunda bırakılmışlardır. Mardin’de ki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yapılan araştırmamda, bu iki kadın grubunun tekstil ve giyim sanayiinde işgücüne katılım sağladıkları yaşlı ve çocuk bakımı hizmetlerinde yer almadıkları görülmüştür.

Ataerkil bir toplum yapısına sahip olan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) toplumları da; Türkiye’ye göç etmeleriyle beraber sığınma koşullarını iyileştirmek adına kadınların çalışma hayatına geçmesi ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerinde kısmi değişimler olmuştur. Özellikle son yıllarda küresel anlamda yaşanan göçlerde kadınların artan varlığı ezen ve ezilen ilişkisini açığa çıkartmış ve göç içerisinde ve sonrasındaki kadının durumuna ilişkin çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda göç çalışmalarında toplumda sığınmacı kadının mevcut durumuna ilişkin pratikleri ve geldikleri toplumda nasıl bir algıyla göründükleri üzerinde çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle sığınmacı kadınların günlük yaşam akışlarının nasıl olduğu ve karşılaştıkları sorunlara toplumsal cinsiyet, etnik kimlik, dil, sınıf gibi kavramlar kapsamında yaklaşan feminist kuram göçte kadınlık durumlarına ilişkin yeni ve farklı durumlar ortaya çıkartarak yeni bir bakış açısıyla yaklaşmayı ön görmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumsal süreç içerisinde erkek ve kadın bireylerin hangi davranışların uygun olduğuyla ilgili toplumsal beklentileri kapsayan bir kavramdır. Kadınlar tarihsel süreçte eril söylem tarafından kuşatılmış olup rolleri yaşadıkları toplum tarafından belirlenmiştir. Bu nedenle kadın üzerinde geleneksel bir kurumsal temel oluşturan toplumsal cinsiyet yapısı göçte kadının konumunu da belirlemektedir. Bu manada Feminist yaklaşımın ön gördüğü gibi çalışmamda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların göçten sonraki yerleştikleri mekân (Mardin) üzerinden değerlendirerek toplumsal cinsiyet örüntülerinin devamlılığının ne boyutlarda olduğunu açığa çıkartmaya çalıştım. Göç olgusu içerisinde yer alan ve Mardin’de yaşam sürdüren Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların yaşam pratiklerine toplumsal cinsiyet boyutuyla yaklaştım. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet temelinde göç sürecinde kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri göz önüne alarak sığınmacı kadınların deneyimlerine toplumsal cinsiyet, etnisite, sınıf gibi kavramlardan yola çıkarak bir bakış açısı geliştirdim. Bu çerçeveye sığınmacı kitlesi içerisinde özgül bir grup olan kadınların, içerisinde bulunduğu durumu daha iyi anlamamızı sağlayacak toplumsal cinsiyet ve sığınmacı kadın ilişkisine baktım. Böylelikle toplumsal cinsiyetin toplumsallaşma süreci ve göç sonrası oluşturulan kültür içinde

edinilen kadın ve erkek olma özelliklerini anlamaya çalıştım. Cinsiyet ilişkileri genel anlamda bütün fırsatların oluşma şeklini, bütün toplumsal ve kültürel yapıyı ve bu yapı içerisinde gerçekleşen toplumsal ilişkileri etkiler. Buradan hareketle cinsiyet örüntüleri sığınmacılık durumunda da kendisini yeniden üreterek sürdürmektedir. Kadına aileyi kurmada ve ayakta tutmada görev ve sorumluluklar yüklenerek, toplumsal cinsiyet rolleri gereği ev içerisinde konumlandırılmıştır. Bu kavramsal açılımlar Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların hane içi ve hane dışı ilişkilerini ve hareketliliklerini toplumsal cinsiyet örüntüleri bağlamında değerlendirmeme olanak sağladı. Nitekim sığınmacı kadınların sosyal hayata katılımı toplumdaki varlıklarının kabul edilmesiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle toplumsal düzen içerisinde sığınmacı kadınları ötekileştiren ve bulundukları toplumsal ve kültürel değerleri kendilerine dönük baskı unsuru haline getiren yaklaşımlar, söz konusu sığınmacı kadınların yaşamlarını azımsanmayacak derecede olumsuz etkilemektedir. Göç sonrası yer değiştiren kadın sığınmacılar genel anlamda geldikleri menşe ülkelerinin toplumsal yapısına ilişkin cinsiyet eşitsizliğinin temel özelliklerini geldikleri ülkede de yaşamaktadırlar. Öyle ki toplumsal cinsiyetin temel alt yapısı gereğince özel alana yani hane içine konumlandırılan kadınlar günlük rutin yaşam pratiklerini “kadınlık” üzerinden kendilerini yeniden üreterek göç sonrasındaki yaşamlarına devam etmektedirler. Küresel boyutta baktığımızda toplumlarda ataeril düzenin derinleştirildiği ve sabitletiği toplumsal cinsiyet rol gerçekliği göç ve sığınmacılık durumlarında da karşımıza çıkmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda yine sığınmacı gruplar içerisinde en dezavantajlı grubun kadınlar olduğu görülmektedir.

Dünya geneline baktığımızda kadın göçünün artmasında farklı sebepler bulunmaktadır. Evlilik ya da aile birleşimi gibi nedenlerle yapılan göçlerin yanı sıra, kadınların içinde bulunduğu toplumsal düzen de göçü gerçekleştirme nedenleri arasındadır. Dolayısıyla sığınmacı kadınlardan bahsederken çok çeşitli göç hikâyelerinden, motivasyonlardan, arka planlardan, ulusal ve etnik kökenlerden, hayat şartlarından ve fırsatlardan bahsedilir (Wilpert, 2007, s. 164). Çalışmamda ayrıca göç sonucu oluşan toplumsal değişimlerde uyum sorunun ortaya çıkması gerçeğine odaklandım. Göçlerin zorunluluktan kaynaklı olması göçü gerçekleştirenler açısından uyum süreçleri üzerinde etkili olmaktadır. Çünkü toplumsal anlamda uyum sağlamaları için dil, din, kültür ve etnisite gibi unsurların

varlığı etkili olmaktadır. Bundan dolayı Mardin'e göç eden Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar yeni yaşam alanlarına adapte olma, işsizlikle mücadele, hayatta tutunma çabaları ve bunun ötesinde dışlanma, ötekileştirilme gibi sosyal sorunlar baş göstermiş olup kadın sığınmacıların yeni yaşam alanlarına uyum sağlamaları bakımından farklı ve karşı bir mücadele geliştirecekleri pratikleri açığa çıkartmıştır.

Sığınmacı kadınlar içerisinde bulundukları süreçten ötürü birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Bu zorluklardan en önemlisi uyum problemidir. Kadın sığınmacılar göç ettikleri yerin dil, din, kültürel unsurlara yabancı olmaları ve kadın ve sığınmacı kadın kimliklerinin toplumda yaratmış olduğu algıyla birlikte dezavantajlı bir durum içerisinde dirler. Erkeklerle oranla göç süreçlerinde daha çok olumsuz etkilenirler. Bu bağlamda feminist yaklaşım göç olgusu içerisinde yer alan sığınmacı kadınların göç sürecine toplumsal cinsiyet boyutuyla yaklaşarak göç ve kadın ilişkisini tüm yönleriyle açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmalar neticesinde Türkiye'de giderek artan kadın sığınmacıların hem kadın hem de sığınmacı kadın olmalarından ötürü ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarına işaret edilmektedir (Biehl & Danış, 2020; Buz, 2007; Dedeoğlu & Gökmen, 2011). Bu bağlamda feminist yöntemin üzerinde durduğu diğer durum ise kadınların günlük hayat akışlarındaki sosyal-kültürel, ekonomik ve siyasal çerçevenin oluşturduğu ayrımcılık ve öteki olma durumunu açığa çıkarmaktır. Bu anlamda uyum süreci bireyin yeni çevresiyle dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürebilir olması için önemlidir. Zorunlu göçlerde uyum ve aidiyet ilişkileri göç edenler üzerinde negatif bir etkiye sahiptir bundan dolayı göç edenler yerleştikleri mekânla bütünlük kurma noktasında sıkıntılar yaşayabilir. Nitekim bu araştırmamda söz konusu sığınmacı kadınların günlük hayat akışlarındaki değişimleri açığa çıkartarak bulundukları topluma entegre olma biçimlerini açığa çıkartmaya çalıştım.

Ayrıca toplumsal cinsiyetin göç etme kararını etkilediği gibi göç sürecini de şekillendiren bir süreç olduğu üzerinde duran feminist yaklaşım, sığınmacı durumundaki kadınların sınıfsal ve etnisiteye de bağlı olarak göç durumlarının farklılaştığını da öne sürmüşlerdir. Bu anlamda Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların göç süreçlerinin farklılaştığını ve bu farklılığın kente uyum sağlamaları konusunda da görüldüğünü söyleyebiliriz. Özellikle Şengal' den gelen kadınların Mardin'e yerleşme süreçleri Mardin'e gelen sığınmacı Suriyeli kadınlara göre farklılıkları da daha görünürdür. Yezidi (Ezidi) kadınların sahip

oldukları etnisite ve dini inanç sistemleri onları diğer sığınmacı kadın gruplarından ayıştırmakta ve bulundukları yasal statüleri nedeniyle de sığınmacı kesimlere yapılan yardımlardan aynı oranda yararlanamamalarının nedenlerinden birkaçını oluşturmaktadır. Bu durum kenti benimseyip uyum göstermek yerine kentteki varlıklarını geçici olarak tanımlamalarını ve üçüncü ülkeye gidene kadar bulundukları yeri bir durak olarak görmelerine neden olmuştur. Mardin’de yaptığım saha araştırması süresince görüşme gerçekleştirdiğim tüm Yezidi (Ezidi) kadınların söylemleri bu yönde oldu. Bunun yanı sıra Yezidi sığınmacıların bulundukları yeri benimseyip (üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek için beklemeyenler) kalıcı olmaları dâhilinde kendilerini kapsayan yasal dayanaklarının da iyileştirilmesi gerekliliği ihtiyacı da doğmaktadır. Bu anlamda geliştirilecek tüm yasal çerçeveler sığınmacıların yaşamlarını kolaylaştırarak olumlu işlev gösterebilecektir.

Göç sonrası uyum için, literatürde karmaşık ve çok yönlü bir süreç olduğuna vurgu yapılmaktadır.

“Neden göç edildiği, sığınmacının göç etmeyi isteyip istememesi, eğitim düzeyi, göç edilen ülkenin siyasi tarzı ve tutumu ve mali durumu, iş olanakları sunma ve gelir kazandırma politikaları, sığınmacının kadın ya da erkek olma durumu, yine sığınmacının evli ya da bekar olması gibi sayısız etken uyum süreci üzerinde doğrudan etkili olmaktadır” (Karasu, 2017, s. 632).

Uyum kavramını açıklamada birçok tanımlama vardır. Tatlılıoğlu’na göre uyum, “kişilerin kendisi ve çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi ve kurduğu ilişkileri sürdürebilmesi” (Tatlılıoğlu, 2012, s.76) şeklinde tarif edilmektedir. Başka bir tanıma göre ise uyum: “Bütünün unsurları arasında bulunan uygunluk ve ahenge denir. Diğer taraftan mikro analiz düzeyinde uyum, bireyin üyesi olduğu toplumun toplumsal değer yargılarına göre hareket etmesi, çevresindeki yeniliklere uygun davranışlarda bulunmasıdır” (Kızılçelik & Erjem, 1994, s. 432). Kendi ülkesinden başka bir ülkeye göç eden bireylerin yeni sürece entegre olmaları iyi bir uyum süreci gerektirmektedir. “Uyum süreci sığınmacının köken ülkedeki konumu, göç ettiği ülkedeki konumu ve bu konumları belirleyen değişkenlerin etkisi altındadır. Sığınmacının, eğitim durumu, mesleği ve statü farklılıkları sürecin yapısında farklı seçeneklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır” (Güven, 1996, s. 43). Ayrıca ekonomik seviye, kültürler arası benzerlik, dil, din gibi etmenlerde adapte olma süreci üzerinde etkilidir. Sığınmacı olma psikolojisiyle yerleşim sağladıkları yerlerde kendilerini kabul ettirme eğilimindedirler. Bu nedenle dâhil oldukları çevreleri ile etkileşim

halinde olmaları beraberinde kabul görme ya da dışlanma gibi sonuçları açığa çıkarmaktadır. Sığınmacı grupların karşılaştıkları tutumlar sonucunda yereldeki halk ile uyuşmazlık, yabancı olma durumunun derinleşmesi ve yer yer çatışma gibi olaylar toplumsal sorunları açığa çıkartmaktadır (Poyraz-Tacoğlu, Arıkan, & Sağır, 2012). Bu anlamda kültürel yapılardaki farklılıkların yoğun olarak görüldüğü yerleşim yerlerine yapılan göçler, uyum problemini daha çok karmaşık hale getirmektedir. Buradan hareketle sığınmacıların karşılaştıkları en önemli sorunların başında kültürel unsurlar gelmektedir. “Dil” (Küçükkaraca, 2001), “Din” (Tatlilioğlu, 2012), göç edilen ülkedeki yerleşik nüfusu oluşturanların dışındaki sığınmacı popülasyon oranı ve sığınmacılara karşı tutum ve davranış biçimi (Küçükkaraca, 2001), ve yeni çevre ile uyumda, ekonomik sıkıntılar ve kültürel farklılıkların oluşturmuş olduğu sorunları sayabiliriz (Deniz & Etlan, 2009) .

Göç eden bireylerin yaşadığı entegrasyon sorunlarının en önemli nedenlerinin başında dil sorunu gelmektedir. Bu nedenle sığınmacılar için, yerleşim sağladıkları yerin dilini bilmemeleri durumunda birçok sorun yaşanmaktadır (Küçükkaraca, 2001). Dil unsuru ortak bir alanı paylaşmak için iletişimin ana ölçütü ve kültürel bir faktördür. Sığınmacılar için önemli olan diğer etken toplumsal yapıyı oluşturma ve birleştirici gücü yüksek olan ‘din’ faktörüdür. Sığınmacıların sahip oldukları din eklemlendikleri toplum içerisindeki yaşamlarını kolaylaştırmaktadır. “Din sığınmacıların geldikleri ülkeye getirdikleri ‘bagajlardan’ biridir” (Tatlilioğlu, 2012, s.102). Apak’a (2014) göre, sığınmacıların göç ettikleri yerde aynı dinî sistemi paylaşmaları bu anlamda uyum sorunu yaşamamalarını sağlamaktadır. Mardin’de yürüttüğüm alan araştırmamda Suriyeli kadınlarla yaptığım görüşmelerde din olgusunun yaşadıkları yerele adaptasyon konusunda kendilerine büyük bir avantaj sağladığını aktarmışlardır. Böylelikle aynı dini yapıyı paylaşmaları aynı dini günlerle alakalı ritüelleri gerçekleştirme noktasında ortak bir paydada kesişmelerini sağlamış olup bulundukları yerdeki yabancı olma durumlarını da tölere etmiştir.

Göç edilen yerleşim yerinde özellikle eş, dost, akraba gibi tanıdıklarının olmasının da yeni yerleşim yerine adapte olma ve yerdekilerle ilişki kurma noktasında yarar sağlamaktadır (Deniz & Etlan, 2009). Bu durumda göç edilen yerde tanıdıklarının olması ya da olmaması durumu sığınmacı kesimler bakımında derin bir şekilde hissedilmektedir (Yalçın, 2004). Bu bağlamda, sığınmacıların göç sonrası katıldıkları topluma uyum sağlamak yereldeki nüfusun kendilerine yönelik takındığı

tutumlarda etkilidir (Deniz & Etlan, 2009). Entegrasyon sorunu uzun ya da kısa sürede çözüme ulaşması sığınmacılar ve yerleşik toplum arasında kurulan ilişkiyle bağlantılıdır (Apak, 2014). 2011 yılı itibariye Türkiye'nin güney sınır ülkeleri olan Suriye ve Irak'ın Kuzey bölgesini etkisi altına alan savaş neticesinde Suriyeli ve Kuzey Irak Yezidileri Türkiye'ye göç etmişti. Sığınmacı kitlelerin 2011 yılı itibariyle Türkiye'de yerleşme sağlaması ve bu durumun kalıcılığa dönüşmesi düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Bu anlamda Suriyeli sığınmacılarla beraber diğer sığınmacıların Türkiye'de kalma durumları ihtimalini dikkate alarak uyum alanında araştırma yapmak önemlidir (Taşçı & Kara, 2019).

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yarım yüzyıldır küresel boyutlarda yükselen ve sürekli bir artış gösteren göç olgusunun en önemli özelliği kadın göçüdür. 2011 Suriye savaşıyla birlikte Türkiye'nin Mardin kentine yerleşen Suriyeli sığınmacı kadınlar ve IŞİD saldırıları sonucu Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi (Ezidi) kadınlar Mardin'de yeni bir yaşam ile birlikte yeni sosyal ilişkilere, günlük yaşam alanlarında değişimlere neden olmuştur. Kendi istekleri dışında ülkelerinde ayrılmaya zorlanan sığınmacı kadınlar göç süreci boyunca tüm olumsuzluklardan etkilenmişlerdir. Bu nedenle çalışmamda Mardin'deki Suriye'den ve Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların göç öncesi ve sonrası deneyimleri ve geldiği toplum ile uyum süreci çalışmamın önemini oluşturmaktadır. Bu araştırma, Mardin'deki Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınların göç süresi boyunca yaşadıkları ve geldikleri toplumsal yapıyla yaşadıkları uyum sorunlarını günlük deneyimleriyle açıklamayı amaç edindim. Bu sebeple Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların göç deneyimlerini incelediğim tezimde farklı kültürlere sahip kadınların kentteki gündelik yaşamlarında ne tür güçlüklerle karşılaştıkları ve bunları aşabilmek için ne tür stratejiler geliştirdikleri, kendilerine ve geleceklerine dair beklentilerinin neler olduğu sorularına yanıt bulmaya çalıştım. Ayrıca Mardin'e yerleşmiş bu kadınların uyum sorunları yaşamlarını sürdürürken karşılaştıkları zorluklar da araştırmamın diğer önemli ayağını oluşturmaktadır.

Bu sebeple göç politikalarının kurumsal ve hukuksal düzenlemelerin toplumsal uyumu sağlama noktasındaki gelişimini sığınmacı kadınların gündelik yaşamlarına daha yakından bakarak aktarmaya çalıştım. Bu çalışmanın kadınların göç deneyimlerini görünür kılmak ve sığınmacılara yönelik uyum politikalarına kadınların deneyimlerini de katarak katkı sağlayacağını umuyorum. Ayrıca yaptığım araştırma günümüzde uluslararası bir sorun haline dönüşen göç olayının yarattığı sorunlar ve Türkiye’ye gerçekleşen göç akışının yarattığı sosyal, ekonomik, kültürel sorunlara sığınmacı kadınların deneyimleri bünyesinde ele alarak toplumsal uyum politikalarının yeterli görülmediği alanlara yeni yorumlar getirmek amacını taşımaktadır. Türkiye’de göç araştırmalarını özellikle kadın sığınmacı gruplarını toplumsal cinsiyet perspektifinden ele almayı amaçlayan bu çalışmamın şüphesiz pek çok kısıtlılığı da bulunmaktadır.

Göç araştırması niteliği taşıyan bu çalışmamın inceleme alanı Mardin’de yaşayan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlardır. Bu anlamda göç sonrası Mardin’e yerleşen Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların Mardinliler ile kurdukları ilişkileri ve uyumlarını araştırmamın temel noktasını ve amacını oluşturmaktadır. Çalışmam dört ana bölümü içermektedir. İlk iki bölüm çalışmanın kuramsal çerçevesi, üçüncü bölüm metodolojik yöntemi ve son bölümde ise Mardin’de bulunan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların uyum pratikleri ve geliştirdikleri yaşam stratejileri üzerine alandan elde etmiş olduğum bulguları yorumlayarak bir değerlendirme oluşturmaktadır.

Göç sonrasında gündelik yaşamın sosyal süreci, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin şekil verdiği seyirde devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların sosyal ekonomik ve politik yaşama katılım sağlamada önem taşımaktadır. Kadın hakları, insan haklarının ve tüm dünya ülkelerinin demokratikleşme sürecinin en temel taşlarından birisidir. Göçün bu çalışmadaki önemi sığınmacı grupların geldikleri yerin kültürüne, diline yabancı olmasından ötürü ilişki geliştirememesi bundan dolayı kendilerini ötekileştirilmiş kabul edip kökene dayanan dayanışma ilişkisi içerisinde kendilerini daha güvende hissederek kentin bir tabakasında bir arada yaşamalarına neden oluşturmaktadır.

1.3.Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Son yıllarda Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göç dalgası büyük bir ilgi alanı oluştururken bu toplumsal değişim ve dönüşüme ev sahipliği yapan Türkiye’nin bu durumu nasıl yöneteceği tartışılan bir alan oluşturdu. Küresel boyutlarda göç olaylarının arttığı bir yüzyıl yaşamaktayız bu nedenle göçlerin neden ve sonuçlarını dikkate alarak sosyolojik bir analiz hassasiyetini de gerekli kılmaktadır. Canatan’a (2020) göre göç olayı sosyolojide kendi başına bir olay değildir. Daha geniş bir çerçevede bakıldığında toplumsal değişme sonucunun bir parçasıdır. Bu nedenle göç olayının toplumsal değişme perspektifinden yorumlanmasının doğru bir bakış açısı olduğunu belirtmektedir. Günümüzde artan göç hareketleriyle birlikte gelişen toplumsal dönüşümler bir ilişki içerisinde dirler. Bu nedenle toplumlarda gelişen göçler sonucunda oluşan farklı kökenli gruplar bir arada ortak bir mekânda yaşayacakları düşünüldüğünde zorunlu bir etkileşim halinde olmaları kaçınılmaz olacaktır. Bu vurgudan hareketle toplumsal bir birlikte yaşamaktan söz edebilmek için göçler sonucunda göç edenlerle göç alan toplum arasındaki ilişkiyi doğru temelde ele almak gerekmektedir.

Kendi istekleri dışında ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan sığınmacılar, göç süresi boyunca karşı karşıya kaldıkları birçok sorundan etkilenmektedir. Bu nedenle zorunlu bir mekân değişikliğine mecbur bırakılan sığınmacı grupların neden göç ettiği ve bu grup içerisindeki kadın sığınmacıların göç yolu boyunca neler yaşadıkları ve deneyimleri araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma Mardin'deki Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların günlük hayata katılımlarını ve yerli halkla entegrasyon sürecindeki stratejileri ve karşılaştıkları toplumsal cinsiyet örüntülerini günlük yaşam akışında aktarmak bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında sığınmacı kadınların aktarımlarından yola çıkarak göç deneyimleri ortaya koymaya çalıştım.

Araştırmamda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın gruplarını ele alarak göç sonrası yaşadıkları tüm pratiklerinin neler olduğu asıl sorunsalımı oluşturmuştur. Bu bağlamda sığınmacı kadınların toplumsal bütünlüğe nasıl uyum sağladığı, bulundukları mekânın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısının sığınmacı kadınlar bakımından kapsayıcılığı ve aynı zamanda birlikte yaşadıkları toplumun kimlik sel bağlamda ayrıştırıcı olabilmesi gibi etkenlerin anlaşılıp sığınmacı kadınların yaşamları üzerinde bu noktadan nasıl iyileştirme yapıldığı ya da yapılabileceği

Mardin'deki alan araştırmamın dinamiğini oluşturmaktadır. Sosyal uyumun gerçekleşmesinde sığınmacı grupların aidiyetleri çok etkili olmaktadır. Sığınmacı grubun dil, din, Kültür, cinsiyet gibi belirleyici özellikleri uyum sürecini etkilemektedir. Aynı zamanda göçenlerin toplumda kabul görme ve tutunabilme süreçlerinde de büyük oranda etkilidir.

Bu araştırma Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların göç yollarında yaşadıklarını anlamak ve sonrasında hayatlarının gündelik akışında bu durumla nasıl baş ettiklerini görmeyi hedefleyen bir çalışma. Kadınların yaşamsal ihtiyaçlarının neler olduğu, sığınmacı kadınların hangi statüyle Mardin'de bulundukları ve sahip oldukları statünün sığınmacı kadınlara sağladığı katkılar üzerinde durularak sığınmacı konumundaki kadınlar tarafından hukuksal haklarının neler olduğu ve bunu ne kadar bildikleri tespit edilerek bu konuda eksik kalmalarının nedenleri alan araştırması kapsamında yaptığım birebir görüşmeler sonucunda edindiğim bulgular arasındadır. Öncelikle sığınmacı kadınlar sahip oldukları yasal haklar önemli bir durum; Sığınmacı kadınlar Türkiye de hangi haklara sahip? Haklarını biliyorlar mı? Bu haklarını kullanma noktasında gerekli şartlar neler? Ulusal bütünlüklerine dokunulmadan halklar birbirlerine nasıl eklemlenir? Uyum politikalarının bu konudaki işlevselliği ne derece etkili olmaktadır? Sığınmacı topluluğun kültürel, din, dil, etnisite farklılıklarından kaynaklı kamu alanındaki görünürlükleri hangi boyutlarda? Gibi sorulardan hareketle Mardin'deki Sığınmacı kadın popülasyonunun etki alanını kavramaya çalıştım.

Suriye'de yaşanan çatışmalardan Türkiye'de fazlasıyla etkilenmiştir. Suriye ve Irak'a komşu olması ve Avrupa ülkelerine geçiş sağlamak isteyen sığınmacı gruplar için köprü görevi görmesinden dolayı birçok sığınmacının tercih sebebi olmuştur. Suriye savaşında özellikle IŞİD şiddetine maruz kalan binlerce Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadının göç ettikleri yerlerin başında sınır hattında bulunan Mardin kenti de yer almıştır. Çalışmamda Mardin'e yerleşen Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların kente uyum süreçlerine yer vererek kadınlara sağlanan Sosyo-Kültürel ve ekonomik olanakların sığınmacılık statüleri içinde ele alarak bu yasal çerçevesi oluşturulan geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli kadınlar ile Uluslararası koruma altında bulunan Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlara sağlanan avantaj ya da dezavantajlı olma durumlarını ve sığınmacı kadınların topluma katılımları konusunda destekleyici yönlerini görüşmecilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda aktardım.

Göç hareketleri disiplinler arası (ekonomi, demografi, kültür, hukuk, antropoloji, siyaset, kentsel yapı) bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda göçlerin yaratmış olduğu ve yaratacağı muhtemel olan sorunları disiplinler arası etkileşim halinde olarak göç sonrası süreçleri daha iyi kontrollü ve planlı yürütülecektir. Bu nedenle toplumsal dönüşüm ve etkileşim anlamında rolü de büyüktür. Özellikle sığınmacı grupların temel sorunlarına ilişkin yapılan ampirik çalışmalar yeni yaklaşımlar kazandırma açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle Mardin’de yaptığım saha çalışması kentteki sığınmacı kadın popülasyonunun göçü gerçekleştirdikleri dönemden itibaren günümüze kadar gelen ve Mardin’de 7 ile 10 yılları arasında yaşam süren sığınmacı kadınların toplu yaşam alanlarından çıkıp kente yerleşmeleriyle birlikte kendi yaşamlarını sürdürebilmek adına olan tüm pratiklerini yaptığım görüşmeler sonucunda aktarmaya çalıştım. Bu çalışma sığınmacı grupların uyum süreçlerini tamamlama ve yaşamsal döngülerinin sürdürülmesi noktasında var olan tüm yasal boşlukların doldurulması için yeni yaklaşımlar edinme bakımından önem taşımaktadır. Çünkü uzun bir süredir Türkiye’de yaşam sürdüren Sığınmacı grupların yaşamsal anlamda birtakım eksiklerin var olduğu ve bunun sığınmacı kesimi zorladığı görülmektedir. Uyum bir değişim ve toplumsal dönüşüm sürecidir. Bu süreç göç edilen ülkede ya da kentte nasıl ilerliyor? Farklı kültürel, sosyal ve ekonomik arka plana sahip kişiler bir arada uyum içinde yaşayabilirler mi? Bu sorulardan hareketle yaptığım çalışmamda Mardin’deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların göç öncesi ülkelerindeki yaşam koşulları ile göç sonrasında yerleştikleri Mardin’de içinde bulundukları koşullarla beraber yaşadıkları kültürel ve ekonomik farklılıkların sığınmacı kadınların hayatlarında ne tür uyum sorunları oluşturduğunu anlamamız bakımından önemlidir. Aynı zamanda göç süreçlerini kapsayacak ve bu göç sürecini yerli halk ile sığınmacı nüfusunun bir arada yaşamasını kolaylaştıracak kamu ve sosyal düzenlemelerin Mardin'deki sığınmacı kadınlar ve yereldeki toplum üzerindeki etkisi de görüşmecilerle yaptığım birebir görüşmelerde de açığa çıkan bulgular arasındadır.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamın verileri nitel araştırma yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle araştırma süresi boyunca derinlemesine görüşmeler, açık uçlu sorular, gözlem tekniklerinden yararlanılarak sığınmacı kadınların hayata bakışları,

hayattan beklentileri, göçü nasıl algıladıklarını ortaya çıkartmak ve anlamlandırmak için kullandığım yöntemlerdir. Bu yaklaşımla beraber toplumsal düzlemde sığınmacı kadınların mevcut yerleşik alanda (Mardin) hane içinde ve tüm sosyal ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde kadın sığınmacı kimliklerinden ötürü yaşadıkları ayrımcılık ve karşılaştıkları sıkıntıları açığa çıkartmak için kartopu tekniği ve keşif amaçlı yöntemlerden yararlanılmıştır.

Kuzey Iraklı Yezidiler (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç süreçleri ve nedenleri, yeni mekâna uyum süreçleri ve burada karşılaştıkları sorunlar, göç sonrası yaşam stratejileri ve değişen yaşamsal pratikleri temaları çerçevesinde yoksulluk, istihdam, eğitim, sağlık, barınma, dışlanma, göç kavramları üzerinden irdeleme yapılmıştır. Bu temalar çerçevesinde Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç ve göç süreçlerini, Türkiye’de karşılaştıkları sorunları ele alıp, ötekililiği devam ettiren dinamiklerin olup olmadığını ve göç sonrası Yezidiler (Ezidi) ve Suriyeli kadınların yaşam pratiklerinde meydana gelen değişimlerin analizini yapabilmek için kullanılmıştır. Çalışmamda katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşme tekniklerini kullanarak Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların savaş sonrası göç ettikleri Mardin’deki deneyimlerini uyum konusundaki farklılıklarını açığa çıkarmayı hedefledim. Bir alan çalışması niteliğindeki araştırmam kaynak taraması, hizmet sağlayıcı kuruluşlarla görüşmeler (Mardin’deki sığınmacı ve ilgili kuruluşlar, ilgili yerli ve yabancı STK kuruluşları, sivil toplum örgütleri) sığınmacı kadınlarla görüşülerek açık uçlu mülakatlar şeklinde ilerlenmiştir. Çalışmam, nitel yöntemin kullanıldığı gözlemler ve görüşmeler sonucu elde edilen bilgilerin anlaşılmasını sağlamak için yorumlamaya yer verilen keşif amaçlı bir alan çalışmasıdır. Araştırmamda Kartopu tekniğinden yararlandım. Kartopu veya zincir örnekleme tekniği, evreni oluşturan birimlere ulaşmanın zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin (büyüklük ve bilgi derinliği vb.) eksik olduğu durumlarda kullanılan yöntemlerdir (Kümbetoğlu, 2015). Bu teknik, zengin veri elde edilebilecek kişi ile görüştüktan sonra bu kişinin açtığı yol üzerinden gidilerek diğer katılımcıların belirlendiği tesadüf olmayan örnekleme biçimidir (Neuman, 2016). Ben de bu doğrultuda ön görüşme yapabilecek kaynak kişi arayışına girdim. Görüşmeye kiminle başlamalıyım? Sorusundan hareketle Mardin’in ilçesi olan Midyat’ın tarihi sokaklarında esnaf ziyaretleri yapmaya karar verdim. Suriyeli sığınmacı kişilere ulaşmak konusunda bir sıkıntı yaşamadım fakat Kuzey Irak’tan gelen Yezidilere

(Ezidi) ulaşmakta zorlandım. Kent sakinleri ile yaptığım görüşmelerde Yezidilerin (Ezidi) daha çok Midyat'ta yaşadıkları bilgisine ulaştım. Böylece Midyat'ta yaşayan halklardan olan Süryani esnafına sorarak yola koyuldum ve beni Yezidi (Ezidi) olan bir berber esnafına yönlendirdiler böylelikle kartopu örnekleminin ilk kaynak kişisine ulaşmış oldum. Sonrasında ön görüşmeleri yaptığım beş haneye ulaştım ve bu kişileri kaynak kişi olarak kullanarak toplamda 11 Yezidi (Ezidi) aile ile görüştüm ayrıca aynı teknikle 6 Suriyeli haneye ulaşarak toplamda 17 hane ile görüşme sağlamış oldum.

Grix'e (2010) göre, kartopu tekniği, ancak hedeflenen grubun kendi arasında bir etkileşim olduğunda anlamlı olmaktadır. Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacıların de kamp sonrasında kente yerleşme biçimleri de bir aradalığı temsil etmektedir. Yani Midyat'ta belli mahallerde ikamet eden Yezidilerin (Ezidi) yanı sıra Mardin kent merkezine ve diğer ilçelerine yerleşen Suriyeli sığınmacıların yer yer dağılarak ikamet ettiği de gözlemlerim arasında bulunmaktadır. Genel hatlarıyla bir arada ikamet etmeye çalışan (aynı semt, Mahalle, vb.) Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadın sığınmacılara ulaşma noktasında aralarındaki ilişkilerinin kuvvetliliği nedeniyle kolaylıkla ulaşma şansı elde ettim. Bu evreden sonra görüşme yaptığım kişiler aracılığıyla IŞİD saldırılarından kaçarak yaşadıkları Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesini terk eden Yezidilerin (Ezidi) Midyat kampından ayrıldıktan sonra terk edilmiş Yezidi köylerine yerleştikleri bilgisine ulaştım. Kartopu örneklemine göre seçilen ve yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanan 7 erkek Yezidi (Ezidi) ve 11 kadın Yezidi (Ezidi) ile 6 Suriyeli kadın görüşmeci ile mülakatlar yaptım. Ayrıca Almanya'dan gelen ve Oyuklu (taqa) köyünde oturan (1985 yılında politik ve ekonomik, inançsal sebeplerle Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş) 2 kadın ve 2 erkek toplam 4 kişiden oluşan ve Şengal'den gelen farklı yaş gruplarında 4 kadın 2 erkek olmak üzere toplam 6 görüşmecinin katıldığı odak grup görüşmeleriyle çalışmaya ilişkin veriler topladım. Bu iki odak grup farklı zamanlarda farklı yerlerden göç etmişlerdir. Bu iki odak grubuyla yaptığım görüşmeler sonucunda şu anda yaşadıkları duygular- ülkelerine olan özlemleri, acıları- Yezidi (Ezidi) sığınmacılarla aynı olsa da yaşam koşulları özellikle ekonomik anlamda aralarında büyük bir farkın var olduğu açıkça görülmüştür.

Araştırmada veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeden ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Sorular birbirini destekler nitelikte hazırlanmıştır. Görüşme için de önceden kontrol listeleri hazırlanmış ve çoğu zaman konu başlıklarına bağlı kalınarak görüşme gerçekleştirilmiş olup zaman zaman görüşmecinin anlatılarından soru türetilip görüşmeciye yönlendirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların izin istenerek mekân fotoğraflanmıştır. Böylece çekilen fotoğraflarla sığınmacıların yaşam şartları belgelenmiştir. Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç süreçleri ve nedenleri, yeni mekâna uyum süreçleri ve burada karşılaştıkları sorunlar, göç sonrası yaşam stratejileri ve değişen yaşamsal pratikleri temaları çerçevesinde yoksulluk, istihdam, eğitim, barınma, dışlanma, göç kavramları üzerinden irdeleme yapılmıştır. Bu temalar çerçevesinde Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç ve göç süreçlerini, Türkiye’de karşılaştıkları sorunları ele alıp, ötekililiği devam ettiren dinamiklerin olup olmadığını ve göç sonrası Yezidiler (Ezidi) ve Suriyeli kadınların yaşam pratiklerinde meydana gelen değişimlerin analizini yapabilmek için kullanılmıştır.

Alan çalışması için amaçlı örneklem yöntemi ile özellikle Mardin merkez ve Midyat ilçesi seçilmiştir. Göç sonrası AFAD tarafından Midyat, Nusaybin ve Derik ilçelerinde kurulan kamplara yerleştirilen Yezidi (Ezidi) nüfusu kampların kapatılması sonrasında daha önce Türkiye’de yaşayan Yezidiler(Ezidi) tarafından terk edilen köylere yerleşmiş ya da yerleştirilmiş olup çoğunluğu Midyat merkez de kalmayı tercih etmiştir. Yezidi (Ezidi) sığınmacılar kendilerini bölgeye yabancı hissetmedikleri için Midyat ve çevre köylerini tercih etmişlerdir. Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği (GABB) tarafından yapılan çalışma, göçle gelen Yezidi(Ezidi) nüfusunun tahmini sayısının 20 bin kişi olduğunu açıklarken, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2015) tahmini verilerine göre ise toplu yaşam alanlarında 12 bin 247 kişi olarak belirtilmiştir. Daha sonraki yıllarda Avrupa ülkelerine göçler başlamış ve Şengal’e de geri dönüşler sonucunda bu sayıda ciddi oranda azalma olmuştur. 2021 Mart- Ekim ayları arasında yaptığım araştırmam kapsamında Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nün 28.10.2021 kayıtlı verilerine göre uluslararası koruma altında bulunan Kuzey Irak’ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidilerin (Ezidi) sayısını 678 kişi olarak belirtti. Mardin’de bulunan Suriyeli kayıtlı sığınmacı sayısı ise 90.171 kişi olarak ifade edilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı 16.06.2022 güncel verilere baktığımızda Mardin’deki geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 91.915 olarak belirtilmiştir. Aynı tarihli verilere göre 893 kişi İkamet

izniyle Mardin’de bulunmaktadır. Bu sayı arasında Iraklı Yezidi (Ezidi) sayısı verilmemektedir. Araştırma sonucunda özellikle iki sığınmacı grubun Türkiye’deki yasal tanımlamaların farklı olması bulundukları mekânda yaşam şekillerini belirlemektedir. Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların Uluslar arası koruma kapsamında olması Suriyeli kadın sığınmacıların ise geçici koruma kapsamında olan hukuksal tanımlamaları iki kadın grubunun göçü farklı deneyimlemelerinde belirleyici rol almaktadır. Geçici korumayla Suriyeli sığınmacıların sağlık, eğitime erişim, iş imkânlarına erişme, sosyal yardımlardan yararlanma, tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanacağı belirtilmiş olup ayrıntılı olarak verilmiştir (Topal, 2015). Kuzey Irak Şengal Bölgesinden gelen Yezidiler (Ezidi) ise Türkiye’de Uluslararası koruma kapsamında tutulmaktadırlar. Buna göre Bu yasal tanımlamayla Yezidiler (Ezidi) Üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi beklemektedir. Yezidi (Ezidi) sığınmacılar Türkiye’ye giriş yaptıktan itibaren ya uluslararası koruma altında ya da ikamet izniyle kayıtları tutulmuş olup bu yasal tanımlamaları da Türkiye’de ki yasal sınırlılıklarını belirlemiştir. Bu yasal statüleri Yezidi (Ezidi) sığınmacılara Suriyeliler gibi eğitim ve ücretsiz sağlık ilaç sağlama gibi kolaylıklar sağlamadığı gibi Hastane masraflarını ve diğer sağlık giderlerini ücretli olarak yapmalarını gerekli kılıyor. Araştırma alanım olan Mardin’de Yezidilerle Yaptığım tüm görüşmelerde kadın ve erkek sığınmacılar hastane ve ilaç gibi önemli durumlarda yalnız bırakıldıklarını ücret ödeyerek bu hizmetlerden yararlanabildiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Suriyeli görüşmecilerde devletin her türlü ihtiyaçlarının giderildiğini belirterek memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Bu konu Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacıların, Sığınmacılık Statüleri başlığı altında ayrıntılı olarak verilmiştir.

Araştırmamda Suriyeli kadınların Türkçe dilini bilmiyor olması ya dayeni öğreniyor olmaları, söz konusu kadınlarla iletişim kuramama zorluk yaşamama sebep oldu. Bu nedenle tercüman aracılığıyla Suriyeli kadınlarla yaptım görüşmelerin zorlu geçtiğini söyleyebilirim. Çünkü sormak istediğim sorunun tam olarak çevrilememesi sorunun tam karşılığını almam konusunda eksik kaldığını belirtmeliyim. Ayrıca sığınmacı kadınlara ulaşılması durumunda görüşmelerin gerçekleşmemesi (kocalarının ya da babalarının) hanedeki ataerkil hiyerarşiden kaynaklı sağlanamayan görüşmelerin olması ve araştırmacıya karşı güven duygusunun sağlanamaması özellikle Suriyeli sığınmacı kadınlarla yaptığım görüşmelerde kadınların sürekli neden geldin? Bu araştırmayı ne için yapıyorsun?

Gibi sorular yöneltmesi kaygılandıklarını göstermektedir. Ayrıca bu araştırmamanın yardım amaçlı olduğunu düşünceleri ve sonrasında yardımlarla bir ilgisinin olmadığını belirtmem üzerine görüşme yapmak istemediklerini belirtip sonlandırmışlardır. Görüşme sağladığım Suriyeli kadınların evlerinde kocalarının olmamasından kaynaklıda sorduğum sorulara yanıt vermekten kaçındıkları gözlemlediğim diğer husus olup araştırmamın önündeki başka bir sınırlılığı oluşturmuştur. Yezidi (Ezidi) kadınlarda Türkçe dilini bilmiyor fakat ben Kürtçe dili üzerinden iletişim kurdum bu nedenle Yezidi (Ezidi) kadınlarla görüşmem dil engeline takılmadan gerçekleştirebildim. Bir kadın araştırmacı olarak alanın tüm zorluklarının yanı sıra bir de kadın kimliğimin eklenmesi alanda ilerleyişimi biraz daha zorlaştırdı. Toplumdaki kadına bakış açısı- yanımda bir erkeğin olamamasından kaynaklı ciddiye alınmamam, tek başıma taksi tutup köylere gitmek isteğimin engellenmeye çalışılması vb.- Toplumsal cinsiyetin şekillendirmiş olduğu ve cinsiyetten beklenen davranışın içselleştirilmesi adeta bana karşı bir koruma içgüdüsüyle yaklaşımlar sergilenmesine neden oluşturdu. Toplumda “olması gereken kadın” profili ve kadının konumlandırılmış şekli ile sık sık yüzleşmiş ve bu durumdan kaynaklı çıkan olumsuzluklarla yer yer karşılaştığım anlarım oldu.

Saha çalışmasını yürütürken görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla ilişkim ne çok uzak ne de yakın oldu. Çünkü fazla yakınlıktan kaynaklanacak önyargı ya da analiz yerine katılıma odaklanma veya yakınlık kurulan bireylerin bakış açılarıyla özdeşleşme gibi (Harmanşah & Nahya, 2016) olumsuzluklara neden olabilir. Bu nedenle nesnel olabilmek adına, görüşme gerçekleştirdiğim kadınlarla kurduğum empati ile gelişen duygusal yakınlığım beni zorlamış olsa da araştırmamın tarafsız olması adına mesafeyi koruma, yakınlık, empati kurma arasında bir denge kurmam araştırmacı kimliğim bakımından durmam gereken noktayı oluşturdu. Zaman zaman kadın görüşmecilerin anlattıklarına karşı duygusal tepkimeler içsel olarak bende gelişti bu durumumu kontrol altında tutmaya çalışsam da bende yarattığı duygunun ifadesinin yüzüme yerleşmesine engel olamadım. Yüzümdeki ifadenin ne anlama geldiğini anlayıp onları anladığımı düşünceleri bana karşı daha fazla yakınlık kurup daha çok anlatmalarına sebep oldu.

Söz konusu araştırmamın Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yapılıyor olması nedeniyle kadınların mevcut korkuları, görülmek istenmemeleri özellikle Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar evlerinden dışarı çıkmak istemediklerini genelde

evin içinde ya da diğer Yezidi (Ezidi) ailelerle görüştiklerini söylemeleri ise yerli halkla ilişki kurma şekillerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmamda bulguladığım Yezidi (Ezidi) kadınların aynı durumu yaşadıkları diğer Yezidi (Ezidi) ailelerle bir arada yaşam sürdürülerek etkileşim halinde olmaları aynı zamanda kendilerini daha güvende hissetmelerinden kaynaklı olduğunu göstermektedir.

1.5 Kent Üzerine

Mardin ili Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacıların yoğun olarak yaşam sürdürdükleri kentlerdendir. Yaklaşık nüfusun 1/10'lik oranını göçmeler oluşturmaktadır. Mardin'in çok çeşitli toplumsal yapısı sığınmacı grupların yaşamak için tercih etme sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Mardin'in toplumsal dokusuna baktığımızda birçok göç olayına tanıklık ettiğini söyleyebiliriz. Sarı'ya (2010) göre,

“19. Yy'in sonu 20. Yy'in başlarında gerçekleşen Süryani, Ermeni ve Keldaniler'den oluşan Hristiyan nüfusun dışarıya göçü, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şehir eşrafının ve seçkinlerinin Mardin'den göçü ve kırsal bölgelerde yaşayan Kürtlerin büyük çoğunluğunun şehir merkezlerine göçüdür”(Sarı, 2010, s.117)

Bunun dışında uluslararası göç niteliğinde de Mardin birden çok göç olayıyla karşılaşmıştır.

“1990-1991 yılları arasında gerçekleşen Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'ta ayaklanan Kürtlerin yıkıcı ve ciddi bir sonuçla karşılaşmasının ardından bir hafta içerisinde yaklaşık 450.000 Kürt, Türkiye sınırına gelmiş ve bu sığınmacıların bir kısmı Mardin iline sığınmıştır” (Beter, 2006, s.22).

Son olarak 2011 yılında başlayıp sonraki yıllarda da devam eden kargaşa ve savaştan kaçan Suriyeli ve Irak'ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi sığınmacıların ilk yerleştikleri yerlerden birinin Mardin olmasının nedenlerinden biri güney sınırına komşu olması ve Yezidi (Ezidi) Yezidi göçmeler bakımından eski bir Yezidi yerleşim yeri olarak bilinmesidir. Mardin'in nüfus yapısının çoğunluğunu Arap ve Kürtler oluşturmaktadır. Mardin'in ilk yerleşimcileri olarak bilinen Süryaniler de çoğunluğu Avrupa ülkelerine göç etmiş olsa da Araplar ve Kürtlerle birlikte kentteki yaşamlarını din ve kültürel farklılıklarıyla sürdürmektedirler. Aynı zamanda Mardin Yezidi nüfusunun yoğunlukta olarak yaşadıkları kentlerden biri olarak bilinmektedir. Şuan Mardin'deki Yezidiler köylerini bazı sebeplerden ötürü (Politik ve ekonomik vb.) terk ederek Avrupa ülkelerine göç etmişlerdir. Farklı din, dil, kültür ve inanç

sistemlerine sahip olan Mardin dil çeşitliliği (Türkçe, Kürtçe, Arapça ve Süryanice) konusunda da zengin bir kültüre sahiptir. Aynı zamanda farklı etnik yapılara da ev sahipliği yapan kentin bu yapısı düşünüldüğünde Mardin'in hem etnik hem de dinî tüm farklılıkların bir arada ve her kimliğin kendisini rahatlıkla ifade edebilmesine olanak sağlayan yapısını, geçmişten günümüze koruduğu görülmektedir (Çetin, 2007).

Şekil 1. Mardin'in Coğrafi Konumu ve Sınır hattı

Türkiye, Suriye ile 877 km'lik bir sınır uzunluğuna sahiptir. Bu sınır üstünde iki sınır kapısı mevcuttur (Apak, 2014). Girmeli (Nusaybin) ve Şenyurt (Kızıltepe) Sınır Kapıları üzerinden Türkiye- Suriye uluslararası ilişki akışı sağlanmaktadır. Mardin'e gelen Suriyeliler Nusaybin ilçesinde bulunan Girmeli ve Kızıltepe'ye bağlı Şenyurt Sınır Kapıları üstünden kayıt tutularak giriş yapmış ve kamplara yerleştirilmiştir. Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden alınan 28.10.2021 tarihli verilerine göre Mardin genelinde kayıt altına alınan Suriyeli ve Irak'tan gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayısı cinsiyetlerine göre dağılımı şöyle;

Tablo1: Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü Verileri

Geçici Koruma Altındaki Suriyeli sığınmacı sayısı		Uluslararası Koruma altındaki Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayısı	
KADIN	41.650	KADIN	338
ERKEK	49.171	ERKEK	340
TOPLAM	90.171	TOPLAM	678

Kaynak: Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü(28.10. 2021)

Bu kayıtlar resmi olan kayıtlardır ve bu kayıtlar artış ya da azalış gösterebilmektedir. Mardin ilinin resmi kayıtlarına baktığımızda Suriyeli sığınmacı sayısı Mardin nüfusunun %10'na tekabül ediyor. Kayıt dışı Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacıların olduğunu düşünürsek bu oranın daha fazla olduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Kayıt altına alınan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacıların Mardin'deki dağılımını incelediğimizde özellikle Suriyelilerin sadece bir merkezde yerleşim sağlamadıkları görülmektedir. Kentin merkezi ve ilçelerinde ikamet etmektedirler. Suriyeli sığınmacı nüfusun yoğun olarak yerleştikleri yer Kızıltepe olurken göçle gelen Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacıların büyük bir kısmı Midyat merkezde ikamet etmektedir. Çok az bir kısmı ise Nusaybin'de yerleşme sağlamıştır (Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü verileri (28.10. 2021)).

İKİNCİ BÖLÜM

2. Göç Sonrası Uyum, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Güçlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme

Göç denildiğinde aklımıza ilk gelen insan hareketliliğidir. Bir yerden başka bir yere giden insanların kültür, aidiyet ve beklentilerinin taşınmasıdır. Günümüzde gerçekleşen göçler çok katmanlı boyutlara ulaşmıştır. Göçlerin gerçekleşmesinde insanların yaşadıkları coğrafya çok etkili olmaktadır bu nedenle gerçekleşme nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Küresel boyutlara ulaşan göç olgusu reel anlamda göç çalışmalarında yeni kavramlar üretme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Sürekli olarak artış gösteren göçlerin nedenleri bireylerin doğdukları ülkede var olan savaşlar, baskılar ve bireylerin çatışma ve savaş ortamından uzaklaşma çabasıdır.

Küreselleşmenin hız kazandığı günümüz şartlarıyla gelişen ve büyük toplumsal dönüşümlere sebebiyet veren göç hareketleri de artmıştır. Göç süreçleri içerisinde yer alan kadın sığınmacı gruplarının varlığı yaşanan siyasal, ekonomi, sosyal şartların değişmesiyle artış göstermiştir. Son yıllarda artan göç olgusu Türkiye toplumunun da yaşadığı en büyük sosyal değişimlerden biridir. Türkiye'ye yönelen Suriye kaynaklı göçün yaratmış olduğu bu değişimler zorunlu birlikte yaşamayı beraberinde getirmiştir. Göç sonrası Türkiye toplumunda değişimle birlikte yerel halk ve göç edenler bakımından uyum sıkıntıları meydana gelmiştir. Bu nedenle sığınmacı gruplarla ev sahibi toplum arasında uyumun gerçekleşmesi yaşamsal bir önem taşımaktadır. Küreselleşme, savaş, ekonomik yetersizlik gibi sebeplerle ortaya çıkan göç sürecini kadın ve erkek farklı şekillerde deneyimlemektedir. Çünkü göçü gerçekleştiren cinsler (kadın-erkek) arasındaki farkı oluşturan toplumsal algılar

toplumsal cinsiyet rollerinin belirlemiş olduğu kalıplar neticesinde açığa çıkmaktadır. Göçlerle gelen sığınmacı kadınlar toplumsal değişim sürecine katılımda zorlanmakta geldikleri toplumun kültürel dokusu ve yaşam tarzına uyum göstermek zorunluluğu yaşamaktadırlar. Araştırmam kapsamında Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım görüşmelerde yaşadıkları yere uyum göstermek ve yabancı olma durumlarını en asgariye düşürmek için geliştirdikleri yaşam stratejileri üzerine birçok bulguya rastlanılmıştır. Örneğin Suriyeli kadınların ülkelerinde giymiş oldukları 'burka' ve 'çarşaf' gibi giysilerini artık giymiyor olmaları ve yaşadıkları mekândaki kadınlar nasıl giyiniyorlarsa onlarda öyle giyinerek kentteki yabancı varlıklarını gizlemeyi amaçladıklarını bir yöntem olarak gösterebiliriz. Kadınların içinde yaşadığı toplum tarafından hem kadınlık hem de sığınmacı kadın olmalarından ötürü sınırlılıklarının belirlenmiş olması ve belirlenen bu sınırlar çerçevesinde hareket etmeleri beklenmektedir.

Bu araştırma Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların sosyal uyum çerçevesinde göç sonrası kendi yaşam alanlarını oluşturmaya çalıştıklarını ve nasıl sınırlılıklarla karşılaştıkları, cinsiyetçi yapıların kadının yaşamını nasıl biçimlendirdiğini ele almaktadır. Özellikle son yıllarda göç hareketlerinde yer alan kadınların fazlaca yer alması ve bu durumu "göç kadınlaşıyor" şeklinde açıklayan Castles & miller 'in (2008) görüşünü doğrulamaktadır. "Göç sonrası kadınlar sosyal izolasyon, yalnızlık, dil engeli ve kültürel farklılıklar nedeniyle birçok şeye yabancılaşmakta" (Tuzcu & Ilgaz, 2015). Bunun yanında göç sonucunda cinsiyetçi yaklaşımlar sebebiyle kadın sığınmacılar erkeklerle mukayese edildiğinde daha çok sorun yaşamaktadır. Bu bağlamda düşük ücretle daha uzun süre çalışma, sağlık güvencesinden yoksun bırakılma, istismarın ve şiddetin her çeşidi ile karşılaşma, eğitim fırsatları tanımama ve bilgiye erişme gibi sorunlarını yaşamaları sığınmacı kadınları hayatını olumsuz olarak etkilemektedir. (Anthias & Davis, 1992; Akt: Dedeoğlu & Gökmen, 2011). Sığınmacı kadınlar sığınmacılık durumlarının yanında kadın olmalarının da getirdiği sosyal dışlanmayla yalnızlaştırılmaktadır. Göç sonrası yerleşik toplumsal yapının sığınmacıların sosyal dışlanmaya maruz bırakılmaması için sosyal uyum çalışmalarının rolü önem taşımaktadır. Nitekim göç sonrası meydana gelen ve toplumsal birlikteliği sağlayan din, dil, kültürel unsurların farklılaşması farklı grupların bir arada yaşam sürmelerinde zorlayıcı olacaktır. Bu nedenle farklı sosyal ilişkilerin gelişmesi de kaçınılmazdır. Göç eden birey ile dahil

olduğu toplum arasında ortak bir bütünü oluşturmak sağlıklı bir entegrasyon için önem taşımaktadır. Bu bağlamda ortak bir yaşamın inşasında devletlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

“Devletler, göç olayları karşısında gerekli planları yapmakla ve toplumların yapısına yansıyacak olası olumsuzlukları en aza indirmekle sorumludurlar. Bu doğrultuda gerçekleştirilebilecek politikalar, göç eden kişi ve grupların göç ettikleri toplumun istikrarını bozmayacak biçimde hayatlarının idame edilmesini sağlayacak düzeyde olmalıdır” (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015, s.77).

Özellikle toplumsal kabul ve uyum göç literatürün de çok fazla tartışılan bir konudur. Sığınmacı grupların ve yereldeki insanların uyum sürecini ortak bir paydada ele alan ve tüm boyutlarıyla değerlendiren Erdoğan’ın 2014 yılında “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” ve 2017’de “Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” Başlıklarını taşıyan araştırmaları bu anlamda önem taşımaktadır. Araştırmalar çerçevesinde, Türkiye’deki Suriyelilerin durumuna ilişkin yapılan ve birebir görüşmelerle elde edilen veriler sığınmacı grupların toplumsal uyum ve kabul görmeye ilişkin bir toplumsal değerlendirme niteliği de taşımaktadır. Sığınmacıların ve yereldeki insanların görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırmanın önemli sonuçlarından biride Türkiye toplumunun Suriyelilerin kalıcı olmalarına dair oluşan algısını açığa çıkartmasıdır. Ayrıca kalıcılık, vatandaşlık, şehirlerde yaşam, eğitim, istihdam, uyum politikaları gibi kavramlar çerçevesinde Suriyelilerin durumuna ilişkin analizler yapılmıştır. Buna göre, Türkiye yerelinin büyük bir oranın Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı bir şekilde yaşamaları durumunda birçok problemin ortaya çıkacağı belirtilmektedir (Erdoğan, 2017). Türkiye’ye sığınan sığınmacılar gerek sahip oldukları dil ile gerekse farklı kültürel yapılarını da beraberinde taşıdıkları için geldikleri misafir toplumda bir ikilem arasında kalarak daha fazla sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu nedenle toplumsal uyum politikaları her iki kesim içinde daha yaşanabilir bir ortam yaratma bakımından en önemli adımı oluşturmaktadır. Topluluklar arasında biz ve ötekiler şeklinde gelişen ayrışmalar birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Sahip olunan dil, din, kültür, ideoloji gibi etkenler toplumlar arasında grup kimliklerinin oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda göç eden toplulukların göç ettikleri ülkede bir ayrışmanın gerçekleşmemesi için mevcut politikaların iyileştirilmesi ve kimseyi ötekileştirmeden, değişen toplumsal dinamiklere göre şekillenerek kapsayıcı bir yol

izlenmesi gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra toplulukların birlikte yaşaması sosyal, kültürel, ekonomik iyileştirmeler yapılarak birlikte yaşam söz konusu olacaktır.

Bu araştırmada Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların Mardin’de sürdürmekte oldukları yaşam içerisinde özellikle topluma entegrasyon süreci konusunda erkeğe oranla dezavantajlı olduğu ya da olmadığı alanlara odaklanılmıştır. Bu çerçeveden yola çıkarak Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım bire bir görüşme ve gözlemlerle göç öncesi ve göç sonrası deneyimlere yer vererek Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların göçü gerçekleştirdikleri dönemden günümüze kadar olan süreç içerisinde yaşamlarını nasıl sürdüklerini aktarmaya çalıştım.

2.1.Göç ve Uyum Üzerine Olan Kuramların Toplumsal Cinsiyet Odaklı Kavramsallaştırılması

Bu bölümde göç sonrası uyum sürecine toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden yaklaşarak göç içerisindeki cinsiyet temelli ayrıştırıcı etmenlere değinerek ilerleyeceğim. Küreselleşme ile beraber dönüşen göç hareketleri ve beraberinde gelişim gösteren ekonomik, politik, sosyal düzlemdeki itici-çekici sebepler insanların yaşam standartlarını iyileştirme konusunda karar almaya itmektedir. Özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bireyler, daha iyi bir yaşam sürdürmek ve daha iyi çalışma koşulları nedeniyle gelişmiş ülkelere göç etme eğilimindedirler. Göç alan bir ülke pozisyonu kazanan Türkiye, sığınmacılar bakımından hem başka bir ülkeye geçiş için bir durak hem hedef ülke durumundadır. Türkiye’ye yönelik göçün nedenlerine bakıldığında ilk başta savaş ve sonrasında ekonomik nedenleri gösterebiliriz. Ayrıca, 2011 Suriye’de çıkan kargaşa sonrası göçlerin Türkiye’ye yönelmesi Türkiye’nin Avrupa ülkelerine göre kapsamlı bir göç yasasının bulunmamasından kaynaklıdır. Özellikle Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayısının hızla artış göstermesi Türkiye’nin ‘açık kapı politikası’ uygulamasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Göçü, ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerin insanları bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirmeye itmesi olarak tanımlayabiliriz. Göç bir nedene

dayandırılarak açıklanamayacak kadar çok yönlü bir olgudur ve farklı yaklaşımları içinde barındırmaktadır. Göçü tek bir nedensellikte açıklamak yerine birbirinden ayrı olarak gelişen, bireyleri ve çevreyi farklı etkileyen göç kararlarını ilgili teoriler aracılığıyla kendi dinamiği içerisinde açıklamanın daha verimli olacağını düşünüyorum. Bu nedenle her bir göç kuramının kendi dinamizminde ele almak ve göçü gerçekleştiren birey ya da grupları kendi nedensellikleri ile anlamak yarar sağlayacaktır. Toplumsal bir hareket olan göç, kendi iç dinamizminde incelendiği gibi toplumsal olarak yarattığı etki üzerinde de durulmaktadır. Göçler incelendiğinde nedenleri ve sonuçları birlikte ele alınmaktadır ve bu neden ve yaratmış olduğu sonuçlar göçün dinamizmini açığa çıkararak toplumlar üzerinde yaratmış olduğu etki üzerinde yeni tartışmalara kaynaklık etmektedir. Bu anlamda yeni kavram ve kuramlarda üretme gerekliliği açığa çıkmaktadır.

Artan sığınmacı hareketlerin içerisindeki kadın gruplarının yer almasında artış gözlemlenmiştir. “Göçün Kadınlaşması” (Castles & Miller, 2009) olarak ortaya çıkan bu kavram sadece göç içerisinde yer alan kadınların artan sayısına değil aynı zamanda göç süreçlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı süreçlerine de vurgu yapmak için kullanılmaktadır (Coşkun, 2016). Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek rollerinin biyoloji tarafından değil toplum tarafından tanımlanmasıdır. Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet kavramı tüm toplumlarda yer alan kadın ve erkeklere tanımlanan rollerin patriarkal bir içerik taşıdığına işaret eder. Stone, toplumsal cinsiyetin eril ve dişil bireylere hangi davranış ve etkinliklerin uygun olduğuyla ilgili toplumsal beklentiler olduğunu vurgulamaktadır (Stone, 2016). Göç süreçlerinde ortaya çıkan değişimler kadınlar için farklı sonuçlar ortaya çıkartmıştır. Özellikle sığınmacı kimliklerinden ötürü olumsuz durumlarla karşılaşan kadınlara karşı göç ettikleri yerlerde bir ötekileştirme eğilimi söz konusudur. Göçler sonucunda değişen coğrafyanın, konuşulan dilin, inanılan dinin ve sahip olunan kültürün ve birçok unsurun değişmesine rağmen değişmeyen tek şeyin erkeğin kadına bakış açısı ve yine erkek tarafından keskin kırmızı çizgilerle çizilmiş geleneksel kadın kimliğinde sıkışmış kadınların hayatlarıdır (Yamaner, 2017). Bu bakımdan Mardin’de yapmış olduğum araştırmam kapsamında ülkelerindeki çatışma ve şiddet nedeniyle Suriyeli ve Irak’ın Şengal Bölgesinde yaşayan Yezidi (Ezidi) kadınların göçe zorlanmaları ve geldikleri yerde bir kültür karmaşasına bağlı olarak ne tür uyum sorunları yaşadıklarını inceledim. Göçlerin yaklaşık yarısını oluşturan kadınların varlığına

karşılık göç sürecinde yer alış biçimleri ve konumları ayrıntılı bir şekilde ele alınmamış ve kadınlar daha çok göç süreci boyunca yanındaki erkek üzerinden tanımlanmış olup aile içindeki konumları da toplumsal cinsiyet rolleri gereği (anne, eş, kız kardeş) tanımlanmıştır. Nitekim bu durum göz önüne alındığında kadınların yaşamsal tüm alanlarında olduğu gibi göç olgusu içerisinde de ikinci planda yer aldıkları görülmüştür. Bu durum şunu göstermeyi gerekli kılmaktadır; Tüm yaşamsal alanlarında olduğu gibi göç süreçlerinde de kadının görünür olması ve kadının göç olgusu içerisindeki özel ve özgün varlığını anlama, aktarımını yapma ve göç konusuyla ilgili tüm çalışmalarda kadınların varlığının genel anlamda göç olgusu içerisinde yer aldığı gerçeğini dile getirmek olmalıdır. Bu anlamda kadın merkezli bakış açısından hareket etmek ve göç içerisinde yer alan kadınların yaşamlarını bu doğrultuda analiz etmek gerekliliği de ön plana çıkarılmalıdır.

Sığınmacı kadınlar alanında yapılan araştırmalarda daha çok kadınların sosyal uyumlarına ve geldikleri toplumda yaşamsal alanlarına yer verilmiştir. Bu araştırmalar daha çok sığınmacı kadınların kökleri olan ülkeleri ile göç sonrası yerleştikleri ülkedeki değişimlere daha iyi uyum sağlayabildikleri, yeni istihdam alanları ile birlikte özgürlük alanlarının arttığı, bu nedenle de gelenekselciliğin dayattığı toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkabildiklerini göstermektedir. Bu sonuçların yanı sıra Buz'un da (2007) belirtmiş olduğu gibi göçle birlikte kadınların şiddete karşı karşıya kaldıkları, ayrımcılığa maruz kaldıklarını, hizmetlere ulaşmada sıkıntılar yaşadıkları ve bakım veren rollerinin artarak devam ettiği görülmektedir. Bu anlamda göçler, kadın ve erkeklere dağıtılan rollerin değişimine de neden olabilmektedir. Göç etmeden önceki yaşam alanlarında kadınlara yüklenen roller değişebilmektedir. Örneğin kadın göçten önce çalışamazken göç sonrasında erkeklere oranla daha kolay iş bulabildiği için çalışabilmektedir. Bu durum toplum içi ya da hane içi kadın ve erkek için belirlenmiş rollerinin göç sonrası yeniden şekil almasına da neden olabilmektedir. Mardin'de yürütmüş olduğum saha araştırmam çerçevesinde Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım görüşmelerde yukarıda bahsettiğim durum söz konusu olmuştur. Kadınlar göç öncesi çalışamazken göç sonrası çalışabildiklerini ve bu durumunda hane içindeki cinsiyet temelli kendilerine yüklenen rollerde değişim yarattığını aktarmışlardır.

2011 yılında başlayan Suriye savaşı sonrasında, Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göç akışıyla birlikte ülkeye yerleşen ve milyonlarla ifade edebileceğimiz

yeni bir sosyal grubun varlığı açığa çıktı. Bu durum sığınmacılar ile yerli toplum arası uyum konusunu gündeme getirerek akademik alanda araştırma konusu oluşturdu. Bu bağlamda sosyal uyum, toplumsal kabul ve toplumsal mesafe gibi uyum sürecinde ve uyum politikalarında sıklıkla yer bulan kavramlar da çok boyutlu bir anlam kazandı. Bu nedenle, hem göç eden hem de yerel halk bakımından iki taraflı bir analiz yapma gerekliliği de doğdu. Çalışmam kapsamında savaştan kaynaklı göç etmek zorunda kalan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların değişen ekonomik ve Sosyo-kültürel yapılarını anlamaya çalışarak bu anlamda ne tür zorluklarla karşılaştıklarını anlamaya çalıştım.

Bu bağlamda sığınmacı kesimin doğru uyum yöntemleri ile bulunduğu toplum içerisindeki ilişkileri düzene sokularak toplumsal anlamda birlikte yaşamdan söz edilebilecektir. Bunun dışında sığınmacı gruplar bulundukları toplum içerisinde uyum göstermek adına bazı pratikler geliştirdikleride söylenebilir. Örneğin Mardin'deki saha araştırması çerçevesinde görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar da kente uyum gösterme çabalarını görüşmeler sırasında ifade ettiler. Sığınmacı kadınlar evlerinin dışındaki tüm işlerini alışverişlerini, okula giden çocuklarının ise okulda geçirdikleri zamanları Türkçe konuşarak yabancı oldukları gerçeğini en aza indirme eğilimi gösterdiklerini aktarmışlardır. Bunun dışında genellikle ev içinde kendi kültürel yapıları, dilleri ve değerlerini göç öncesi şekliyle yaşamaktadırlar. Bu anlamda göçler, sadece insanların yapığı fiziksel yer değiştirme eylemi değildir. Aynı zamanda farklı bir kültür içine yerleşen sığınmacılar kendi kültürel değerlerini koruma ve yaşatma stratejileri de geliştirmektedirler (Şeker, Sirkeci, & Yüceşahin, 2015).

Uyum sorunu göç edilen yerde yaşayabilmek için sığınmacılar ve yereldeki halk için karmaşık ve önemli bir süreçtir. Göçün neden gerçekleştiği, sığınmacı kişinin göç etme rızası, eğitim seviyesi, göç edilen ülkenin göçmelere karşı tavrı ve ekonomi durumu, iş imkânları sağlama ve sığınmacı kişinin kadın ya da erkek olması yanında sığınmacı kişilerin evli ya da bekâr olması gibi faktörler uyum süreci üzerinde etkilidir (Karasu, 2017). Bu bağlamda Türkiye devleti kendi şartlarında sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal açılardan kendi uyum sürecini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Türkiye de karşılaştığı kitlesel Suriye göçü karşısında kendi anayasal çerçevesi kapsamında göç politikalarına hız vermiştir. Fakat gelinen noktada geliştirmiş oldukları yasalar uyum süreci ihtiyaçlarına yeterince cevap olamamış ve

bu da toplumlar arasındaki zaman zaman gerilimin tırmanmasına neden olmuştur. Bu nedenle uyum sürecinin ortak bir yaşam sürme noktasında hayati önem taşıdığını söylemek yerinde bir tespit oluşturuyor. Ülkelerindeki iç savaş nedeniyle göç etmeye mecbur bırakılan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı nüfusu geldikleri ülkede uyum konusunda birçok sıkıntıyla karşı karşıya kalmıştır. 2011 yılında Türkiye'nin güney sınır komşuları olan Suriye'de başlayan iç karışıklık ve sonrasında Kuzey Irak Bölgesine yayılan ve yükselen savaş nedeniyle birçok insanın legal ya da illegal yollardan Türkiye'ye giriş yaparak sığınması ve sonrasında yaşanan gelişmeler savaş mağduru olan ve zorla yerinden edilen kadınların hayatını çekilmez kılmıştır. Zorunlu göçle beraber mekân değiştiren ve farklı bir toplumda yaşamak zorunda bırakılan göç mağduru kadınlar geldikleri toplumda yaşamlarını kırıldığı yerden tekrar kurmaya çalışarak yaşama savaşımı vermektedirler. Sığınmacıların toplumsal ve kültürel konumları ve gelecekleri hakkında tartışmalar sürerken kadınların bu durumdan nasıl etkilendiği ve göçü gerçekleştirdikleri dönem itibariyle aldıkları tüm destek sistemlerinin (barınma, gıda, giyecek gibi temel ihtiyaçlar) büyük bir oranda kesilmesiyle beraber kendi yaşam mücadelesini sırtlanan sığınmacı kadınların bulundukları kent içerisinde yaşamlarını nasıl idame ettirdikleri yeterince konu edilmemiştir. Bu bağlamda bu çalışma, özellikle sığınmacı kadınların savaş sonrası sığındıkları Türkiye'nin sınır ili olan Mardin'de Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlar özelinde yaşamsal anlamda nasıl stratejiler geliştirdikleri ve yaşadıkları topluma adapte olmak için neler yaptıkları üzerinde durdum.

Göçlerde kadın olmak iki kat ilgi gerektiren bir durumdur. Çünkü Kadın olmak ve sığınmacı kadın olmaları toplum içerisindeki dezavantajlı durumlarını arttırmaktadır. Savaş ve çatışma nedenlerinden kaynaklı oluşturulan kaosta kadınlara karşı cinsel şiddet eğiliminin de yaşanıyor olması kadının durumunu daha çok hassas hale getirmektedir. Küresel boyutlarda yaşanan savaşlara baktığımızda savaşlarda tarafların cinsel nitelikli saldırıları gerçekleştirmesi tarihte örneklerle doludur. Bu durum saldırıya uğrayan toplumlar tarafından korku yaratan bir sonuçtur. Ataerkil toplumlarda özellikle korunması gereken ve “namus” bekçiliği yapılan kadınların savaşlarda saldırıya uğraması bir yenilgi olarak değerlendirilmektedir. Savaş sonrasında kadınlara karşı yapılan cinsel saldırılar tarih sayfalarına baktığımızda birçok örnek verilebilir. Çok gerilere gitmeden yakın tarihlerden örnek verecek olursak 1939 Nazi askerlerinin Yahudi kadınlara uygulanan işkencelerin yanında

tecavüz suçu da işlenmiştir. 1950-1953 yılları arasında yaşanan Kore Savaşı, 1950-1962 yılları arasında Cezayir Savaşı, 1945-1973 yılları arasında Vietnam Savaşı, 1975 yılında Endonezya Doğu Timur'u işgal altına aldığı, 1980-1992 yılları arasında Peru'daki iç savaş sırasında, 1990 Kuveyt'in Irak tarafından işgali sırasında, 1991-2002 yılları arasında Sierra Leone'de savaş yöntemi olarak tecavüze başvurulmuştur (Hür, 2014). Bosna Çeçenistan, İran, Irak, Suriye ve daha birçok savaş sürecinde binlerce kadın tecavüze uğramıştır. 2011'de Suriye'de başlayan ve Irak'ı da içine alan IŞİD kaynaklı saldırılar, o bölgelerde yaşayan Hristiyan, Ezidi, Şii, Alevi, Kürt kadınlarını hedef alarak cinsel saldırılarda bulunmuştur (Arslan, 2016). 2011 Suriye savaşı sonucunda ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) Yezidi kadınlar savaşın kendilerinde yarattığı yıkımla baş etmektedirler. Savaş ve sığınmacılar meselesinde kadın sığınmacılar hep hassas bir konu olmuştur. Bu anlamda sığınmacı kadınlar dünyanın her yerinde erkeklere kıyasla daha büyük zorluk yaşamışlardır (Arslan, 2016). Bu nedenle göç çalışmalarında kadınların hassas durumları göz önünde bulundurularak sığınmacı kadınların göç süreci boyunca arka planda tüm yaşadıklarını Feminist kuramın özellikle dikkat çektiği ve üzerinde durduğu toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak daha genel yapıların varlığı da sorgulanması gerekmektedir (Buz,2007).

Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan kadınların da göç deneyimlerinin farklı olduğu görülmekte ve uyum politikalarının bu bağlamda düşünülmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015; Buz, 2007). Sığınmacı kadınların toplum yaşamı içerisinde güçlendirilmesi gerekliliği önem taşımaktadır. Çünkü dünya üzerinde yaşanan savaş ve kargaşa ortasında kalan kadınlar çözümü kendilerine dayatılan ve tek çıkış noktası olarak gösterilen göç yollarına düşmekte bulunmaktadır. Bunun sonucunda kendilerine yeni bir yaşam alanı oluşturmaya çalışan kadın sığınmacı gruplarının toplum içerisinde bireysel yaşantılarını sürdürebilmeleri için sığınmacı hakları yasası çerçevesinde bir kimlik kazanmaları gerekmektedir. Böylelikle, toplumsal alana katılımları daha kolay gerçekleşecektir.

Türkiye'ye sığınan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların hayat şartlarını iyileştirme ve kolaylaştırma kapsamında bilinçlendirmeler yapılarak sığınmacı kadınların yaşam kalitelerinde yükseliş sağlanabilir. Özellikle Türkiye'nin de imzalamış olduğu gerek uluslararası sığınmacı yasaları gerekse kendi anayasa

kapsamında oluşturulmuş yasal çerçevenin sığınmacılar için alınan kararların uygulamada da görünür olması sığınmacıların yaşamlarını daha da kolaylaştıracaktır. Sığınmacıların dil, din, ırk gibi ayırıcı özelliklerine bakılmaksızın yasa kapsamında sözü edilen tüm haklara eşit olarak sahip olmaları ve faydalanmaları yaşadıkları toplumda öteki olma durumunu ortadan kaldıracığı gibi yaşadıkları ağır travmaları geride bırakmalarında etkili olarak normalleşmeleri de kendiliğinden sağlanmış olacaktır.

Göç olgusu insanların içinde yaşadıkları duruma göre farklılık göstermektedir. Kişilerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, etnisite ve din vb. gibi sebeplerle sürekli bir devingenlik içerisinde olduğunu gösteren bir tablo var karşımızda. Bu dinamik yapının gelişimi küresel ölçekte ve özelde de Türkiye’de devam etmektedir. Bu bağlamda göçler toplumsal alan üzerindeki etkileri ile kişinin bireysel yaşamı üzerindeki etkileri sosyal uyum bakımından bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Farklı kültür yapılarından gelen insanların etkileşimi ve ortaya çıkan farklı sosyal, kültürel doku nedeniyle uyum sorunları açığa çıkmaktadır (Aksoy, 2012). Bu sorunlar göçle gerçekleşen ve farklı geçmişlere sahip bireylerin dil, din, gelenek, kültür gibi unsurlarla aynı ortamda yaşamını sürdürmek durumunda kaldıklarında ortaya çıkmaktadır. Böylece göç ile birlikte sığınmacılar kendi dili, dini, gelenekleri ve kültürlerinden farklı bir şekilde yeni yaşam alanlarında yaşam sürdürebilmek için çoğunluğu temsil eden hâkim kültürün değerleri ile yaşamaları gerekliliği toplumsal uyum için esas alınmaktadır. Alan araştırması yaptığım Mardin’deki Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınlarda, Mardin’de bir yönüyle farklı bir kültürle yaşamaya başlamışlardır. Bu kadınlardan yerleştikleri toplumun toplumsal cinsiyet yargıları doğrultusunda hareket etmeleri beklenmektedir. Görüşmeler sığınmacı kadınların daha sorunsuz bir yaşam sürdürmek için bu beklentiler doğrultusunda hareket ettiklerine işaret etti. Böylece yerel toplumun kabul edip benimsemiş olduğu toplumsal genel kabul görmüş yargılar kemikleşerek sürdürülmekte ve sığınmacı kadınlardan toplumsal cinsiyetin belirlemiş olduğu tabulara uyum gösterilmesi beklenilmiştir. Mardin’deki yereldeki kadın motifi Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınlar tarafından model oluştururken sığınmacı kadınların toplum içerisindeki yaşam şekli buna göre belirlenmektedir. Bundan yola çıkarak göçlerin kendi içerisinde barındırdığı toplumsal cinsiyete dayalı örüntüleri görmek de mümkün. Nitekim Suriye’den ve Şengal’den gelen sığınmacılar içerisindeki kadın

grupların ev işleri, hizmet sektörü, tekstil atölyeleri iş sektörlerinde ucuz emek satarak cinsiyete dayalı işlerde çalıştıkları da araştırmam kapsamında edindiğim bulgular arasındadır. Bu bağlamda Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlar özellikle cinsiyet, etnisite, din gibi etmenler nedeniyle sığındıkları mevcut yerde göçü farklı şekillerde deneyimlemektedirler ve karşılaşılan durum kadınları daha kırılgan bir duruma sokmaktadır. Sığınmacılar geldikleri ülkelerde genel olarak yabancı olarak görülürken aynı zamanda etnisite farklılığından kaynaklı daha dezavantajlı durumda olmaktadır. Bu durumdan kaynaklı göç sürecini sebep sonuç ilişkisi içerisinde açıklamayı amaçlayan birçok teorik perspektif bulunmaktadır. Uluslararası göç teorileri, göçün gerçekleşme nedenlerini nasıl geliştiği ve süreci bir bütün içinde açıklamayı hedefler.

“Ekonomi temelli yaklaşımlar göç veren ülkelerin taşıdığı riske, piyasa durumuna, ücretlendirilen emeğin haklarına veya göç alan ülkelerin işgücü talebine odaklanarak süreci ele almaktadır. Sosyal psikoloji ve kültürler arası psikoloji alanlarında ise göç kavramı bir süreç olarak kimlik, kültürleşme, gruplar arası ilişkiler teması ve ön yargı gibi kavramlarla ilişkili olarak incelenmektedir. Toplumlar arası tarihi, askeri, coğrafi, kültürel ve siyasi etkileşimden yola çıkarak göçün sosyal boyutunu öne çıkaran yaklaşımlarda bulunmaktadır” (Şeker & Uçan, 2016).

Feminist bakış açısı ise “göç sürecinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen yapısını ön plana çıkarmayı öngören bir yaklaşım önermektedir” (Massey ve ark.2005). Kısaca bu bölümde toplumsal cinsiyet perspektifiyle göç ve uyum üzerine olan kavramsal ve kuramsal çerçeveleri değerlendirdim.

2.2. “Cinsiyetsiz” Göç Kuramları

Yukarıda toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yaklaşarak, göç sonrası uyum meselesi üzerinde durdum. Buradan hareketle uzun bir tarihi geçmişe sahip olan göç olgusunun tarihsel gelişimi içerisinde kadının yer alışı biçimine değinmek gerekliliği de doğmaktadır. Göç olgusu 20. Yüzyıla gelindiğinde artık toplum bilimciler farklı kavram, varsayımlar ve metotlar kullanarak birçok kuram geliştirmişlerdir. Birçok değişkeni dikkate alarak göç kavramı üzerine birikmiş önemli bir literatür oluşturmuşlardır. Bu kuramlara dayanarak bireylerin göç olgusunu nasıl gerçekleştirdikleri bireysel ve çevresel faktörlerin karar vermelerinde nasıl rol aldıkları üzerinde derin araştırmalarda bulunmuşlardır. Kuramların içeriği, dinamiği,

varsayımları üzerinden hareketle yeryüzünde bir yerden başka bir yere göç eden insanların göç nedenleri anlamlandırılmaya çalışılmış ve hızla gelişen çağla birlikte sosyal, beşerî, ekonomik etmenlerinde değişimiyle göç çalışmalarına getirilen yorumlar göçün yapısal olarak incelenmesini ve kuramsal yaklaşımlarla bireylerin ve grupların kendi öznelliklerinde anlamlandırmaya net açıklamalar getirmek amaçlanmıştır. Oluşan göçün kendi öznelliğinde değerlendirilmesi ortaya çıkacak karmaşanın da önünü geçmesi bakımından önemli bir husustur.

Göç olgusunun uluslararası bir boyutta açıklamak üzere toplum bilimciler tarafından ortaya çıkarılan kuramlar birçok nedensellikte farklı göç yöntemlerinin varlığını irdeleme eğilimindedirler. Her kuramın dayandığı farklı sebepler ve önermeler birbirleriyle çelişkili olmamakla birlikte farklı göç politikalarına değinirler. Büyüyen dünya ekonomisi göç kararlarını alma sebepleri, göçü gerçekleştirecek yerin belirlenmesi ve göç edilen yerin yaşam şartlarının belirlenmesine kadar göç hareketleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Uluslararası göç hareketleri üzerine yapılan araştırmalarda kadın ve göç ilişkisi cinsiyet odaklı ele alınmamış ve uzun bir zamanda görünür olmamıştır. Nitekim kadın sığınmacılar uluslararası göçün içinde yer almış olmalarına karşın, bu alandaki araştırmalarda yakın bir zamana kadar da görünür olmamışlardır. Dedeoğlu & Gökmen'e (2020) göre, erkeklerin toplumsal düzen içerisinde 'aile içinde karar verici ve ailenin geçimini üstlenen kişi olarak' görülmesi göçü gerçekleştirecek kişinin de erkek olacağı düşüncesine neden olmuştur. "Bu nedenle göç teorilerinde erkekler göçün asıl aktörleri ve prototip sığınmacı olarak kabul edilmiştir" (Dedeoğlu & Gökmen, 2020). Günümüzde çalışma alanı geniş bir yelpaze özelliği taşıyan göç araştırmaları, "göçün kökeni, göç hareketlerinin yönü ve sürekliliği; sığınmacı emeğinin kullanımı ve sığınmacıların sosyo-kültürel adaptasyonu olmak üzere genellikle göçün dört farklı boyutu üzerinde duruldu" (Dedeoğlu&Gökmen,2020, s.18). Son yıllarda ise feminist araştırmacılar göç süreçleri boyunca kadınların göç pratiklerinde toplumsal cinsiyet odaklı çalışmalar yürüterek göçte kadının neden görünür olmadığı ve neden görünür olması gerektiğini açığa çıkartmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda aşağıda kadınları merkeze alarak göç kuramlarının cinsiyet odaklı yaklaşımlarını kadınların göç deneyimlerinden yola çıkarak analiz etmeyi amaçlamaktayım.

2.2.1 Göçe Ekonomik Yaklaşan Kuramlarda Kadının Yeri

Göç araştırmalarında ilk geniş çerçeveli kuramsal çalışma, Ravenstein'in "göç yasaları" (The Laws of Migration, 1885, 1889) adlı çalışmalarıdır. Ravenstein araştırmalarında göçün gerçekleşme nedenini sadece bireylerin göç etmek istedikleri için yer değiştirmediklerini asıl amacın ekonomik iyileşme olduğunu ve bunun dışındaki unsurların ikinci derecede önem taşıdığını belirtmiştir (Çağlayan, 2006) . Ravenstein'a göre göç, ekonomik nedenler (ağır vergiler, daha iyi yaşam arzusu), Çevresel faktörler (kötü iklim koşulları vb.), siyasal koşullar (baskıcı çevre ve uygulamalar) gibi çeşitli nedenleri olmakla birlikte, göçü etkileyen temel unsur ekonomik açıdan daha iyi olma arzusudur. Ravenstein'in çalışmalarında belirtilen, kadınların erkeklere kıyasla daha fazla göç eğiliminde oldukları ancak iç göç ve kısa mesafelerde, erkeklerin ise uzun mesafelerde daha fazla göç eğiliminde olduklarıdır (Yalçın, 2004). Ravenstein'in söz konusu çalışmalarının ardından göç teorisinde kadınlar neredeyse yüz yıl boyunca göz ardı edilmiştir. 1970'lere kadar göçe dair kararları kişilerin bireysel olarak verdikleri görülmektedir. Söz konusu bu teori ekonomik bir temele dayandırılarak çevresel etkenlerden çok bireysel davranışın etkililiğini inceleme konusu yapmıştır. Bu teoriye göre göçü gerçekleştirecek bireylerin avantaj ve dezavantajlarını hesap ederek kendileri için en yüksek getiriye getirecek ülkeye göçü gerçekleştirmelidir. Bu teorik çerçevede kadınların göçü yine aynı nedenlerle açıklanmış ve erkeklerin göç nedenleri kadınlar için de geçerli kabul edilmiştir. Kadınların, göçü yaratan etkenler karşısındaki durumları ve kadınları göç etmesine sebep olan erkeklerden farklı olarak etkilenip etkilenmediği dikkate alınmamıştır. Oysa kadınların baskıcı ve sömürücü yapılar karşısındaki konumları göç için önemli bir neden oluşturmaktadır (Jordon & Düvel, 2002).

"1970'lerde göç teorileri, Marksizm'den beslenen bağımlılık ve dünya sistemi teorileri ile değişim yaşamıştır. Bu teoriler göçün, dünya üzerinde eşitsiz olarak yayılmış olan ekonomik ve siyasal güçlerin sonucu olarak, daha müreffeh coğrafyalar için ucuz emek gücü olmak için gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu analizlerde de toplumsal cinsiyet doğrudan tartışma konusu olmamış, hatta kadınların göçü daha çok eş birleşmesi bağlamında ele alınmıştır. İlk olarak Morokvasic, 1970'lerin ortasında, göçün ekonomik zorluklardan değil, kadınların yaşadıkları toplumda karşılaştıkları "kurumsallaşmış ve baskıcı ataerkil güçlere karşı hesaplanmış" rasyonel bir tercih olarak ortaya çıktığını göstermiştir" (Dedeoğlu& Gökmen, 2011, s. 21).

Bu ilk arařtırmalarla ortaya çıkan kadınların dūřuk sosyo-ekonomik statülerinin gōü gerçekleřtirmelerinde önemli bir unsur olarak gōrūlmūř ve aynı zamanda, kadın ve erkek gōünün birbirinden farklı bir olgu olduėu ortaya çıkmıřtır.

2.2.2. Emek Odaklı Gō Kuramlarında Sıėınmacı Kadının Ucuz İř Gūcū Olarak Gōrūlmesi

Kūresel gōün doėasında meydana gelen deėiřiklikler kuřkusuz iř gūcū piyasasını da hareketlendirmektedir. Gō hareketlerinin dūnya üzerinde hız kazanarak būyūmesi birçok niteliksel deėiřime de neden olmaktadır. Kadın sıėınmacıların kūresel ölçekte sayıca artıř gōstermeleri gō ettikleri ūlkelerde yoėunluklu olarak kadın iři olarak sınıflandırılan iřlerde istihdama alınmaları son yıllarda kadın gōünün temel gerçekliėini oluřturmaktadır. Sıėınmacı kadınlar için çalıřabilecekleri alanlar kadınlık rolleri çerçevesinde sınıflandırılmaktadır. Ev içi hizmet, ocuk ve yařlı bakımı gibi alanların dıřında birçok ucuz emek talep eden deėiřik iřlerde de çalıřmaktadırlar. Bu anlamda sıėınmacı kadınlar gō ettikleri ūlkelerde emek sōmūrūsūyle karřı karřıya kalarak kapitalist dūzenin çarklarını dōndürmektedirler.

1970'ler de gō kuramı, Marksist politik ve ekonomik dūřünce açılımı olan baėımlılık okulunun ve dūnya sistemi teorisinin etkisinde deėiřime uėrayarak global olarak eřit olmayan bu yaklařım ekonomik ve politik gūcūn, gōü gerçekleřtiren bireylerin sermaye için ucuz emek hareketliliėi anlamına geldiėini tartıřmaktadır (Dedeoėlu& Gōkmen,2011, s.21). Castel ile kosack (1985) gōün zengin ūlkelerden fakir ūlkelere bir çeřit kalkınma yardımı olduėunu ileri sūrmūřtır (Akt: Dedeoėlu & Gōkmen,2011). Kadın gōünün anlařılabilir olması için teorik çerçevede ele alınması gerekmektedir. Fakat birçok kuramda kadınların gō ile iliřkisi erkek sıėınmacıları takip etmeleri řeklinde açıklanmıřtır. Bu teoriler ve varsayımlar sınıf ve ekonomik deėerlendirmelere takıldıėı için toplumsal cinsiyeti ve diėer toplumsal ayrımları gōü etkileyen etkenler olarak deėerlendirmeye (Kofman, 2000) katmamıřlardır.

Gō olgusunun kendi őznelliėinde değerlendirilmesi ortaya çıkacak kargaşanın da őnūne geçilmesi bakımından őnemlilik taşımaktadır. Gō içerisinde yer alan sōz konusu sığınmacı kadınlar da gittikleri ūlkede birçok ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları gō hareketinin sonuçlarından bir tanesini oluşturmaktadır.

Özellikle Michael J. Piore (1970) tarafından geliştirilen ikiye bölünmüş emek piyasası teorisine göre, yasal ve yasadışı çalışan sığınmacı kadınların iş gücü piyasasındaki emek odaklı durumlarına açıklık getiren bir yaklaşım öngörerek gelişmiş ülkelerde düşük statülü iş gücüne sürekli bir talep olduğunda ve yerli işçilerin bu durumu kabul etmemesi üzerine sığınmacı emek gücüne başvurmuş olmalarıdır. Göç hareketleri büyük oranda gelişmiş ülkelerdeki talebe dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bu duruma örnek teşkil edecek küresel ölçekte büyüyen turizm sektöründe sığınmacı kadınlara artan talep düşük işgücü olarak geri dönüşüm göstermektedir. İşgücü piyasaları içinde çalışan sığınmacı kadın işçilerin çalışma alanları genel anlamda işgücü piyasasında oluşan talepten bağımsız olmamaktadır. Ancak bu talebin çalışma iznine sahip olanlara yönelik kısmı ile çalışma iznine sahip olmayan yasadışı kısmı birbirinden ayrılmaktadır. İkili iş gücü piyasası biçiminde örgütleniş iznli çalışan işçilerle izinsiz çalışanlar arasındaki niteliksel farklara bağlı olarak da formel ve enformel sektör gibi gruplanarak kadın sığınmacılar yönelik bir emek sömürüsü gerçekleşmektedir. Bu anlamda Mardin’de yürüttüğüm araştırma sonucunda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların emek piyasasında yer alışı biçimi yukarıda bahsettiğim gibi düşük seviyeli iş gücüne ihtiyaç duyulan iş sektörlerinde ucuz iş gücüne ihtiyaç duyulması halinde sığınmacı kadınlar istihdam edilmektedir. Araştırmam çerçevesinde görüşme gerçekleştirdiğim sığınmacı kadınlar tekstil iş kolunda ve diğer işlerde ucuza ve çok uzun süreli çalıştıklarını aktarmışlardır. Bu durumla beraber yasal anlamda çalışma iznine bakılmaksızın çalıştırılan sığınmacı kadınların işverenlerin çalışanlarına karşı yasal yükümlülüklerini yerine getirmesi kuralı sığınmacı işçiler için geçerli olmamaktadır. Sığınmacı kadınların emek gücünü kendilerine sermaye yapan işverenler sığınmacı kadınların yoksulluklarını kullanmaktadır. Görüşmecilerin aktardığı gibi yoksullukla dolu bir yaşam sürdürdükleri için ucuza çalışmayı hiç çalışmamaya tercih etmektedirler. Aynı zamanda yerli işçilerin ucuz iş gücüne dâhil olmak istememesi üzerine sığınmacı emek gücüne başvurdıkları da bilinmektedir.

2.3. Göç ve Uyum Çalışmalarına Toplumsal Cinsiyet Perspektifini Dahil Etmek

Yaşadığımız çağ itibarıyla savaşlarda gelişen kaos ve şiddet olayları, siyasal- ekonomik baskılar sürdükçe zorunlu göçlerde devam edecektir. Özellikle, Türkiye'nin sınır ülkelerinde son yıllarda, savaş sonucunda gerilimin tırmanması gibi sorunlar insanları ülkelerini terk etmeye zorlamıştır. Bu göç hareketliliğinden Türkiye'de yoğun bir şekilde etkilenmiştir. Örneğin, Suriye'de yaşanan savaş sonucunda 4,8 milyon Suriyeli ülkesini terk etmiş ve 3,6 milyon Suriyeli ise Türkiye'ye de kayıtlı olarak bulunmaktadır (UNHCR, www.unhcr.org, 2021). Bu kadar büyük bir nüfusun Türkiye'ye gelmesi göç ve sığınmacı sorunlarını çok canlı olarak Türkiye'nin gündemine taşımıştır. Çünkü resmi olarak geçici koruma statüsünde kabul edilen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkiye'nin metropol şehirlerine yerleşirken kalan kısım ise Türkiye'nin tüm illerine dağılarak genel anlamda ülkenin demografik yapısını ciddi bir değişime uğratmıştır.

Ulus devlet ideolojisiyle sınırların açığa çıkması ve devletli toplumların büyüme hırsıyla ortaya çıkan savaşların yarattığı kaos ortamı ve çatışmaların sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve çevresel problemler göç hareketlerini tetikleyen meselelerdir. Bunun yanında günümüz ulaşım ve iletişim ağlarının hız kazanarak yaygınlaşması gibi gelişmeler de göçü arttıran sebeplerdir. Bu gelişmelerle paralellik gösteren göç üzerine araştırmalarda da artış oldu. Özellikle göç çalışmalarında uzun yıllardır erkek sığınmacılar göçün kaynağı olarak merkezde yer aldı. Örnek olarak 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya yönelen işçi göçünde, erkeklerin baskın olarak yer alması araştırmacıların göç olgusunun erkek eksenli gelişen bir hareketlilik olarak görülmesine neden oldu. Bu durum göç olgusunda yer alan kadınların uzun bir süre görülmesine engel oldu. Bundan hareketle göç hareketleri içinde yer alan kadınlar erkek yakınları üzerinden (aile birleşmeleri vb.) tanımlandı. Göç alanında yapılan toplumsal cinsiyet odaklı çalışmaların ortaya çıkması ise son yıllara tekabül etmektedir. Morokvasic'in (1984) "sığınmacı kuşlar aynı zamanda kadındır" başlığını taşıyan makalesi bu anlamda önemli bir çalışmadır. Göçün emek sektöründe yaratmış olduğu değişimler, özellikle hizmet bakım eksenli çalışma alanlarında sığınmacı kadınlara olan gereksinim, sığınmacı gruplar arasında kadın oranındaki artışla birlikte, göç olgusu içerisinde ki kadın daha görünür oldu ve bu anlamda kadınların göç içerisindeki varlıkları göç çalışmalarında önemli araştırma alanlarından birini oluşturdu. Özellikle kadının göç pratiklerine odaklanarak gelişen bu alan, uluslararası literatürde son yıllarda göç sürecinde toplumsal cinsiyete dayalı

gelişen pratiklerle birlikte, göçü gerçekleştirme sebepleri ve şartları ile göçü gerçekleştiren bireylerin cinsiyetlerinin, geldikleri yerdeki genel kabul görülen toplumsal cinsiyet rolleri ile benzer ve karşılıklı bir etkileşim gösterebildiği genel olarak kabul edilmektedir.

Türkiye’deki göç çalışmaları kapsamında toplumsal cinsiyet konusu, yeni bir çalışma alanını oluşturmaktadır. (Buz, 2007; Dedeoğlu ve Gökmen, 2011; Coşkun, 2016; Biehl ve Danış, 2020). Dünya konjonktüründe olduğu gibi, Türkiye’de de göç çalışmaları kapsamında toplumsal cinsiyet olgusu ilk olarak kadın sığınmacıların deneyimlerini odağa alarak bu alanda çalışma yürütüldü. Örneğin 1990’lı yıllar itibariyle iç göç ve kentleşme, ya da zorunlu göç ve yerinden edilme gibi kadınların konumunu ele alan ve de eski Sovyet ülkelerinden ticaret yapmak ya da farklı iş kollarında çalışmak üzere Türkiye’ye gelen kadın sığınmacılarla ilgili birçok araştırma yapıldı (Erder & Kaşka, 2003; Akalın, 2007; Buz, 2009; Dedeoğlu & Gökmen, 2011; Toksöz & Ulutaş, 2012; Coşkun, 2014). 2011 Suriye savaşı sonrası Türkiye’de ki Suriyeli göçünün büyük bir kısmını oluşturan kadın sığınmacıların ülkedeki yeni yaşam biçimi de dikkat çeken bir konu haline gelerek toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yaklaşılarak bu alanda çalışmalar açığa çıktı (Barın, 2015; Biehl & Danış, 2020; Buz, 2007; Kıvılcım & Özgür-Baklacioğlu, 2015; Akbaş & Ünlütürk- Ulutaş, 2018).

Ancak göç çalışmalarında birçok araştırma yapılıyor olmasına karşın, toplumsal cinsiyet eksenli çalışmalar hâlâ sınırlı sayıdadır. Bu yaklaşımdan yola çıkarak Türkiye’de göç ve toplumsal cinsiyet alanında yapılan araştırmalara katkı sağlayacağını düşündüğüm araştırmamda Mardin’de yaşam sürdüren Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınların göç deneyimlerine odaklandım. Kamplardan çıkıp kentlere yerleşen ve savaş sonrası gündelik yaşamlarını kendi imkânlarıyla sürdürmeye çalışan bu kadın sığınmacılar kent içerisinde sığınmacı/sığınmacı kadınlar olarak yaşam sürdürmedeki pratiklerinin sınırlarını yerleşik topluma göre belirlediklerini aktarmışlardır. Burada söylemeye çalıştıkları kent içerisindeki toplumsal cinsiyet temelli davranışsal kalıpların içine girerek “öteki” ya da “yabancı” olma durumlarını daha asgariye indirmek. İlerleyen sayfalarda Yezidi (Ezidi) kadınların misafir ülkedeki göç deneyimleri ve Suriyeli kadın göçü bölüm başlıklarında kadınlarla yaptığım görüşmelerden yola çıkarak göçle baş etme yollarını geniş yer bir şekilde aktardım.

2.4. Hane İçinde Kadını Güçlendirme Üzerine Olan Tartışmalar

Bu bölümde hane içinde kadını güçlendirme üzerine olan tartışmalar üzerinde duracağım. Hane içinde kadınların güçlendirilmesi üzerine olan tartışmaların odağında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri tartışmaları yer almaktadır. Cinsiyete dayalı kalıplaşmış yargılar kökten gelen inanışlarla toplumsal rol ve algılara neden oluşturarak cinsler arası eşitsizliği derinleştirmektedir. Kadına karşı iş, ev, okul, kamusal ve sosyal alanlarda yaygın olarak görülen ve kadını toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılığa tabi tutan ve bunu ifade, davranış ve ön yargılarla dışa vuran özetle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı mizojenik bir tavır geliştirmek kadınların hayatında yıkıma neden olmaktadır.

Toplumsal yapı içindeki kadınların yaşam şekli ve sosyal yapısı, o toplumun yapısıyla alakalı genel olarak bir fikir edinmemize kaynaklık eder. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların söz konusu olduğu durumlarda toplumsal süreç içerisinde; siyaset, eğitim alma, çalışma yaşamına katılım, aile kurumu gibi konularda insan haklarını sarsan sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda toplumsal yapılar analiz edilirken, kamu alanlarının yanı sıra mahrem alanlara konumlandırılan kadınlara karşı uygulanan eşitsizliklerden hareket edilmelidir (Şeker, 2020). Bu anlamda kadını güçlendirme üzerine bir bakış açısı önermeyi düşünüyorsak, toplumsal cinsiyet kavramını kendi tarihsel süreç ve dinamiği içinde ele almak ve sorunun kaynağına inilerek çözüm arayışına girilmelidir. “Tarihsel süreçlerdeki sistemlere baktığımızda, bütün sistemler kadınların kendilerinin daha aşağı olduklarını içselleştirmelerine dayalıdır” (Heritier, Perrot, Agacinski, S., & Bacharan, 2012, s. 49). Bütün toplumlarda kadınlar anne, eş olarak bir erkeğe tabi olarak varlık göstermiştir. Kadınların kendilerinden bekleneni (annelik, ev işleri, çocuk bakımı, sosyal hayata katılmama) bu şekilde içselleştirmeleri çok eski zamanlardan günümüze kadar kültürel bir aktarım olarak annelerden kızlara sistematik olarak geçirilmiştir. Kadın erkek arasındaki sosyal, kamusal ve ekonomik sorunları açığa çıkaran toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, mahrem ve kamusal tüm alanlarda yaşanmaya devam ettiğini görmekteyiz. İktidarın ve egemen olanın erkek merkezli olduğu tüm toplumlarda kadınlar daha çok mahrem alana itilmektedir. Kadın patriarkal toplumlarda bir nesne olarak evin içine konumlandırılmış ve bu yapısı erkeğe tabi tutulmuştur. Bu olumsuzlukların

sürmesinde sosyal bir yapı haline dönüşen ataerkil toplumsal insanın sistemli bir şekilde müdahil olduğunu söyleyebiliriz. Tarihi uzun geçmişe dayanan ataerkil gelenekler kadın yaşamını ve kimlik oluşumunu belirlerken, kadın için doğal yaşam alanını evin içi olarak belirlemiş ve bu durum yerleşik iktidarlar tarafından da desteklenmiştir. Kadınların doğdukları toplum içinde birey olarak görülmeleri ve beraberinde sosyalleşmeleri mevzu bahis olduğunda, toplum tarafından kabul gören ve benimsenen cinsiyet eşitsizliği temelindeki değerler öne sürülmektedir. Kadınlar bakımından modernliğin en üst seviyelerinin yaşandığı dönemde de toplumsal cinsiyet farklılıkları geleneksel kalıplarla derinlemesine kutsallaştırılmış ve kurumsallaştırılmıştır (Giddens, 2008, s. 101).

Ayrıca “insanlık tarihi boyunca ataerkil deneyimin evrensel genel kabulü, sadece kadınların tarihini saklı tutarak değil aynı zamanda erkek deneyimlerinin de analiz edilmesine de engel olmuştur” (Hanks Wiesner, 2020, s.1-2). Bunun sonucunda cinsiyete, eril zihniyet tarafından yüklenen normlar bütünü toplumsal cinsiyeti açığa çıkartarak kadınları tahakküm altına almıştır. Başka bir ifadeyle açıklayacak olursak Giddens’a göre (2014) “biyolojik açıdan cinsiyet erkek ve kadın bedenindeki farklılıklarla ifade edilirken, toplumsal cinsiyet erkekler ve kadınlar arasındaki psikolojik, sosyal ve toplumsal algıların oluşturduğu kodlamalarla ele alınmıştır” (Giddens, 2014, s. 185). Sosyo-Kültürel düzenin koşullanmış olduğu cinsiyetler için ayrıştırılmış roller bütünü öğrenmede çok fazla kamusal aracın etkili olduğu ve bu süreci yönlendirdiği kabul edilmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınlara sağlanan özgürleşme alanlarına göre kültürel ve toplumsal yapılarda farklılıklar gösterse de bu durum sürekliliğini korumaya devam etmektedir.

“Cinsiyetlere toplumsal mekanizmalar tarafından atfedilen roller bütünü, kuşkusuz, toplumların siyasetinden ekonomisine, coğrafyasından tarihine kadar çok değişik faktörler tarafından biçimlendirilirken, uzun dönemler boyunca kadınların aleyhine işleyen mizojinik göstergelerin kamusal ve mahrem alanda üretilmesine ve toplumsal bellekte yer etmesine kaynaklık etmiştir.” (Üstün & Bora, 2005, s. 41).

Bu bağlamda cinsiyeti toplumsal yapı içerisinde, sosyal oluşum sürecinde sosyal-kültürel koşullanma temelinden ele almak gerekir. Toplumsal cinsiyet sosyal oluşum sürecinde açığa çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyete dair algılar, toplumsal yapı içerisinde değişip dönüşmekte ve bu durum toplumun en küçük birimi olan ailede başlayarak toplumsal kurumlarında etkisi altındadır. Sosyal oluşum sürecinde kadın

ve erkeğe dair rol dağılımına tabi tutulan birey farkında olmadan, kendisinden beklenen kalıp davranış şekilleri ile davranmaları beklenilmektedir. Böylelikle toplumsal cinsiyete dair kalıpları yeniden tekrar tekrar yenilemektedirler. Bu durumun belirlediği cinsiyet hiyerarşisi ise toplumsal cinsiyeti üretmektedir. Böylece toplumsal cinsiyeti üretip pekiştiren toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ortaya çıkmaktadır (Zeybekoğlu, 2013, s. 113; Butler, 2014, s. 61). Diyebiliriz ki, toplumsal erki şekillendiren iktidar ve alt türevlerinin ilişkileri kadının toplumsal anlamda özne olmasının önüne geçecek şekilde toplumsal cinsiyet normlarını kodlar ve kadın ve erkek önceden belirlenmiş bu davranışsal kodlamalarla toplum içerisindeki alanında yaşam sürdürmeye zorlanır (Foucault, 2003). Toplumu kuşatan iktidarlar tarafından desteklenen ve her koşulda güç ilişkisine dayandırılarak üretilip desteklenen toplumsal cinsiyet örüntüleri politik bir erkin dışı vurumu olarak da görülmektedir (Üstün & Bora, 2005, s. 13).

Toplumsal cinsiyetin kurumsallaşarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirilmesi kadınlar bakımından bir sosyal sorun olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyetin eşitsizliğinin tüm sınırlılıklarına maruz kalan kadınlar politik, sosyal- ekonomik haklarını kullanma noktasında ve toprak, sermaye kaynaklarında hak sahibi olamama gibi eşitsizliklerle karşılaşmaktadırlar. Ayrıca “Çalışma sürelerine göre dünya gelirin ve mülkiyete sahip olmaları konusundaki aşağı statüleri ağırlıklı sorun olmaya devam etmektedir” (Üner, 2008, s. 7). Toplumsal cinsiyete bütün olarak baktığımızda temel problemin birçok yeni sosyal problemi açığa çıkarttığını ve var olan sorunlara eklenerek içinden çıkılmaz bir hale dönüştüğü görülmektedir. “Çalışan kadınların iş kollarındaki olumsuz şartları iş gücü piyasası ve diğer sektörlerde de kadın aleyhindeki koşullar, kadın kimliği üzerinden sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır” (Güvenç, 1991, s. 306). Toplumdaki cinsiyet eşitsizliğinin sığınmacı kadınlar bakımından eşitlikçi olmayan, insani yönlerini olumsuz etkileyen sosyal sonuçlar doğurmuştur. Kadınların ikinci cins konumuna itilerek altında ezildiği bu duruma ne zaman düştüğünü öğrenmek için insanlığın doğuşuna kadar gidilmesi gerekmektedir. (Heritier, Perrot, Agacinski, S., & Bacharan, 2012 , s. 10). Bu durum bölgesel konumlara göre küçük farklılıklar gösterse de gerçekte “her zaman bir güçlü bir de zayıf cinsiyet bir majör bir de minör cinsiyet var. İnsanlık, doğuşundan bu yana kesintisiz bir oluşumu yaşamıştır”

(Tanilli, 1991,s.29). İnsanlığın ortaya çıkış tarihine kadar inildiğinde ya da dünya tarihine bakıldığında bir örnek ile açıklayacak olursak:

“Avcı toplayıcı topluluklarda erkekler yayları ve mızraklarıyla avlanarak et getirir. Et, çok beğenilen bir yiyecek olmasına rağmen grubun yiyecek gereksiniminin yalnızca yüzde 20’sini karşılar. Kadınlar ise daha az prestijli olan meyve toplanma rollerini üstlenmişlerdir ama bu şekilde yiyeceğin yüzde 80’ini karşılarlar. Tüm etnologlar aynı şeyi söyler, bu oran sabittir. Dolayısıyla aslında kadınlar grubun yaşamını sürdürmesinde çok önemli bir role sahiptirler. Oysa bu dünyanın her yerinde avcılığın toplayıcılıktan çok daha fazla önem verilen bir etkinlik olmasını engellemez. Dünya geneli cinsiyete göre rol dağılımı erkeklerin lehinedir ve ön planda çalışmasının ürününe önem verilir” (Heritier, Perrot, Agacinski,S., & Bacharan, 2012, s.11-13).

Göç gibi hareketlerin yaratmış olduğu toplumsal değişimlerin kadınlar üzerindeki etkisine ilişkin hem cinsiyet rollerinin yaşandığı somut durumlara hem de bunu etkileyen dönüşüm süreçleri üzerinde yaratmış olduğu etki çözümlenmeye muhtaç bir hal almıştır. Türkiye’ye gerçekleşen göçlerde sosyal ve ekonomik tüm yaşamsal alanlarda karmaşık düzeyleri gösterir. Göçlerle birlikte farklı toplumsal yapıların mecburi durumlar sonucunda sığınmacılar ile yerli toplumun bir araya gelmesi etnografik, demografik ve sosyolojik yaklaşımlarla açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Göçlerin kadınların yaşam biçimlerinde yaratmış olduğu değişimler birçok açıdan özellikle kadın-erkek toplumsal cinsiyet rollerinde değişime uğratmıştır. Çünkü savaş sonucunda göçlerle gelen insanların düzenlerinde de ciddi değişimler söz konusu olabilmektedir. Bu durum özellikle kadınların çalışarak hane içine ekonomik olarak katkı sağlayarak ve göç öncesi yaşamındaki ev içi rolünden uzaklaşarak hane içerisindeki gelenekselci cinsiyet rollerini değişime uğratmasıyla bu rollerinin dışına çıkmıştır (Dedeoğlu & Gökmen, 2020).

Her ne kadar göç sonucunda yeni düzene ayak uydurulmaya çalışsa da göçler sonucunda yine erkek egemen düzen hane içerisinde kendisini koruyarak devam etmektedir. Yaşanan göç sonucunda kadınların göç sonrası yaşam şeklinde birtakım değişimler (çalışma yaşamına katılım, kılık kıyafetlerinde değişim, ev dışına rahat çıkabilme vb.) var olmakla birlikte yine kısıtlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Erkek merkezli olan iktidarın ve hane içerisindeki minyatür temsilci olan erkek düzen (baba, abi, eş) tarafından kadınların mahrem alana konumlandırılmıştır. Kadınlar ev içerisine konumlandırılarak erkeğe biat edilmesi beklenmiştir. Bu anlamda hane içinde kadınların güçlendirilmesi ve ev içerisindeki tüm karar alma

süreçlerine etkin bir şekilde dâhil olması sağlanmalıdır. Eşit fırsatlar sağlanarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve güçlendirmek adına kadına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde evde, işte, okulda sosyal ve kamusal tüm alanlarda sona erdirilmesi gerekmektedir. Yukarıda ifade ettiğim tüm durumlar cinsiyet temelinde açığa çıkartılarak, cinsiyet temelli ayrımcılığın kaldırılması ve cinsiyet eşitliğini uygulamayı teşvik eden yasalar çıkartılarak hukuki bir güvenceye dayandırılmalıdır.

Bunun yanı sıra ücretsiz bakım, ev işleri, kamu hizmetleri alt yapı ve sosyal koruma politikalarının sağlanması hane ve aile içinde sorumluluğun paylaşılmasının geliştirilmesi gerekliliği önem taşıyan diğer hususlardır. Cinsler arası eşitsizliğe dayalı bir toplumsal insanın söz konusu olduğu yaşam alanları ve toplumsal düzende en doğal şey gibi görünen cinsler arasındaki bölünmeyi özellikle de maddi ve manevi güç ilişkisinin günümüz haliyle güncelliğini her alanda koruduğu karşılaşılan bir durumdur. Bu durumu dönüştürmeye yönelik stratejilerin oluşturulması gerekliliğinin farkındayız, bu nedenle kadının ev içindeki konumunu güçlendirerek bir döngü haline gelen ve kendisini yeniden üreten erkek düşünen tüm yapılara karşı kadının unutturulan ya da hiç sağlayamadığı özgüvenini tekrar kazanarak kendisini yeniden üretmesi yeni bir dönüşüm sağlaması da gerekmektedir.

2.5.Yerelde Sosyal Ağlar ve STK'nın Roller

Araştırmam kapsamında Mardin'de yürütmüş olduğum alan çalışmasıyla kentte bulunan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların sosyal ağlardan yararlanma biçimlerini ve sivil toplum kuruluşların sığınmacı kadınların yaşamlarına nasıl dokunduğunu aktaracağım. Sosyal bir değişime sebebiyet veren Türkiye-Suriye göç hareketi toplumsal uyum noktasında bir belirsizlik hakim görülmektedir. Devlet kurum ve kuruluşlarının bu konudaki çalışmaları göç süreci kapsamında devam etmiş ve geline nokta hala etmektedir. Türkiye için küresel anlamda bir dönüm noktası özelliği taşıyan Suriyeli sığınmacı hareketliliği yeni göç yasalarının oluşmasında etkili olduğu gibi yeni kurum ve kuruluşlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Sığınmacıların entegrasyon süreçleri -sosyal ve ekonomik değişim yaratan-dil sorunu ve kültür farklılıkları sebebiyle sınırlılıklar göstermektedir. Bu nedenle bu durumun aşılabilmesi ve sığınmacı grupların sosyal kültürel uyumunun hızlı çözümü

için tüm grupların sorunlarına daha geniş bir perspektiften yaklaşılması gerekliliği önem kazanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de birçok sivil toplum kuruluşu mülteci, sığınmacı ve sığınmacılara yönelik faaliyetler sürdürürken uyum konusundaki süreçleri bizzat Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum ve İletişim Dairesi tarafından yürütülmektedir. Farkındalık oluşturmaya amaçlayan Göç İdaresi bu konuda özellikle Suriyeli sığınmacılar için birçok uyum programları hazırlamış ve hazırlamaya devam etmektedir. Sosyal politikaların sosyal barışı sağlama, sosyal bütünleşmeyi gerçekleştirme, sosyal dışlanmayı önleme gibi temel hedeflerine ulaşması açısından, entegrasyon sürecinin de temel kavramları olarak kullanılan sosyal uyum, toplumsal kabul, gibi konulara ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar önem taşımaktadır. Bu önem doğrultusunda Suriye iç savaşından sonra sığınmacılar için geçici koruma politikasını benimseyen Türkiye, 2013 tarihli “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla sığınmacıları koruma ve yardımları sürekli ve güvenli hale getirmiştir. Türkiye başta, Suriyeli sığınmacılar olmak üzere geçici koruma altında bulunan sığınmacıların toplumla entegrasyonun sağlamaya dönük birçok proje gerçekleştirirken bu konuda faaliyet sürdüren sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına da destek vermektedir. Sığınmacılara dönük çalışmalar Belediyeler, Kızılay, AFAD gibi kurumaların yanı sıra Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve birçok gönüllü yardım kuruluşlarının desteğiyle yürütülmektedir. Avrupa Birliği İnsani Yardım Kurumu tarafından finanse edilen ve Kızılay aracılığıyla yürütülen Şartlı Eğitim Programı (Ş.E.Y.) Suriyeli çocukların aileleri tarafından okula gönderilmeleri için şartlı eğitim yardımı sağlamaktadır. Bu programa göre Anaokulundan 8. Sınıfa kadar okula gönderilen Suriyeli erkek çocuklara ayda 45 TL, kız çocuklarına ayda 50 TL, Suriyeli erkek lise öğrencilerine ayda 55 TL. Yardım yapılırken liseye giden Suriyeli kız çocuklarına ayda 75 TL. Eğitim yardımı verilmektedir. Yani yardım programından yararlanabilmeleri için aranan tek şart Suriyeli ailelerin okul çağındaki çocuklarını okula göndermesi. Böylelikle okula gönderdikleri her çocuk için aylık şartlı eğitim programı kapsamındaki yardımdan faydalanabilmektedirler.

Sığınmacılarla yerel halkın uyum konusunun göç literatüründe işlenmesi kurumların ve bu konuda faaliyet yürüten tüm STK’ların çalışmalarını da kolaylaştırmaktadır. Literatürde bu konuları içeren araştırma sayısındaki hızlı artış gerek Suriyelilerin gerekse yerel halkın bakış açısına yönelik değerlendirmeler yürütülen tüm uyum çalışmalarını daha da kolaylaştırmaktadır. Mardin’de bulunan

Welt Hunger Hilfe (WHH) Mardin Suriyeli yardımlaşma derneği gibi Uluslararası sivil toplum kuruluşları Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçları konusunda yardımda bulunmaktadır. Bu dernek Dünya açlık Örgütü olarak çalışma yürütmektedir fakat Suriye savaşıyla beraber gelişen göçle artan mülteci sorunu alanında da Suriye, Türkiye ve Irak'ta çalışma yürütmeye başlamıştır. Türkiye de Gaziantep, Kilis ve Mardin'de faaliyet yürütmektedir. Dernek Mardin'deki faaliyetlerini Kılıç hukuk bürosunun danışmanlığı üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu yardımlar sadece Mardin'de bulunan Geçici koruma altındaki Suriyelileri kapsamaktadır. 2016 yılından itibaren WHH'ye danışmanlık yapan Kılıç Hukuk Bürosu danışmanı ile yaptığım görüşmede dernek bünyesinde yapılan çalışmalardan bahsettik. Dernek bünyesinde bulunan psikologların Suriyeli sığınmacılara psiko-sosyal ve psikolojik desteklerde bulunduklarını ve dönem kira yardımı, tercüman desteğinde bulunduğu ayrıca haftanın 5 çalışma gününde de Suriyeli sığınmacılara hukuk danışmanlığı yapıldığını belirtti. Özellikle Suriyelilerin hukuk alanında aldıkları danışmanlık hizmetleri genelde boşanma, kimlik sorunları, nakliye işlemleri, kimliklerinde güncelleme ve vatandaşlık ile ilgili sorunlara ilişkin destek sağlanmakta. Ayda yaklaşık 45 Suriyeli sığınmacıya destek sağladıklarını yıllık ise bu rakamın 400 ya da 500 kişiye ulaştığı belirtilmiştir. Ayrıca dernek olarak gerçekleştirdikleri tarım programıyla alakalı en son bir seminer gerçekleştirilmiş ve bu seminere 60 kadın ve 60 erkek Suriyeli sığınmacı katılım sağlamıştır. Bu tarım programı altında 6'şar dönümlük tarla kiralanıyor ve tarlanın tüm giderleri dernek tarafından karşılanıyor ayrıca tarladan elde edilen tüm gelir Suriyeli sığınmacıya bırakılıyor. Bu yaklaşık iki yıl devam eden bir proje. Tarım programı kapsamında da Suriyeli sığınmacılara tarlayı nasıl kiralayacakları, kira sözleşmesinin nasıl yapıldığına dair de bilgilendirme yapılmaktadır. Yılda 120 ile 150 kişi arasında değişiklik gösteren tarım programına katılım iki yıldır devam ettiğini düşünürsek çok fazla Suriyeli sığınmacı kişinin geçimini kolaylaştırdığını söyleyebiliriz.

Bunun dışında Mardin'de bulunan Yezidi (Ezidi) sığınmacılar uluslararası koruma ya da İkamet İzni statüsünde oldukları için Yezidi (Ezidi) sığınmacılara dönük bir yardım söz konusu değildir. Bunun nedenini sorduğumuz da Yezidi (Ezidi) sığınmacıların Uluslararası koruma kapsamında oldukları ve üçüncü ülkeye yerleştirilme beklentisiyle Türkiye'de kalıcı olmadıkları düşünüldüğü ve projenin devamlılık esas alınarak yürütülmesi nedeniyle Yezidi (Ezidi) sığınmacılar bu

projeye dâhil edilmemektedir. Yezidi (Ezidi) sığınmacılara yardım eden dernekler ya da STK'lar göçün ilk gerçekleşme döneminde olduysa da günümüzde bu desteklerin yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz. Şu anda Midyat Grubu adı altında gönüllülerden oluşan ve çoğunluğunu yurtdışında bulunan Yezidilerin oluşturduğu ve hiçbir vakfa ya da derneğe üye olmayan insanlar inisiyatif olarak yardım görevini üstlenmişlerdir. Araştırmaya katılan Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar iki ya da üç ayda bir mutfak temel ihtiyaçlarının (çay, şeker, yağ) karşılandığını ifade etmişlerdir. Bunun dışında yereldeki kurum ve kuruluşlardan uluslararası kapsamda oldukları için yardımda bulunulmadığı söylenmektedir. Çalışmamda 4. Bölüm itibariyle Yezidi (Ezidi) sığınmacılarla yaptığım görüşmelerde yardım konusuna ilişkin geniş bir şekilde yer verilerek bu duruma ilişkin bulguların aktarımını yapacağım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) Kadınların Türkiye'ye Göçü: Göç Süreci

Uluslararası sığınmacılık, tarihin her döneminde toplumsal bir olgu olarak hep karşılaştığımız bir durum olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyılda da sığınmacılık küresel boyutta en önemli sorunu oluşturmaktadır. Son yıllarda dünyada yaşanan politik istikrarsızlık Ortadoğu başta olmak üzere savaş ve çatışmaların olduğu ve bunun sonucunda zorunlu yer değiştirmelerin gerçekleştiği görülmektedir. Buna güncel olarak Suriyeli sığınmacıları ve Irak'tan gelen Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacıları gösterebiliriz. Suriye savaşı üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen zorunlu göçe maruz kalan kadınların yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar hala güncelliğini korumaktadır. Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün yarısını kadınlar oluşturmaktadır sığınmacı konumunda bulunan kadınlar Türkiye'nin sınır illerine ve yakın kentlere yerleştikleri de bilinmektedir. Türkiye'de, 2011 yılında başlayan Suriye savaşıyla birlikte göç ve sığınmacılık kriziyle karşı karşıya kalan ülkeler arasında yerini almıştır. Türkiye dünyada en fazla Suriyeli sığınmacılar ev sahipliği yapan ülkeler arasında birinci sırada yer almaktadır. (UNHCR, 2020) . Yalnız Suriyeli sığınmacılar değil Irak'tan da önemli sayıda sığınmacı popülasyonu iç savaştan kaçarak Türkiye'ye göç etmiştir. Kuzey Irak'ın Şengal bölgesinden kaçan Yezidiler (Ezidi) de büyük bir sığınmacı popülasyonu oluşturan diğer grubu oluşturmuştur. GABB Raporu'na göre IŞİD saldırılarından kaçan 20.603 Yezidi (Ezidi) sığınmacı Türkiye sınırlarından giriş yapmışlardır (GABB, 2014).

Son yıllarda Türkiye toplumunun yaşadığı en önemli sosyal değişimlerden biri, ülkenin sığınmacı alan bir ülke konumuna gelmesidir. Uluslararası bir boyutlara ulaşan göçler sonucunda yurtlarını terk etmek zorunda bırakılan sığınmacılar göç süreci boyunca çok fazla zorluklarla karşılaşmışlardır. 2011 Suriye savaşı sonucu Türkiye’ye gerçekleşen göç hareketliliği günümüz itibariyle Göç İdaresinin belirtmiş olduğu güncel rakamlara göre şöyle Türkiye’de kayıtlı geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 21 Ekim 2021 tarihinde yayınlanan verilere göre 13 bin 177 kişi artarak toplam da 3 milyon 723 bin 674 kişiye ulaşmıştır. Bu sığınmacıların 1 milyon 764 bin 863’ünü (%47,4) 0-18 yaşları aralığındaki çocuklardan oluşuyor. 0-18 yaş aralığındaki çocuklarla kadınların toplamını 2 milyon 637 bin 531 kişi oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği, 2021).

Tablo2-Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Sayısı

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	263.378	245.866	509.244
5-9	293.505	275.660	569.165
10-14	220.597	207.231	427.828
15-18	139.313	119.313	258.626
19-24	286.117	215.557	501.674
25-29	223.077	161.897	384.974
30-34	168.221	122.088	290.309
35-39	126.222	98.849	225.071
40-44	86.253	75.200	161.453
45-49	58.465	57.156	115.621
50-54	46.379	45.238	91.617
55-59	35.290	35.341	70.631
60-64	23.264	24.021	47.285
65-69	15.153	15.997	31.150
70-74	8.954	9.864	18.818
75+	8.748	11.460	20.208
TOPLAM	2.002.936	1.720.738	3.723.674

Kaynak : Mülteciler Derneği, 2021

Mülteciler Derneğinin Ekim 2021 de yayınladığı verilere göre kadın ve çocukların oranı %70,8’lik dilimi kapsamaktadır. Bu verilere göre Suriyeli erkek sayısı %53,8’ini, Suriyeli kadınların oranı ise %46,2’sini oluşturmaktadır. 10 yaşın altındaki Suriyeli çocukların sayısını 1 Milyon 78 bin 409(%28,9). Tabloda yer alan

verilere göre Suriyeli erkeklerin sayısı kadınların sayısından 282 bin 198 kişi fazladır (Mülteciler Derneği, 2021). Tez çalışmamı gerçekleştirdiğim 2021 yılı mart ekim tarihleri arasında ki dönemde yukarıda vermiş olduğum veriler güncelliğini korurken. Tez araştırmamı bitirdiğim dönem itibariyle bu oranlarda artış görülmüştür. Bu anlamda geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 16.06.2022 tarihli İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı güncel verilerine göre 672 bin 76 kişi artarak toplam 3 Milyon 724 bin 240 kişiye ulaşmıştır.

Özellikle güncel verilerden de anlaşılacağı gibi göç içerisinde kadınların sayıca görünürlükleri karşımıza çıkmaktadır. Özellikle göç süreçlerinde kadın görünmezliğinin son on yıllara kadar devam ettiğini düşünürsek göçte kadın görünürlüğü bakımından bu gerçekliği karşımıza çıkarmaktadır. Göçlerden en çok etkilenen kesimi oluşturan kadınlar, küresel ölçekte olduğu gibi Türkiye’de de genel olarak görülen sığınmacılık sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Geldikleri ülkede sığınmacı kadın olmanın yanı sıra kadın olmanın dezavantajını yaşamaktadırlar. Bu anlamda kadınların sosyal entegrasyonu ile ilgili konularda eğitim, sağlık, sosyal, kültürel anlamda gerekli desteğin yeterli seviyede olmaması sığınmacı kadınların yaşamsal faaliyetlerini sürdürmede olumsuz etkilenmesine neden olarak yaşadığı toplumla uyumunu daha da zorlaştırmıştır. Araştırma alanımı oluşturan Mardin’deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı ve kadın göçmelere ilişkin ise Mardin İl Göç İdaresinin 28.10.2021 tarihli güncel rakamlarına göre Mardin’de kayıtlı geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 91 bin 123 kişi. Mardin nüfusunun yaklaşık %10’luk bir dilimini oluşturmaktadır. Suriyeli erkek sığınmacı sayısı 49 bin 171 iken Suriyeli kadın sığınmacı sayısını 41 bin 650 kişi oluşturmaktadır. Yine aynı tarihli verilere göre Mardin’de kayıtlı Uluslararası Koruma Statüsündeki Yezidilerin (Ezidi) toplam sayısı 678 kişi olarak aktarıldı. Yezidi (Ezidi) erkek sayısı 340 kişi iken Yezidi (Ezidi) kadın sayısı ise 338 kişi olarak belirtildi (Mardin İl Göç İdaresi, 2021). Aslında anlatmak istediğim elbette sığınmacı kişilerin sadece sayıdan ibaret olduğu değildir. Burada sayılarla ifade etmek istediğim durumun ciddiyetinin kavranarak ne kadar Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacının Mardin’de bulunduğudır. Ayrıca araştırma alanımı oluşturan Mardin’de bu sayının ne olduğunu ifade etmek istememin nedeni göçle gelen bireylerin göç sonrasında yaşayacakları olumlu ya da olumsuz durumlarını sığınmacı kişi sayısının ne kadar olduğuyula paralellik göstermiş olmasıdır. Belirtmek istediğim göç eden bireylerin yerleştikleri toplumda karşılanma

şekilleri aslında sığınmacı sayısıyla orantılı olmasıdır. Söz konusu araştırma alanım olan Mardin’ de de sığınmacı sayısının kentteki görünüm durumu sığınmacı kişilerin günlük yaşam akışını da etkileyebilmektedir. Söz gelimi Mardin’de yaptığım alan araştırmasında yerli toplum tarafından zaman zaman istenmediklerini kentte çok fazla sığınmacı olduğunu belirten hoşnutsuz söylemlerle karşılaştığım durumlar oldu.

Göç ve kadın ilişkisini temel alan araştırmalara bir ek olma niteliği taşıyan bu çalışma çerçevesini Mardin’e göç eden Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınların deneyimleri oluşturmaktadır. Kadınlarla yapılan ayrıntılı görüşmeler daha çok günlük yaşamlarında genel olarak kullandıkları alanlar üzerinde durulmuştur. Toplumsal cinsiyet ve mekân etkileşimi farklı boyutlarda birçok sorunsallığı ortaya çıkarsa da bu çalışmada, bir taraftan kendi sınırlarını geçerken yaşadıkları süreci diğer taraftan da Türkiye sınırını aştıktan sonra yerleştirildikleri kamp sınırları ve sonrasında da kent yaşamına dâhil olan kadınların kamusal mekânları kullanımındaki özgürlükleri ve göç süreçlerinin günlük yaşam akışlarında ne gibi değişiklikler getirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kadınların göç öncesi ve sonrası yaşam alanlarını sorgularken yeni yerleşim alanlarına adapte olmada ne gibi pratikler geliştirdiklerini anlamaya çalıştım.

Göçle birlikte Mardin’e yerleşen Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar dil, din gibi kültürel yapılarıdaki ayrıştırıcı farklılıklar nedeniyle zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Her iki kadın grubunun sahip oldukları dil ve din onları yerel halkla kaynaşmaları noktasında belirleyici olmaktadır. Bu gibi nedenleri dikkate aldığımızda Suriyeli sığınmacı kadınların din ve dil üzerinden zorluk yaşamadıklarını söyleyebiliriz. Çünkü İslam dini mensupları ve İslam dininin yazıldığı dili konuşuyor olmaları yerleştikleri ülkenin de Müslüman bir ülke olduğunu göz önüne getirdiğimizde çok fazla zorluk yaşamadıklarını tahmin edebiliriz. Fakat Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar için aynı durum söz konusu değildir. Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar göç sonrası kendilerini daha iyi hissedebilecekleri yabancılıklarını en asgari düzeye indirecekleri mekânlar seçme eğiliminde bulundukları görülmektedir. Çünkü “kültürel bütünlüğü” tamamlayan iki önemli unsura sahip değiller. Dil ve din. Bunun için Türkiye’nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bulunan kentleri seçtiler. Çünkü tarihsel süreç içerisinde belli dönemlerde bu bölgelerden de başka yerlere göç etmek zorunda bırakılan

Yezidiler ve geride bıraktıkları boş köyleri var. Dolayısıyla yerleşmek istedikleri mekânlar uyum sağlayabilecekleri dil, din ve kültürel anlamda sıkıntı yaşamak istemeyecekleri yerler oldu. Mardin ve çevre illeri seçme nedenlerinin başında yer almaktadır. Özellikle sığınmacı kadınların geldikleri ülkenin dilini bilmiyor olması yerleşik hayata başlarken karşılaştıkları en büyük sıkıntıyı oluşturmaktadır. Özellikle Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar yerleşecekleri alanı seçerken bu önemli iki noktadan hareket etmişlerdir.

Göç olayının kadınların yaşamları üzerinde yaratmış olduğu etkileri anlayabilmek için göç öncesi içinde bulundukları toplumsal şartları bilmek önemlidir. Göç öncesi koşullarını göç sonrası değişen koşullarıyla karşılaştırarak değerlendirmek kadınların göç sonrası yaşama tutunma çabalarını anlamlandırmak bakımından önemli olacaktır. Kadın dezavantajlı bir grupta olduğu için mülteciliğinde ya da sığınmacı olma durumunun da getirdiği bir dezavantajlı durumu var ve bu nedenle erkek sığınmacılarla mukayese edildiğinde geriden gelerek hayatı yakalamaya çalışmaktadır. Toplumlarda genel anlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini bertaraf edecek bir yaklaşım gelişmediğinden ötürü sığınmacı kadınların göç edilen yerdeki durumları da daha trajik sonuçlanabilmektedir. Göç sonrası yaşamlarında kadının yeri evidir, evinde otursunlar, ne işleri var dışarda gibi söylemlerle hayatları daha da karmaşık bir hal almakta. Mardin'e yerleşen Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınlar kentte uyum sorunu yaşamakta ve misafir topluma uyum sürecinde sosyal, kültürel, ekonomik zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bununla birlikte Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınların göç deneyimleri farklılıklar gösterebilmektedir. Yaş, din, dil konusundaki farklılıkları, yaşadıkları deneyimleri ve beraberinde uyum konusundaki durumlarını da farklılaştırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kadın sığınmacıların günlük hayat akışlarını anlamak toplumsal uyum pratiklerinin geliştirilmesi açısından da önemlilik taşımaktadır.

3.1.Geride Kalan Mekân: Şengal Bölgesi

Irak, Türkiye ve Suriye sınırındaki dağlık Şengal Bölgesi Yezidilerin yaşadıkları ve kutsal saydıkları yer olarak bilinmektedir. 3 Ağustos 2014 tarihinden itibaren IŞİD saldırılarına maruz kalan Yezidilerin (Ezidi) uğradıkları vahşet nedeniyle uluslararası kamuda yer etmişlerdir. Birçok Yezidi katliamlardan kaçmak

için Şengal dağına sığındı. Bu süreçte Kadın, çocuk, yaşlı binlerce Yezidi katliamdan geçti ve birçok kadın cinsel saldırıya uğradı. Şengül'e göre, Yezidiler geçmiş zamanlardan bu yana kendilerini olası saldırılara karşı korumak için dağlara sığınak yaptıkları bilinmektedir (Şengül, 2015). Geçmişte birçok güç tarafından (Moğolların, Timurluların ve Osmanlıların) saldırılara uğrayan yezidiler son olarak da IŞİD zulmünden kaçmışlardır. Yazılı pek çok kaynakta bahsedildiği gibi müslümanlaştırılmak istenmeleri saldırıların ana sebebinin oluşturmaktadır. Bu durumu kabul etmeyen Yezidilerde (Ezidiler) uğradıkları saldırılar karşısında Şengal Dağına sığındıkları da bilinmektedir (Şengül, 2015).

Yezidilerin neden ülkelerinde saldırıya uğradıklarını ve Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldıklarını anlamak için özellikle sahip oldukları inanç ritüellerine bakmamız yeterli olacaktır. Yezidilerin temel inanç düsturu ise kutsal kitapları olan Mushaf-a Reş (Siyah Kitap) ve Melek Tavus inancıdır. Yezidilerin farklı inanç sistemleri nedeniyle yüzyıllar boyunca nefret söylemleriyle karşılaştıkları ve fiziksel saldırıların hedefinde oldukları bilinmektedir.¹ Çevrelerinde yaşayan çoğunlukla Müslüman kesim tarafından “şeytana tapan” olarak bilinen Yezidiler, tarih boyunca soykırıma varan saldırılarla karşı karşıya kalmışlardır. Coğrafi olarak nüfusları Irak, İran, Suriye, Türkiye, Ermenistan ve Gürcistan da yaşadıkları görülür. Dünya üzerinde dağınık fakat yoğun olmayan bir nüfusa sahiptirler. Nüfusun önemli bir bölümünü Kuzey Irak'ın Şeyxan, Sincar, Başık ve Duhok merkezi ile çevresindeki köylerde yaşayanlar kapsamaktadır (Çelik, 2011, s. 162 ; Açıkyıldız, 2010, s. 33) Irak'ın Şengal bölgesinin yanı sıra, Musul'un kuzey bölgelerinde de yaşamaktadırlar. Yezidiler (Ezidi) Yezidiler açısından yaşadıkları topraklar çok derin dini kodlamalara sahiptir. Bu nedenle dünyanın birçok ülkesine dağılmış Yezidiler kutsal Laleş'e Hac ziyaretleri için gelerek ibadetlerini yerine getirmektedirler. Müslümanlar ve Hristiyanlar tarafından “şeytana tapanlar” olarak bilinmelerine karşın Yezidiler, Hristiyanlık ve Müslümanlık 'tan daha eski bir tarihi geçmişe sahiptirler (Alagöz & Çorabatır, 2015). Yezidilerin Ortadoğu'nun kültürel zenginliğinin bir parçasını oluşturduğunu dile getiren Şengül, Yezidilerin tarih sahnesine ilk kez 12.yüzyılda Kuzey Irak'ın Kürt Bölgesinde içe kapalı bir halk olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. “Başlangıçta Zerdüştlükte dâhil çeşitli dini

¹ <http://news.nationalgeographic.com/news/2014708/140809-iraq-yazidis-mimority-isil-religion-history/>

inancıların mirasçısı olan halk daha sonra sufi şeyhi Adi'nin destekçisi ve müridi olmuştur. Böylece bağdaştırıcı ve kendine özgü bir dini inanç sistemi gelişmiştir. (Şengül, 2015). Aynı zamanda Yezidilik, Zerdüştlük inancıyla bağdaştırılarak benzerlikleri ve birbirlerine eklemlenmiş yönleriyle antik ve orijinal bir Kürt inancı olarak da tanımlanmaktadır. Yezidilerin büyük bir bölümü Kürtçe dilini konuşmaktadır ve kendilerini etnik olarak Kürt sayarlar. Fakat din boyutuyla yaşayan Sünni Kürtlerden ayrılmaktadırlar (Alagöz & Çorabatır, 2015). Zengin bir sözel geleneğe sahip olan yezidiler inanç olarak toplumlar tarafından tam anlaşılabilmesi sorunu yaşamalarının en büyük nedeni olmaktadır.

3.2. Yezidi (Ezidi) Kadınların Misafir Ülkedeki Göç Deneyimleri

Türkiye'ye Irak'ın Şengal Bölgesinden gerçekleşen Yezidi göç hareketinin Yezidi kadınlar açısından son yüzyılın en görünür, dramatik ve kendi içerisinde özel bir durum olduğunu öne çıkartmaya çalışacağım. Savaş sonucunda zorunlu bir yerinden edilişle, dolaylı ya da doğrudan sınırları aşmak durumunda kalan Yezidi (Ezidi) kadınların geldikleri Mardin kentine yerleşme süreçlerinde ne gibi pratikler sergilediklerine ve adaptasyon konusunda kendilerine nasıl destek olunduğunu aktarmayı amaçlamaktayım. Bu çalışma göç literatüründe özgünlük niteliği taşımayı amaçlamaktadır. Çünkü Türkiye'ye sığınmış Suriyeli kadın sığınmacılarla ilgili yapılan çalışmalar nicel anlamda çok fazla bir yer tutarken Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacı kadınların göç deneyimleri çok fazla görünür olamamıştır. Çalışmam kapsamında alanda Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım görüşmeler ile, haklarında çok fazla şey bilinmeyen Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların sığınma koşulları, gündelik yaşamları, mekân ve toplumun yerleşikleriyle kurduğu ilişkiler konusunda içinde bulundukları durumla ilgili bir takım bulgulara ulaşmama olanak sağladı. Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların 2014 yılı itibarıyla, nerelerde yaşadıkları, yaşam koşulları, hukuki statüleri, yardımların nasıl bir mekanizmayla sağlandığı, temel ihtiyaçları ve ileriye dönük planları-beklentilerinin neler olduğunu sordum. Bu sorulardan hareketle Yezidi (Ezidi) kadınların göç sonrası günlük yaşamları değişime uğramış ve geldikleri yerleşim yerinin dokusuna ayak uydurma eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır. Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların yaş aralığı da göçü farklı yaşayıp

deneyimlemelerine neden olmaktadır. Katılımcılarımdan 29 yaşında okuryazar Yezidi (Ezidi) kadın:

“Türkiye’ye ilk geldiğimiz zamanlarda yardım aldık Hilal Ahmer (Kızılay) bazı zamanlar gelip sağlık kontrolü yapıyordu. Daha önce burada yaşayan Ezidiler ve yardım sever insanlar aracılığıyla ihtiyaçlarımız kısmen karşılandı ev bulmamıza ve yerleşmemize yardım edildi. Sonra kendi başımıza kaldık. Kürtçe konuşan bir bölgede olduğumuz için çevredekilerle ilişki kurmamız zor olmadı. Evde 5 kişiyiz bir kardeşim engelli ben tek çalışıyorum bir kafede günlük 50 TL alıyorum. İş kendim buldum dolaşarak. Şehirde rahat gezebiliyoruz kimse bir şey demiyor. Ama ben işim olmadıkça dışarı çıkmıyorum. Şengal’de de evdeydik çalışmıyorduk. Buraya gelince mecbur çalışmak zorunda kaldım. Sabah 8.30 akşam 19.00 arası çalışıyorum. Ama Avrupa’ya gitmek istiyorum”.

Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadın katılımcılar tek başlarına ailedeki erkeklerden izin almadan dışarı çıkabildiklerini, çalışma kararı verebildiklerini alışverişe gitmek, mahalle aralarında komşularla oturup sohbet edebildiklerini belirterek kentteki yaşam şekline nasıl uyum gösterdiğini aktarmıştır. Daha ileri yaştaki 52 yaşındaki okuryazar olmayan Yezidi (Ezidi) kadın görüşmecim ise kenti kullanım pratiklerini şöyle açıklamıştır;

“Gücümüz kadarıyla haftalık pazara gider ihtiyaçlarımızı alırız. Çarşıya pazara rahatlıkla çıkarız. Arada kapı önüne çıkar komşularla sohbet ederiz. Ama Şengal’e geri dönmek istiyorum. Şengal bizim kutsal mekânımız. Her sene hacca giderdik(Laleş’i tavaf ederler) eski düzenimi istiyorum.”

Sığınmacıların yaş aralıkları kadınların günlük yaşam akışını farklı deneyimlemelerinde etkili olmaktadır. Özellikle yaşlı katılımcımla yaptığım görüşmede kenti kullanım şeklini çarşı pazara giderek gerektiğinde alışverişe çıkmak ve bulundukları mahallede kapı önünde kadınlarla oturarak açıklamıştır. Ayrıca katılımcının bir daha Laleş’e gidememe endişesi taşıdığını da gözlemledim. Hac ibadetine Yezidilikte çok önem verilir. Midyat’a bağlı olan Çayırılı (Kefnas) Yezidi köyünü ziyaret ettiğimde köyün girişinde bulunan tepenin yamacına temsili Laleş tapınağı inşa edilmiş olduğunu gördüm. Midyat’ta bulunan Yezidi (Ezidi) sığınmacılar ekim ayının başlarından itibaren burayı ziyaret edip temsili hac ibadetlerini gerçekleştiriyorlar. Yezidilerin (Ezidi) kutsal ülkesi Laleş olarak ifade

edilir. Laleş onların gözünde kutsal bir anlam taşır. Bu bölgenin Tanrı'nın ikamet ettiği bir yer olarak dünyadan daha önce yaratıldığına inanırlar. Bu yüzden de Laleş, Yezidi* Kültüründe merkezî bir öneme sahiptir (Yalkut, 2002, s. 54) . Hac ibadetlerini yerine getirmek için ekim ayının ilk haftasında Adi b. Musafir'ın kabrinin bulunduğu Laleş şehrine gidilir (Taşgın, 2005).

Yukarıda yer verdiğim katılımcılar farklı yaşlardalar ve zorunlu göç sonrası sosyal yaşama katılımları ve beklentileri farklılık göstermektedir. Genç kadın Yezidi (Ezidi) katılımcılar Avrupa'ya gitmek isterken daha çok yaş almış Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar Şengal'e geri dönmek istediklerini belirtmişlerdir. Yezidi (Ezidi) genç kadınlar daha çok aile bütçesine çalışarak katkı sağlamaya odaklanırken yaşlı Yezidi (Ezidi) kadınlar ise evde torunlarına bakarak gelecekte bir gün Şengal'e dönme umuduyla yaşamlarına devam etmektedirler. Yezidi (Ezidi) Kadın katılımcıların göç sonrası kılık kıyafetlerinde bir değişimin olup olmadığını sordum. Göç öncesi de genç Yezidi (Ezidi) kadınlar örtünmeyerek dışarı çıkabiliyor, pantolon giyinebiliyordu bu durum göç sonrası yerleştikleri kentte görünürlük bakımından zorlanmamalarına neden olmuştur. Genç Yezidi (Ezidi) kadınlar geleneksel kıyafetleri olan “kiras u derpi”yi (tek parça elbise) sadece özel günlerde giyerken yaş almış Yezidi (Ezidi) kadınlar kültürel özelliklerini taşıyan kıyafetlerini günlük yaşamda giymeyi devam ettirmektedirler (Bkz. Resim 1; Resim 2):

* Yezidi: Yalkut,2002: Melek Tavusun Halkı Ezidiler kitabından metne bağlı alıntılandığı için Yezidi terimine olduğu gibi yer verilmiştir. Kitabın sonraki baskısında Yezidi terimini kullanmayarak Ezidi terimini kullanmıştır.

Resim 1. 2014 Şengal'den Mardin'e Yerleşen Yezidi (Ezidi) Kadın Geleneksel Kıyafeti

Resim 2. 2014 Şengal'den Mardin'e Yerleşen Yezidi (Ezidi) Kadınlar Geleneksel Kıyafetleriyle.

Yukarıdaki örneklerde de değinildiği gibi Yezidi (Ezidi) kadın katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasında hayatlarında olumlu olumsuz değişimler meydana gelmiştir. Yezidi (Ezidi) kadın katılımcıların göç öncesi genel özellikleri çalışmayan ev içi işlerle uğraşan, dışarıya çıkmayan ve dışarıda çalışmazken göç sonrası yaşamlarında ciddi anlamda değişiklikler olmuştur. Göç sonrası Yezidi (Ezidi) kadınlar ev içi ekonomiye katkı sağlamak zorunda kalırken aynı zamanda savaşın kendilerinde yaratmış olduğu yıkımı onarmak için de çaba göstermektedirler. Nitekim dışarıdaki işlerde çalışarak hem aile ekonomisine katkı sağlamak ya da tamamıyla ailenin geçimini üstlenerek çalışması gerekliliği yaşadığı kente uyumunu kolaylaştırmıştır fakat aynı zamanda yoksullukla baş etmede çok fazla zorlanmaktadırlar. Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar geride bıraktıkları toplumsal yaşantıları ve gündelik hayatları ile göç ettikleri mekanla kurdukları ilişki arasında yaşamsal bir döngü oluşturmak ve kendini yeni yaşamında var etmeye çalışmaktadır. Yezidi (Ezidi) kadınlar kendileri için yeni bir yaşam alanı olan Mardin’de sosyo-kültürel ekonomik şartları bilmedikleri için yaşamlarını sürdürmekte zorlanmaktadırlar.

3.3.Suriyeli Kadın Göçü

2011 yılının Mart ayında Suriye’de başlayan olaylar ve iç karışıklık küresel anlamda bir krize yol açtı. Burada yaşayan insanlar ülkelerini geride bırakarak terk etmek zorunda kalmışlardı. Sığınmacılık sorunun bir uzantısı olan sığınmacı kadın sorunu toplumsal karışıklıklar ve savaşlar devam ettikçe kendisini üretecektir. Kadınlar savaş şiddetine maruz kalmaları bakımından en çok etkilenen grup arasındadır. 2011 yılı itibariyle Suriye’deki savaş sonucunda Türkiye’ye gelen Suriyeli kadınların karşılaştıkları sorunlar ve aradan geçen zaman sonucunda Suriyeli kadınların içinde bulundukları yaşam koşullarını anlamak üzere yapılan ve alan araştırmasına dayanan bu çalışmamda Mardin’de Suriyenin farklı şehirlerinden gelen 6 Suriyeli kadınla derinlemesine görüşme gerçekleştirdim. Bu çalışma da Mardin’de ki Suriyeli sığınmacı kadınların öteki olma yani dışarıdan gelen olma hissini ve sığınma koşullarını nasıl deneyimlediklerini anlamak ve Suriyeli sığınmacı kadınların günlük yaşam içersindeki pratiklerini irdeledim. Bu çerçevede araştırmamda Suriye’den Türkiye’nin sınır kenti olan Mardin kentine göç eden

Suriyeli kadınların göç deneyimleri, gündelik yaşamlarını aktararak göç etmeleri üzerinden uzun süre geçmesiyle beraber yereldeki tutum ve davranışlarını nasıl görünür kıldıkları üzerinde durdum.

Mülteciler Derneğinin Ekim 2021 de yayınladığı son verilere göre Türkiye genelindeki Suriyeli kadın ve çocukların oranı %70,8’lik bir dilimi oluşturmaktadır. Verilere göre Suriyeli 0-18 yaş arası çocuklarla kadınların toplamı ise 2 milyon 637 bin 531 kişi olarak açıklandı. Bu bağlamda Suriyeli kadınların oranı %46,2’lik bir orana sahip. (Mülteciler Derneği, 2021). Mardin Göç idaresi Genel Müdürlüğü tarafından 10.28.2021 tarihli verilen resmi rakamlara göre Mardin geçici koruma kapsamında bulunan 90 bin 821 Suriyeli sığınmacı nüfusa ev sahipliği yapıyor. Bu verilere göre 41bin 650 kişi Suriyeli kadın sığınmacı oluştururken kalan kısmını yani 49 bin 171 kişiyi Suriyeli erkek sığınmacı oluşturmaktadır (Mardin İl Göç İdaresi, 2021). Mardin nüfusunun yaklaşık 1/10’unu oluşturan Suriyeli sığınmacı sayısı kentin nüfus oranının ciddi bir bölümünü oluşturduğunu söyleyebiliriz.

“Suriyeli kadınlar göç süreçlerinde toplumsal cinsiyet rolleri gereği üstlendikleri sorumluluklar ile katıldıklarından göçün ve kadın olmanın mağduriyetlerini bir arada yaşıyorlar. Bu açıdan çifte dezavantajlı ve hassas grupturlar” (Akt, Şeker & Uçan, 2016, s. 206; SAM, 2006, s. 408). Bu anlamda toplumsal-sosyal kuralların sınırlarıyla daha fazla karşılaşmaktadırlar. Araştırma sahamda Türkçe bilmeyen Suriyeli kadınlarla görüşmeler tercüman aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Dil problemini yaşamamız Suriyeli kadınlarla görüşmem önündeki en büyük problemi oluşturmuştur. Bunun dışında araştırmamın amacını sorgulayarak maddi destek amacıyla yapıldığı düşünülmüştür. Bunun üzerine araştırmanın amacı görüşmecilere açıklandığında görüşmek istemeyenler ve çok çekimser davrananalar oldu. Yerel halkın Suriyelilere karşı takıntığı olumsuz tutum ve davranışlar Suriyeli kadınlar tarafından farkına varılmaktadır fakat bu durum karşısında yapabilecekleri bir şey öngörmediklerindenden yaşanan tüm olumsuzluklara karşı sessizliklerini korumaktadırlar. Bu durum karşısında misafir olduklarını ve normal bir süreç olarak karşıladıklarını dile getirmişlerdir. Bu durumla baş etme yöntemi olarak çok fazla görünür olmamayı seçen Suriyeli sığınmacı kadınlar böylelikle kentin gündelik yaşam akışına daha az katılım göstererek yerelde baskılanmayı daha aza indirmiş olmaktadır. Görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli kadınların bu durumu ev de kalarak dışlanma hissini en azami seviyeye

düşürdüklerini aktarmışlardır. 33 yaşında evli bir çocuk annesi olan ve Halep'ten gelen Suriyeli sığınmacı kadın Mardin'de yaşamaktan memnun fakat kentte bazen hoş karşılanmadıklarını yada bir sorun karşısında yerel halk tarafından sorumlu tutulduklarını şu sözlerle aktarmaktadır.

“Mardini çok sevdim. 7 yıldır burdayız .Yaşamamız için gerekli olan tüm desteği devlet sağlıyor. Eğitim, ilaç, hastane ücretsiz. Fakat burdakiler(yerel halk) bizden rahatsız bazen duyuyorum. Suriyeliler geldi herşey pahalı oldu. Ev kiralari arttı gibi söylemleri duyuyoruz çok üzülüyoruz. Ama bu biz yapmadık ki kendileri arttırdılar(Kirayı).Biz geldik diye herşey pahalı oldu bu yüzden kızgınlar bize”. (G4, Suriyeli 33 yaşında, evli 1 çocuk sahibi,okur yazar, 2011, Halep).

Bu anlatı ile Suriyeli kadın yerel halk tarafından istenmediklerini şehirdeki pahalılığın sığınmacıların gelişiyle artmış olmasına bağlayarak yerli nüfusun sığınmacılara karşı tepkisel yaklaşım göstermelerinde kendilerine göre haklı bir neden olabileceğini belirtmektedir. Çünkü yereldekilerin ev kiralalarının artmasını Suriyeli sığınmacıların gelişi ile ilişkilendirilmesi sosyal olarak Suriyeli ve yerel halkın zaman zaman karşı karşıya kaldıklarının nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Görüşmecilerden 41 yaşında üç çocuk sahibi Suriyeli kadın görüşmecim Mardin'e 4 yıl önce gelmiş. Dera Zor'da Hemşire olarak bir hastanede görev yapan Suriyeli kadın, göçle sonrasında işsiz kaldığını ve ev içi işlerle meşgul olduğunu anlatıyor. Mardin'e uyum sağladığını ve komşuları tarafından sevildiğini söyleyerek yereldeki halkla uyum içiyesinde yaşamaya gayret gösterdiğini belirtmiştir. Özellikle kılık kıyafet yönüyle yereldeki kadınlar gibi görünmeye çalıştıklarını söyleyen katılımcım bunu yaparak kendilerine dönük tutum ve davranışlara yön vermeyi amaçladıklarını söyleyebiliriz.

“Suriyede savaş çok kötüydü kaçıp geldik.orda işim vardı Hemşireydim. çalışıyordum ama burda işimi yapamıyorum .Kocam dönerciydi Dera Zorda burda da dönercilik yapıyor. Onun kazandığıyla geçiniyoruz. Ama devlette(Türkiye devleti) bize çok yardım ediyor. Sağlık, çocukların eğitimi, bazen para yardımı alıyoruz. Burdaki insanlar bize bir şey demesin diye onlar gibi olmaya çalışıyoruz (kılık kıyafet) ama biz bazen duyuyoruz kötü şeyler ama duymamazlıktan geliyoruz”.(G6, Suriyeli, 41 yaşında 3 çocuk sahibi, hemşire, 2016, Dera Zor).

Suriyeli kadınların yereldeki düzenle kurmaya çalıştıkları ilişki tamamıyla zorunluluk durumuyla şekillenen bir ilişki biçimidir. Şöyleki Suriyeli kadınlar yereldeki özellikle kadının genel görünümüne ters düşmeyecek şekilde dış görünüşlerinde bir değişim eğilimi göstermişlerdir. Yukarıda yer verdiğim Suriyeli kadın katılımcılarımdan da gözlemlediğim gibi kadınlar bunu yaparak kimliklerini daha az yada tamamıyla görünmez kılmayı hedeflemişlerdir. Özellikle çarşaf yada burka giyen suriyeli kadınlar karşılaştıkları tutum ve davranışlardan rahatsız olduklarını söyleyerek yerli kadınlar gibi giyindiklerini aktarmışlardır.

Göçle birlikte birbirine karışan yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar etkileşim içerisindeyler. Bu nedenle iki farklı kültürün bir arada yaşam sürdürülebilmesi sığınmacı kesimin ev sahibi olan yerel halka uyarak başkalaşım geçirmesine neden olmuştur. Berry'e (2006) göre, toplumsal yapı içinde farklı insanların birlikte yaşam sürdürmede gösterdikleri çabalar sonucunda ortak bir kültürleşme süreci açığa çıkmaktadır. Buna göre göçler sonrasında mecburiyetlerden dolayı bir araya gelen farklı kültürel dokulara sahip bireylerin aynı ortamı paylaşımlarından ötürü etkileşim içerisine girdikleri ve bu etkileşimin yol açtığı dönüşümün ise kültürleşmeyle sonuçlandığını dile getirmektedir. "Kültürleşmenin, iki veya daha fazla farklı grup ya da bu grupların bireyleri arasındaki etkileşim sonucunda gerçekleşen kültürel ve psikolojik değişimi içeren ikili bir süreç olduğu belirtilebilir" (Berry, 2005; Sam, 2006).

Buradan hareketle Suriyeli kadınlar sosyal dışlanmaya maruz kalmamak için geliştirdikleri bu değişim stratejisiyle sosyo-kültürel anlamda yaşadıkları topluma uyum sağlamaya çalışmaktadır. Sosyo-kültürel uyum, sığınmacıların yaşadığı kültür ile temas kurmasıyla başlar, giderek hâkim kültürü tanır ve algılar (Karasu, 2017, s. 638). Göçten önceki yaşamlarına karşılık göçten sonraki yaşamlarında farklı deneyimler edinen Suriyeli sığınmacı kadınların hayatlarında olumlu bazen de olumsuz değişimler söz konusu olmuştur. Örneğin ülkesinden 9 yıl önce Halep'ten gelen evli 2 çocuk annesi 32 yaşındaki Suriyeli kadın katılımcım matematik öğretmeni olduğu halde görevini yapamamaktan kaynaklı üzgün olduğunu akarmıştır.

"Göçten sonra görevimi yapamadım şuan çalışmıyorum hiçbir işte çok isterdim mesleğimi yapmak. Evde ev işleriyle meşgul oluyorum yemek, temizlik,

çocuk bakımı şeylerle ilgileniyorum. Kocam çalışıyor tesisatçılık yapıyor. Suriyede de bu işi yapıyordu. O(kocası)evi geçindiriyor bende evle ilgileniyorum”(G3 Suriyeli 32 yaşında ,2 çocuk sahibi, Matematik öğretmen, 2011, Halep)

Yukarda örneklerini verdiğim suriyeli kadınlar göç öncesi kendi meslekleri olan ve kendi alanlarında çalışan ama göçten sonra ise kendi mesleğini yapamayanlar bakımından göçün olumsuz boyutunu yaşamışlardır. Bu durum Suriyeli meslek sahibi kadınlar için evin içine konumlandırılmalarına neden olmuştur. Göç sonrası süreç Suriyeli kadınlar için sadece olumsuz sonuçlar doğurmamış bunun yanında hareket alanlarını da genişletmiştir. Kadınlar göç öncesi yaşamlarına göre daha fazla dışarı çıkabiliyor ve çalışarak ev ekonomisine katkı sağlayan Suriyeli kadının, hane içerisinde ki rollünde de bir değişiklik söz konusu olmuştur. Örneğin 18 yaşında bekar Halep’ten gelen Suriyeli kadın katılımcım Mardin’de bir markette tezgahtarlık yapıyor 8 kardeşi toplam 10 kişilik bir hanede yaşayan ve okulu bırakıp çalışmak zorunda kalan katılımcım Suriyede bir kadın için okumak ve çalışma gibi eylemlerin mümkün olmadığını bu açıdan göç sonrası yerleştikleri Mardin’de Suriyeli kadınların yaşamlarında çok şeyin değiştiğini aktarmıştır.

“Burda benim için yaşam daha güzel geldiğimde küçüktüm burda devam ettim okula orta okulu bitirdim liseyide ekonomik şartlardan dolayı dışardan okuyorum. Suriye’de olsaydık çalışamazdım. Okuluda belki ortaokula kadar okuyabilirdim ama buraya geldiğimizden beri çok şey değişti kurallar katı değil aile içerisinde biz(hanede kadınlar)daha rahat davranabiliyoruz hatta annem daha baskın bazı konularda(babasına göre)ama Suriyede olsak daha katı(kurallar) olurdu. Örneğin ev için ihtiyaç şeyleri ailede erkekler yaparlardı(çalışma ,alışveriş, fatura ödemeye gitme gb.)Burda dışarı çıkmamıza sorun çıkarılmıyor ama yinede baba merkez bizde”(G1 , Suriyeli 18 yaşında bekar, 2011, Halep).

Yukarıdaki örneklerde ifade edildiği üzere kadın Sığınmacılar Mardin’ne geldikten sonra yaşamlarında olumlu yada olumsuz etkilendikleri durumlar gerçekleşmiştir. Özellikle Suriyeli kadınların hayatında olumlu sayılabilecek en önemli adım olan çalışma hayatına atılabilmeleridir. Böylece kadınlar ülkelerindeki gibi özel alana ve hane içi üretici rolleri içerisinde sıkışıp kalmamaktadırlar. Göçten sonra dışarıda çalışmayan kadın çalışmaya başlamış ve ev ekonomisine katkı sağlamış hatta düşük ücret karşılığı burun büküp çalışmak istemeyen erkeğin yerine

çoğu Suriyeli kadın rıza gösterip çalışmıştır. Bununla birlikte her ne kadar hanesine ekmek getiren ya da getirenlerden biri kadın olsa da bu durum hane içerisinde ki kalıp rollerini yaşamasının önüne geçememiştir. Görüşmecilerden 31 yaşındaki evli 3 çocuk sahibi olan Suriyeli katılımcım çalışmadığını kocasının Mardin’de küçük bir bakkal dükkanı açtığını ve geçimlerini bu dükkan üzerinden sağladığını aktardı. Suriyeli Kadın görüşmecim Suriyelilerin kendi aralarında dayanışmayı sağladığını ve büyük bir oranda alışverişlerin Suriyeli esnaflardan yapıldığını söylemiştir.

“Bizler savaş nedeniyle her şeyimizi kaybettik Mardin’e yerleştirildik. Sığınmacı olmak zor herkesin farklı adetleri var. Bizim de var ama biz burada yabancı olduğumuz için ayak uydurmak zorundayız yoksa yaşamak zor olur. (Suriyeliler) Bir arada yaşıyoruz birbirimize destek oluyoruz. Suriyeli dükkânlardan alışveriş yaparız daha rahat oluyoruz aynı olduğumuz(kültürden) için.” (G2, Suriyeli 31 yaşında üç çocuk sahibi, 2011, Halep)

Özellikle Mardin’de Suriyeli sığınmacıların açtıkları küçük dükkanların sayıları azımsanmayacak kadar çok. Şehri dolaşırken çokça karşılaştığım bir durumdur. Özellikle gün içinde yoğun ve kalabalık geçen yerlerde sıra sıra suriyeli esnaflarını görmek mümkün. Mardin’e göç eden Suriyeli sığınmacılar bir arada durarak dayanışma örneği sergilemektedirler. Bu duruma Network (ağ) kuramı açıklık getirmeye çalışır. Massey (1993), bu kuramı sığınmacıların aileleri, arkadaşları ve ülkesinde kalan yakınları ile karşılıklı ilişkilerin bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu durumda göç eden bireylerin kendi aralarında ilişki kurduklarını öne süren bu kurama göre, “farklı bir ülkeye yapılan göçün ardından sığınmacılar karşılaştıkları tehlikeleri birbirleri arasında iletişim ağları kurarak” (Massey, 1993) Problemlerini asgari düzeye getirmeyi amaçlarlar. Halep’ten gelen 34 yaşındaki ve 4 çocuğu olan Suriyeli sığınmacı kadın bunun nedenini şöyle açıklamaktadır.

“Bizler (Suriyeliler) Mardin’de bir arada yaşıyoruz böylelikle aynı durumu yaşadığımız için güç alıyoruz birbirimize destek oluyoruz. Küçük Suriyeli esnaflar var alışverişini onlardan yaparız. Hem onlar kazansın iyi geçinsin ailesi hem biz gittiğimizde iyi karşılanıyoruz. Aynı dili konuştuğumuz içinde zorlanmıyoruz bir de buradakiler (yerel halk) de pek alışveriş yapmaz Suriyeli dükkânlardan” (G5, Suriyeli 34 yaşında 4 çocuk sahibi, 2011, Halep)

Toparlayacak olursak Suriyeli sığınmacı kadınlar Mardin'deki yaşamlarını sürdürme noktasında mevcut düzen içinde kendilerine yaşam alanları açmaya çalışmaktadırlar. Kendileri için kısıtlı imkânlar barındıran mevcut sistem içerisindeki ilerleyişin yetmediği noktalarda kendi pratiklerini devreye sokmaktadırlar. Buna göre, Certeau'nun (2009) bu durum içerisinde olan grupların yaşadıkları problemlere karşı geliştirdiği stratejilere değinmek gerekir. Certeau'a göre "mülkiyet sahibi olan erkin iktidarı altında gelişen bu süreçte, tabii gruplar kendilerine özgü yeni patikalar açarlar ve bu patikalarda son derece hassas ve özenli bir şekilde yol alırlar. Bu gizli patikalar sığınmacıların, onları içermeyen bir düzen içerisindeki yol alma, var kalma mücadelelerini oluşturmaktadır" (de Certeau, 2009, s. 114). Bu bağlamda sığınmacıların bulundukları yerde farklı nedenlerle açığa çıkan bu patikalar hâkim olan düzenin sığınmacı gruplara sağladığı olanakların yetmediği alanlarda açığa çıkarak yaşamlarını pratik biçimde sürdürebilmeleri için yeni olanaklar sunar (Sevli, 2020). Bu durumu göz önünde bulundurarak karşılaştıkları dışlayıcı tutumları bertaraf edebilmek amacıyla bir arada yaşamayı seçerek kendinden olanla zorluklara karşı bir güç oluşturmaya çabalamaktadırlar. Genel anlamda Suriyeliler birçok hizmet alımını kendileri gibi Suriyelilerden karşılamaktadırlar.

Bu anlamda Suriyeli kadınların göç sonrası Mardin'deki tüm yaşam pratikleri kendilerini yerel halk üzerinden yeniden üretmeleriyle şekillenmektedir. Mardin'deki yaşam stratejileri yerel halka göre esneyen özellikle yukarıdaki kadın katılımcılarında aktarmış olduğu gibi giyim kuşamlarında yerel kadına yakın hatta aynı denebilecek düzeyde bir değişim geçirmeleri söz konusu. Suriyeli kadınların bu tutumu ve davranışları Mardin'deki yerel halkla dengeyi paralel yönde kurabilmeleri adına geliştirdikleri bir davranış şeklini oluşturmaktadır. Böylelikle kendilerine dönük geliştirilmiş ya da gelişebilecek bir ötekileşmeye karşı önlem niteliği de taşımaktadır. Aynı zamanda sosyal dışlanmaya karşı geliştirdikleri bu tutumlar gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri için kendilerine açtıkları yeni bir alanı oluşturmaktadır. Suriyeli kadınların yerelde oluşturmaya çalıştıkları sosyal uyum gösterme çabaları kadınlar için yorucu olmakla beraber yaşadıkları toplum tarafından "istenmeme" psikolojisi de gündelik yaşantılarında zorluk yaşamalarına neden olmaktadır. Suriyeli kadınların yereldeki tüm çabaları kendilerini "yabancı" olarak niteleyen görünürdeki tüm kalıplarını dönüştürmek ve kendini kabul ettirmek burada yerelde hakim olan yaşam tarzına adepte olarak gerçekleştirmektedirler.

3.4. Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli Sığınmacıların, Sığınmacılık Statüleri

Göçün kadınlar üzerindeki etkisi sığınmacılık statüleri ile de ilişkilidir. Bu bölümde Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi (Ezidi) kadınlar ile Suriyeli Sünni Arap kadınların Türkiye'de ki yasal statülerini değerlendireceğim. Uluslararası göç ile ilgili sorunlar toplumsal tüm alanlarda gün geçtikçe daha fazla hissedilmeye başlandı. Türkiye son on yıllarda Ortadoğu'da artan şiddet ve çatışmalı ortamdan kaçmak isteyenlerin sığınak ülke konumuna gelmiştir. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz dönem itibarıyla de özellikle Suriye'den ve akabinde Kuzey Irak'tan kitle halinde gerçekleşen göçlerin, büyük çoğunluğunun Türkiye'ye sığınmış olduğu bilinmektedir. Türkiye'ye yönelik gerçekleşen Suriye kaynaklı göç hareketi ile birlikte yeni bir bakış açısıyla yasa oluşturulmaya çalışılmış ve göç ve sığınmacılıkla ilgili politika üretilmesi noktasında devlet odaklı bir çıkış noktasına sahip olunmuştur. Bu bağlamda ilk göç ile birlikte Suriye'den ve Irak'tan gelen Yezidilerin (Ezidi) Türkiye'ye göç eden kişilerin mülteci, sığınmacı veya geçici koruma statüsü kapsamında görülmesi hukuken mümkün görülüyordu. Türkiye de taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi 1967 tarihli ek protokolüne 'coğrafi sınırlama' çekincesi koymuştur. Bu sözleşmeye göre Türkiye sığınmacı kişilere Türkiye'de mülteci veya sığınmacı statüsünü verilebilmeyi Avrupa'dan gelmek koşuluna bağlamıştır. Bu durumda Türkiye'ye gelen Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayılarındaki artışa bağlı olarak sığınmacı kesimlerin hukuksal hak ve yetkilerinin içeriğinin belirlenmesi ve düzenlemeye tabi tutulması için İçişleri Bakanlığı'nın 2011 Ekim ayında Suriye'den gelen sığınmacıların tümünün 'geçici koruma' altında olduklarını belirtmiştir (Yıldız, 2018). Akabinde devam eden IŞİD saldırılarının Irak'a yayılım göstermesiyle beraber Iraklı Yezidi (Ezidi) sığınmacı popülasyonu da yönünü Türkiye'ye çevirdi. Fakat geçici koruma kapsamına alınmayan Yezidiler (Ezidi) Uluslararası koruma kapsamına alınmışlardır. Bu açıdan baktığımızda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) göç nüfusunun avantaj ve dezavantajları da birbirlerinden bazı konularda da farklılıklar gösterdi. Bu durum Türkiye sınırları içerisine taşınan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı popülasyonunun göçün yaşandığı ilk dönemlerden günümüze ve hatta gelecekteki günlerini nasıl geçirecekleri konusunda ipuçları sunmaktadır. İki sığınmacı grup için yasal düzenlemeler arasındaki farklılıklar hangi statüyle Türkiye sınırları içerisinde yaşayacakları ve nasıl yaşayacakları kendilerine

verilen kimliklere yüklenerek yaşamlarını da o yasal çerçevede biçimlenen koşullarda sürdürülmelerine olanak tanınmıştır. Şöyle ki Türkiye’ye sığınan sığınmacı sayısı oldukça fazladır yaklaşık 4 milyona dayanan kayıtlı sığınmacı nüfusu vardır. Yaşanan bu göç olgusunun göz önünde olan en açık örneği Geçici Koruma altında yaşayan Suriyeliler ve Uluslararası Koruma kapsamında bulunan Kuzey Iraktan gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacı gruplar oluşturmaktadır. Geçici Koruma, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan koruma” (GOC, 2021) Olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Koruma ise “mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma gibi herhangi biri için başvuruda bulunmuş, görüşme gerçekleştirmiş ancak henüz statü alamamış kişiler ise Geçici Korumadan farklılaşarak Uluslararası koruma kapsamına girmektedir” (GOC, 2021). Çalışmamda da bu yasal statü farklılığının Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacıların yaşamlarını etkileme biçimlerinin bu temelde farklılaştığını bulguladım. Buna göre Suriyeli sığınmacıların Geçici koruma kapsamında tanımlanmış olmaları eğitim, sağlık, çalışma izni, gibi sosyal alanlarını oluşturan durumlar onlara bu hakları Türkiyeli bir vatandaş gibi yararlanmalarının önünü açmıştır. Ancak bu durum Yezidi sığınmacılar için geçerli bir durum değildir. Çünkü Yezidi sığınmacılar Türkiye’ye giriş yaptıktan itibaren ya uluslara arası koruma altında ya da ikamet izniyle kayıtları tutulmuş olup bu yasal tanımlamaları da Türkiye’de ki yasal sınırlılıklarını belirlemiştir. Eğitim, sağlık gibi sosyal alanlarını oluşturan durumlar da Suriyeli ya da Yezidi sığınmacı olmalarının yaratmış olduğu farklı yasal tanımlamalarla birlikte bulundukları yerdeki hizmetlerden yararlanma biçimlerini de farklılaştırmaktadır. Bu yasal statüleri Yezidi sığınmacılara Suriyeliler gibi eğitim ve ücretsiz sağlık ilaç sağlama gibi kolaylıklar sağlamadığı gibi hastane masraflarını ve diğer sağlık giderlerini ücretli olarak yapmalarını gerekli kılıyor.

Araştırma alanım olan Mardin de Yezidilerle (Ezidi) yaptığım tüm görüşmelerde kadın ve erkek sığınmacılar hastane ve ilaç gibi önemli durumlarda yalnız bırakıldıklarını ücret ödeyerek bu hizmetlerden yararlanabildiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Suriyeli görüşmecilerde devletin her türlü ihtiyaçlarını giderdiklerini belirterek memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Özellikle göç literatürüne baktığımızda göç ile ilgili çalışmalar genel anlamda Türkiye’nin

böylesine büyük bir göçle karşılaşmadığını ve bu durumla nasıl başa çıkabileceğini tartışmışlardır. Türkiye'nin göçle mücadele konusunda yeterli bir deneyime sahip olmayışı da bu süreci zorluklarla karşılaşmasına ve bazı durumlarla başa çıkmada yetersiz kalmasına neden olmuştur. Aynı zamanda yeni ve kapsamlı bir göç politikası oluşturma çabası içerisine de sokmuştur. Bu sebeple son yıllarda Türkiye'de artan göç artışı ile birlikte Nisan 2014'te Türkiye'nin ilk göç yasası olan "6458 sayılı yabancılar ve uluslararası koruma Kanunu'nun yürürlüğe sokulması ile çözüm yolunda önemli bir adım atılmış olundu. Cenevre Sözleşmesi'ndeki "Avrupa" kısıtlaması koşulunun kaldırmamasına rağmen, kanun "kayıtlı" olarak Türkiye'de bulunan sığınmacı kesimin haklarına yönelik yasal çerçeveyi oluşturdu ve böylece kalıcı bir göç politikası için önemli bir adım atılmış oldu (Özer, 2015, s. 39). Böylelikle bu yasa içeriğinin hukuki, siyasi, ekonomik ve sosyal birçok bakımdan göç ile sığınmacılık problemlerine dair gerekli planlamalar ve uygulamalar faaliyete girmiş oldu. Hemen sonrasında ise Suriyelilere ilişkin statü olarak belirlenen "Geçici koruma Statüsü" oluşturulmuş olup işleyişinin de sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için ise "geçici koruma yönetmeliği" çıkarılmıştır. Kurulan bu yasal zemin sonucunda "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü" kurulmuş ve bu müdürlük bünyesi kapsamında da "Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı" oluşturularak sığınmacıların toplumla entegrasyon sürecine dair yapılacak uygulamaların yürütülme sorumluluğu da bu daire kapsamına alınmıştır.

Suriye'de başlayan savaş itibarıyla Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göç olgusu Türkiye devletini ciddi bir sığınmacı kriziyle karşı karşıya bırakmıştır. Hukuki prosedür gereği mülteci konumunda olmayan fakat geri gönderemediği için de mülteci olarak üçüncü bir ülkeye yerleşebilecek bir yer bulana kadar ülkede kalmak zorunda kalan birçok sığınmacı Türkiye'de sıkışıp kalmaktadır (Özer, 2015). Türkiye'nin Avrupa ülkelerine gitmede geçiş görevi görmesi ve Türkiye üzerinden batıya yönelen göçlerin artması ile ilişkili olarak Türkiye'de de göç ve sığınmacılık uluslararası göç, yabancı olmak ve vatandaşlık kazanılması gibi kavramların açığa çıkarak tartışma konusu olmuştur. (İçduygu & Damla, 2012). 2011 Mart ayında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında ülkesini terk edip Türkiye'ye sığınan sığınmacı sayısı üç buçuk milyonu aşkın durumdadır (goc.gov.tr,2021). Bu veriler Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye'yi dünyada en çok sığınmacıya sınırlarını

açan ülke konumuna getirmiştir. Suriyelilere “geçici koruma” kapsamında ev sahipliği yapan Türkiye devletinin- uluslararası destek olsa da- bu süreçte kendi göbeğini kendi kesmek zorunda kaldığını söylemek yerinde bir söylemdir. Çünkü Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ülkede kaldıkları süre boyunca hem uluslararası hukuk hem de iç hukuktan kaynaklı hakları bulunmaktadır bu haklar çerçevesinde yaşamlarını sürdürmek adına geldikleri ülke tarafından tüm ihtiyaçları giderilmeye çalışılmaktadır. Bu durum artan göç dalgasıyla birlikte Türkiye’yi devlet olarak kendi iç hukuk içeriğinin sığınmacı kesimi nasıl kapsayacağı ve yeterliliği konusunu sorgulanmasına neden olmuştur.

Türkiye’de yaşam sürdüren sığınmacılar konusunda yapılan uygulamalar, oluşturulan kavramlar, yereldeki halkın ve sığınmacıların düşünceleri gibi birçok faktör ile sığınmacı nüfusunun içinde bulunduğu durum şekillendirilmeye çalışılmıştır. Suriye’den Türkiye’ye göç edenler için ‘mülteci’ tanımı kullanılmayarak ‘misafir’ veya ‘sığınmacı’ tanım şekli getirilmiştir. Aynı zamanda göç ettikleri dönem içinde Türkiye’ye gelen Suriyeliler “Geçici koruma statüsü” kapsamına alınmıştır. Suriye’den Türkiye’ye olan göçlerin artmasıyla Türkiye, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) önerdiği şekli ile sadece Suriye’den Türkiye’ye gelen sığınmacılar için ilk yasal düzenlemeyi hayata geçirmiştir. 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren 62 sayılı “Türkiye’ye toplu sığınma amacıyla gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde ikamet eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatansız kişilerin kabulüne ve barındırılmasına ilişkin yönerge” başlığını taşıyan bu yönerge ile Suriye’den gelenler ‘geçici koruma statüsü altındaki yabancılar’ olarak düzenleme altına alınmıştır (Erdoğan, 2017). Ancak bu yönerge kapsamında Suriyeli sığınmacıların hak ve yükümlülükleri ile Türkiye’nin hukuki sorumluluğu net olarak yasal bir alt yapıya dayandırılmamıştır. Bu nedenle 4 Nisan 2013’te ‘yabancılar ve uluslararası koruma kanunu’ yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurularak Türkiye’de bulunan sığınmacı kesimlere dair yapılması gerekli iş ve işlemler ile geçici koruma hususunda ayrıntılara dayanan bir düzenleme yapılmıştır. Diğer taraftan 22 Ekim 2014’te ‘geçici koruma yönetmeliği’ resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve Suriyeli vatandaşların yasal durumları net bir şekilde düzenleme altına alınmış oldu. (Erdoğan, 2017). Bu kapsamda Suriye’den gelen kişilere “geçici

koruma” kimliği verilmiş ve bu kimliğe sahip olan kişilerin eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi temel hizmetleri almaları sağlanmıştır. Ayrıca Türkiye ülke olarak iç huzuru ve güvenliği sağlamak adına sığınmacılar ile yerel halk arasındaki sosyal uyum dengesini oluşturmak için bir takım uyum çalışmaları da yürütmektedir. Bunun yanı sıra Suriyeli sığınmacılar gibi aynı savaşın mağduru olan Kuzey Irak’ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidilerde (Ezidi) Türkiye’ye kitle halinde sığınmış başka bir sığınmacı popülasyonu olmasına rağmen Suriyeliler için uygulanan Geçici koruma statüsü kapsamı Yezidileri (Ezidi) kapsamamaktadır. Yezidi (Ezidi) sığınmacılar uluslararası kapsamda bulunup yasal çerçeveleri buna dayandırılmaktadır. Buna göre Suriyeli sığınmacılar için “Açık Kapı” politikası uygulayan ve her türlü ihtiyaçlarına (eğitim, sağlık, barınma ve diğer yardımlar) cevap olan Türkiye aynı hassasiyet ve uygulamaları Yezidi (Ezidi) sığınmacılar için gösterememiştir. Bu konuda üzerine tartışılması gereken çokça konu olduğu kanaatindeyim. Şöyle ki Mardin’de yürüttüğüm alan araştırması kapsamında Yezidi (Ezidi) sığınmacılarla yaptığım görüşmeler Türkiye sınırından ülkeye girişleri ve ülkede kalma ve yaşam sürdürme noktasında çok fazla sıkıntı çektikleri yönünde ifade edilmiştir. Özellikle ülkedeki statülerin yasal karşılığının yaşam (Eğitim, sağlık, barınma ve diğer yardımlar vb.) sürdürebilmeleri noktasında ihtiyaçlarını karşılamıyor olması çok fazla zorluk yaşamalarına neden olmaktadır. Hukuki açıdan uluslararası koruma kapsamındaki Yezidilere (Ezidi) yaklaşım Geçici koruma altında bulunan Suriyelilere göre farklı uygulamalar mevcuttur. Türkiye tarihinin ilk sığınma yasası olan ve 11 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. maddesi Geçici Koruma statüsünü tanımlamaktadır. Bu madde açılımında Avrupa dışından ama kitlesel göç hareketiyle gelen “sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen kimseler için geçici koruma sağlanır” denmektedir. Fakat Irak’ın Şengal bölgesinden gelen Yezidi sığınmacılar kitlesel bir şekilde Türkiye sınırını geçtiği göz önüne alındığında geçici korumadan faydalanmaları gerekirken Suriyeli sığınmacılara verilen bu hak Yezidi (Ezidi) tanınmamıştır. Yönetmeliğin geçici maddeleri, “geçici korumanın kapsamına sadece Suriyeli sığınmacıları alıyor. Geçici koruma yönetmeliğinde yer alan geçici maddeler Yezidi (Ezidi) sığınmacıları kitle halinde Türkiye’ye gelmiş olmalarına rağmen “Geçici koruma statüsü” kapsamına almamıştır.

12 Şubat 2015 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından “Irak Uyruklu Yabancılarla İlgili Yapılacak İş ve İşlemler” başlığıyla yayınlanan genelgeyle “geçici koruma statüsü” tanınmadığı özellikle belirtilen Şengal’den gelen Yezidilere sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı verilmişti. Yapılan düzenlemeler Yezidilerin Türkiye’deki yasal konumlarında herhangi bir değişim sağlamadı. 2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı kanun gereği kendilerine kimi zaman “ikamet izni” veya “uluslararası koruma başvurusu (şartlı mülteci) yapmak isteyenlerin başvurularının alınması” hakkı tanındı. Uluslararası koruma başvurusu amacıyla üçüncü bir ülkeye gitmek için Ankara’ya Birleşmiş Milletler (BM) ofisine giden Yezidilere (Ezidi) görüşme tarihi olarak uzun yıllar sonraya randevular verilmesi de yasal güvenceye alınmayan Yezidi (Ezidi) sığınmacıların mağdur olma durumunu arttırmıştır. Buna karşılık “Türkiye devleti Irak’tan gelen sığınmacılara ya Uluslararası koruma başvurusu (Normal sığınma başvurusu) ya da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun’ un 30(d), 46 ve 47. Maddeleri çerçevesinde “İnsani İkamet İzni” almaları olanağı sundu (Alagöz & Çorabatır, 2015). Nitekim bu durumda “İnsani İkamet İzni” başvurusunda bulunan sığınmacılar UNCHR’ın mülteci statüsü belirleme sürecine alınmıyor ve bunun sonucunda üçüncü bir ülkeye geçiş sürecine dahil edilmemektedirler. Bu yasal tanımlama ve süreçler Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacılar için hakları konusunda bilgi kargaşasına neden oluşturmuştur (Alagöz & Çorabatır, 2015). Bu statünün kimlere uygulanacağını kararı doğrudan Bakanlar Kurulu’na bırakılıyor. “Geçici Koruma statü” kapsamında bulunan Suriyelilere Türkiye’nin her yerinde ücretsiz sağlık, eğitim gibi hizmetler ile çalışma izni gibi haklar verilirken, Yezidi (Ezidi) sığınmacıların uluslararası korumaaltında olması yada ikamet izni kapsamında olmaları bu hizmetlerden kısmen yararlanabilmelerine olanak tanımaktadır.

Araştırmam çerçevesinde alanımı oluşturan Mardin’de ki Yezidi (Ezidi) sığınmacılar Türkiye’ye sığındıkları dönem itibariyle hukuki statülerinin ne olduğu ve kendilerine dair sürecin nasıl işlediği hakkında şeffaf ve bilgilendirici bir uygulama söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir. Nitekim statülerinin net belirlenmediği ve sabit bir prosedüre tabi tutulmayan Yezidi (Ezidi) sığınmacıların, işlemleri valiliklerin yetkilerine devredildiği bir süreç izlenmiştir. Bakanlık onayı alınarak valiliklerce bir yıllığına verilen “İnsani İkamet İzni” sonrasında uzatılabiliyor. İznin verildiği il sınırları içerisinde geçerli olmak şartıyla sağlık

hizmetlerinden sınırlı bir şekilde yararlanabiliyorlar. Ama kanun çalışma iznine dair herhangi bir hüküm içermediğinden çalışma hakkı tanınmamıştır. Bu durum karşısında Şengal'den gelen Yezidi topluluğun üçüncü bir ülkeye gitme isteklerinin oluşması için tüm nedenler sağlanmış oldu. Türkiye'nin Şırnak Uludere ilçesine bağlı bulunan Ortasu ve Gülyazı köyleri üzerinden Türkiye'ye giriş yapan 30 bine yakın Yezidi'nin (Ezidi) aradan geçen yedi yılın sonunda Avrupa'ya gidebilen ve Türkiye'de kalan, halen Avrupa'ya gitmeyi bekleyen Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacıların sayısının ne olduğu bilinmemektedir. Çünkü Kuzey Irak kamplarından hala Türkiye'ye gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacılar var ve ne kadarının kayıt dışı olarak Türkiye'de ikamet ettiğine dair net bir bilgi yok. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı güncel verilerine göre 2021 yılı sonu Uluslararası koruma başvurusunda bulunan 4 bin 961 Irak uyruklu sığınmacı var². Bu sayı içerisinde Yezidi sığınmacı sayısı ve illere göre dağılımı verilmemektedir. Sahamı oluşturan Mardin de ise Mardin İl Göç İdaresi tarafından Ekim 2021 tarihli verilen verilere göre 678 Uluslararası koruma başvurusunda bulunan Yezidi (Ezidi) Yezidi sığınmacı bulunmaktadır³. Ayrıca Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı 07.01.2022 verilerine göre Türkiye'de 164 Bin 600 İkamet izniyle bulunan Irak uyruklu sığınmacı bulunuyor. Aynı tarihli rakamlara göre Mardin'de de ikamet izniyle bulunan 865 Irak uyruklu sığınmacı bulunmaktadır. Burada açıklamayı çalıştığım Türkiye genelinde toplamda Irak uyruklu sığınmacılarının ne kadarını Şengal'den gelen Yezidi nüfusun oluşturduğudur. Çünkü Mardin'de yürüttüğüm alan araştırması sırasında bölgede yaşayan Şengal'den gelen Yezidi nüfusunun ne kadar olduğu henüz netlik kazanmış değildi. Mardin'de saha araştırmamın büyük bir kısmını Midyat ilçesi kapsamaktadır. Midyat'ta Yezidi (Ezidi) görüşmecilerimden Mardin'e Kuzey Irak Kamplarından yeni gelen aileler olduğu bilgisine ulaştım. İki ya da üç ay önce gelenler ve bir iki günlük gelip evsiz olup akrabalarının evinde kalanlar da var. Kendileri için en büyük problemin kimliklerinin olmaması olarak gösteren Yezidi kadınlar kendilerinden önce Midyat'ta gelmiş Yezidilerin (Ezidi) yardımlarıyla ev bulup yerleştiklerini belirtmişlerdir. Türkiye'ye yeni gelmiş bu insanların en büyük sıkıntısı sığınmacı olduklarına dair kimliklerinin olmamasıdır. Bu durumdan kaynaklı eğitim, sağlık ve yardım kaynaklarından faydalanamamaktadırlar. Yezidi (Ezidi) sığınmacıların

² <https://www.goc.gov.tr/2021>

³ Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü 28.10.2021 verileri

geleceklerinin ne olacağı konusunda sessizlik hâkim ayrıca bu durum ülkede istenmediklerini düşünmelerine de sebep olmaktadır.

3.4.1. ‘Göçmen’ mi? ‘Sığınmacı’ mı?

Göçmenlik ve Sığınmacı olma durumu ülkelerin hukuki yapılarına göre şekillendiğini söyleyebiliriz. Bazı antlaşmalara taraf olan Türkiye’de (1951 Cenevre sözleşmesi ve 1967 Protokolü) göçmen, sığınmacı, mülteci kavramlarına getirilen tanımlama şekline uyarak ve bu tanımlamalara ekler yaparak uygulamayı sürdürmüştür. Örneğin Türkiye’ye gelen yabancıların mülteci olarak nitelenebilmesi için Avrupa’dan gelmiş olması şartı getirilmiştir. Bu durumda uluslararası tanımlamalarda Iraktan gelen Yezidiler (Ezidi) ile Suriyelilerin şartları mülteci olmaya uygun olsa da Avrupa’dan gelme sınırlamasına takıldıkları için direk mülteci olarak tanımlanmamaktadırlar. Göçmen olma durumuyla alakalı olarak uluslararası ortak bir tanımlama şekli bulunmamaktadır. Göç terimleri sözlüğünde göçmenliğe şu şekilde tanımlama getirilmiştir. Birleşmiş Milletler; sebebi olsun olmasın, gönüllü veya gönülsüz, düzenli veya düzensiz göç yolları ile fark etmeksizin bir yıldan fazla yabancı bir ülkede ikamet eden bireyi, göçmen olarak tanımlar. Bu tanıma göre, iş amaçlı veya turist statüsüyle bir yıldan daha az süre ile seyahat edenler göçmen terimi ile değerlendirilmemektedir (IOM, 2009).

Bu tanımlamaya göre bireylerin göçmen olarak kabul edilebilmesi için gittiği ülkede bir yıldan fazla bulunması gerekliliği ifade edilmektedir. Ancak Türkiye’ye kitle halinde gelen ve bir yıldan uzun bir süre Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ve Yezidilerin (Ezidi) tamamı, bu kapsama girmemektedir. Bu bağlamda yaklaştığımızda Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ve Yezidilerin (Ezidi) kimlik tanımlanması konusundaki belirsizlikler, ilgili ulusal ve uluslararası işleyişin yön vermesiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’ye sığınan Suriyeli kişilerin kitlesel halde göç ettikleri ve süresi belirli olmayan bir biçimde koruma kapsamında oldukları geçici koruma şekli getirilmiş ve bireysel statü belirleme işlemleri vakit kaybedilmeden uygulanan bir çözüm yolu olarak geliştirilmiştir (Fansa, 2021, s.296-297). Bu bağlamda Türkiye’ye sığınan Suriyeli kişiler, geçici koruma kapsamında değerlendirilmekte ve süresiz olarak Türkiye’de yaşayabilmektedir. Bu nedenle

Geçici koruma terimi; Suriyelilerin ülkelerindeki savaş nedeni ile Türkiye'ye ani ve kitlesel göçü sonrasında açığa çıkmış ve literatüre dâhil olmuştur. Türkiye'deki Suriyeliler, ülkelerindeki çatışma ve şiddet ortamından kaçarak koruma talebi ile kitlesel biçimde Türkiye'ye sığınmış kişilerdir. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyelileri, “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriye Uyraklı Kişiler” veya “Geçici Koruma Kapsamındaki Kişiler” biçiminde tanımlanarak literatürde yer almıştır (Fansa, 2021). Geçici koruma, yaygın şiddet veya çatışma ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenlemedir. Bu düzenlemeyle Suriyelilere eğitim, sağlık, çalışma, sosyal ve tercümanlık hizmetleri sağlanmaktadır.

Göç Terimleri Sözlüğünde sığınmacı olma durumu ise şöyle tanımlanmaktadır: Sığınmacı, ülkesindeki zulümden veya ciddi zarardan korunmak gayesiyle, başka bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler kapsamında mültecilik statüsüne ilişkin başvurusunun sonucunu bekleyen kişi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009). 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanımla ile birebir benzerlik göstermektedir.

Suriyeli göçü sonrasında çıkarılan kanun ve yönetmelikte sığınmacı terimine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre (Madde 16 ve Geçici Madde 1), Türkiye'de geçici koruma kapsamında olan bireysel olarak uluslararası koruma başvurusunda bulunamayacakları açıklanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Aynı zamanda Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sığınmacı başvurusunda bulunamayacakları Cenevre Sözleşmesi ve Göç Terimleri Sözlüğü içeriğinde yer alan sığınmacı tanımının örtüşmediği de görülmektedir (Fansa, 2021, s. 294).

Suriyelilerle aynı nedenlerden dolayı Türkiye'ye göç etmiş Yezidi (Ezidi) popülasyonu ise geçici korumanın dışında tutularak uluslararası koruma kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar bekletilen Yezidiler (Ezidi) bu yasal tanımlamayla geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler gibi eğitim, sağlık, çalışma, sosyal ve tercümanlık hizmetlerinde faydalanamamaktadır. Bu nedenle Farklı yasal tanımlamalarla Türkiye'de göç sonrası süreci farklı deneyimleyen iki grup arasında yaşamsal anlamda da birçok farklılıklar oluşmuştur.

Yasal olarak uluslararası koruma kapsamında oldukları için yaşamları bu doğrultuda biçimlenmektedir. Göç durumlarını kolaylaştıracak ya da Avrupa ülkelerine gitmek için başvuruda bulunup bekleyen birçok Yezidi (Ezidi)

sığınmacının işlemlerini hızlandıracak hiç bir hukuksal çalışma yok. UNCHR'ye başvurular ilk göçü gerçekleştirdikleri yıl yapıp hala onaylanıp gitmeyi bekleyen Yezidi (Ezidi) sığınmacılar var. Süreç hızlı ilerlemediği için bu bekleme süre içerisinde uluslararası koruma kapsamında tutulan sığınmacılar yalnız bırakılmıştır. Yaptığım görüşmeler sonucunda hukuksal anlamda yavaş ilerlendiğini ve bu durumun kendilerini daha çok madur ettiğini aktarmışlardır. Bu anlamda Yezid (Ezidi) sığınmacılar ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda hukuki anlamda kendilerine dönük bir iyileştirmenin olması gerekliliği önemli ve acil bir konudur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Göç Sonrası Yezidi (Ezidi) Kadınların Uyum: Hane İçi, Sosyal Ağ ve Kurumsal Destek Sistemleri

Araştırmam da Şengal'den Türkiye'ye gelen Yezidi kadınların toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkan uluslararası sığınmacılık içinde nasıl yer aldığı üzerinde durarak Saha araştırmamı kapsayan Mardin'de ki yerleşik toplumla uyum ilişkilerini sağlamada nasıl stratejiler geliştirdiklerini anlamaya çalıştım. 3 Ağustos 2014 tarihinde IŞİD, Irak'ın Şengal bölgesindeki Yezidi yerleşimlerine saldırmış ve burada yaşayan insanların büyük kısmı Şengal Dağı'na sığınarak hayatta kalmıştı. Sayısı tam olarak bilinmese de binlerce insan öldürülmüş, kadın ve çocuklar alıkonularak insanlık dışı muamelelere maruz bırakılmıştı. Özellikle Yezidi (Ezidi) kadınların köle pazarlarında satılması uluslararası zeminde büyük yankı uyandırmıştı. Türkiye'de yoğun olarak Urfa, Diyarbakır, Batman ve Mardin'de yaşayan az sayıda Yezidilerin nüfusu varken bu sayı 2014 IŞİD'in Irak'ın Şengal bölgesine saldırmasıyla gerçekleşen Yezidi göçüyle beraber artış göstermiştir. Zorunlu göçün mağdurları olan ve çoğunluğunu oluşturan kadın ve çocukların bir kısmı Türkiye üzerinde Avrupa ülkelerine göç ederken diğer önemli kısım ise Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde bulunan kentlerde yerleşme sağlamışlardır. Bu araştırmada şu ayrıntıya da dikkat çekmeyi amaçlamaktayım. Türkiye'ye sığınmış Suriyeli sığınmacılar ve Suriyeli Kadın sığınmacılar ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar göç literatüründe çok fazla yer tutarken genelde Yezidi (Ezidi) sığınmacılarla ilgili özelde de Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar olmak üzere

bilimsel araştırmalara çok fazla yer verilmemiş olması Türkiye de ki Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların nasıl bir yaşam sürdürdüklerine dair çok az şey bilmemize neden olmaktadır. Bu nedenle haklarında çok az şey bilinen Şengal'den gelen Yezidi kadın sığınmacıların 2014 yılı itibariyle, nerelerde yaşam sürdürdükleri, yaşam şartları, yasal statüleri, yardımların nasıl ulaşıldığı, temel ihtiyaçları ve geleceğe dönük planları-beklentilerini neler olduğu Mardin örneğinde yapılacak olan alan araştırması neticesinde aktarmaya çalıştım.

Yezidi toplumu sadece yaşadıkları katliamlarla değil aynı zamanda kimlik “bulanımı”ndan da kaynaklı çok fazla trajik olayla karşılaşmışlardır. Haklarında söylenen ve yazılan yanlış bilgiler çoğu saldırıların nedenini oluşturmaktadır. Bu saldırılardan biri ve son olanı 2014 IŞİD saldırıları ile gelmiştir. IŞİD saldırıları sonucu Türkiye'ye sığınan Yezidi (Ezidi) sığınmacıların sayısına ilişkin kesin bir netlik yok buna dayanarak tahmini rakamlar İGAM, 2015 (İltica ve Göç Araştırmaları merkezi) raporuna göre şöyle;

Tablo 3-Toplu Yaşam Alanlarında Yezidi Sığınmacı Sayısı (Tahmini)

Toplu yaşam alanı	Nüfus (Kişi)
Diyarbakır Fidanlık (Kampı/toplu yaşam alanı)	3,383
Şırnak(Bışenk Kampı; Eski TKİ Lojmanı)	853
Siirt Kampı DUDERAN	470
Batman(Koruxe)	900
Batman Oğuz Köyü	160
Nusaybin AFAD Kampı	3,706
Mardin Midyat Kampı (AFAD)	2,375
Viranşehir	400
TOPLAM	12,247

Kaynak: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM, 2015)

2014 yılı itibariyle Irak'tan sayıları 30.000 ne yakın Yezidi (Ezidi) sığınmacı Türkiye'ye kitle halinde sığındı Mayıs 2015 itibariyle kesin nüfus sayısı bilinmemektedir. Bunun yanı sıra toplam nüfus içerisinde kadın sayısının verilere yansımaması Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacı sayısı konusunda net bilgi vermemektedir. Ayrıca Yezidi (Ezidi) sığınmacıların nerelere dağıldığı konusunda

net bilgiler mevcut değil. İstatiksel bilgi eksikliğinin birçok nedeni olarak kayıtların detaylı alınmaması, ikamet kaynaklı sorunlar, yurt dışına çıkışlar, süreç yönetimindeki eksiklikler ve bilgi eksikliği gibi sebepler gösterilebilir. Tablo 2’de de belirtilmiş olduğu gibi toplu yaşam alanlarında 12,247 Yezidi (Ezidi) mültecinin varlığına karşılık Türkiye’ye sığınan Yezidi (Ezidi) sığınmacı popülasyonun gerçek rakamlarının daha fazla olduğuna dikkat çekilmiştir (İGAM, 2015).

Yezidi nüfusunun dağınık bir şekilde farklı coğrafyalara yerleşmiş olmalarından ötürü sayılarına ilişkin net bir bilgi bulunmamaktadır. Yezidilerin büyük bir kısmı Kuzey Irak Kürt bölgesinde yaşadığı bilinmektedir (Şengül, 2015). Mardin’de yürüttüğüm alan araştırması kapsamında Yezidi (Ezidi) görüşmecilerin verdiği bilgilere göre nüfusun çoğunluğu Şengal Bölgesinde yaşamaktadır. Ortadoğu’nun kadim halkı olarak bilinen Yezidi’ler Irak’tan Türkiye’ye göç eden en kalabalık grubu temsil etmektedirler. Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği (GABB) 2014 raporuna göre 20.603 Yezidi (Ezidi) sığınmacı IŞİD saldırıları sonucu Türkiye’ye sığınmıştır (GABB,2014). Bu oranın günümüze geldiğinde düştüğü gözlemlenmiştir. Çoğunluk kadın ve çocuk olmak üzere Yezidi (Ezidi) sığınmacı popülasyonun bir kısmı Türkiye üzerinden Avrupa’ya göç ederken bir kısmı halen Avrupa’ya gitmeyi beklemektedir. O dönem AFAD tarafından 2014 yılında Mardin Midyat’ta 2840 kişilik çadır kent kurulmuş ve Şengal’den gelen Yezidi sığınmacılar bu kampa yerleştirilmişti. 2017 Midyat Kampının kapatılmasıyla birlikte kentlere dağılan Yezidi (Ezidi) mülteciler daha sonra çoğunluğu Midyat merkez mahallelerine yerleşti. Alan araştırmam kapsamında Mardin Midyat’ta yerleşim sağlayan Yezidilere (Ezidi) ulaşmaya çalıştım ve böylelikle sığınmacı Yezidi (Ezidi) nüfusunun sığınma koşulları içinde şekillenen yaşam pratiklerini gözlemledim. Midyat Merkezde kalan Yezidiler (Ezidi) bir arada belli mahallelerde ikamet ederek komin bir yaşam sürdürmektedirler. Yezidi (Ezidi) mültecilerin karşılaştıkları ağır koşulların yanında ‘uluslararası koruma statüsünde olmaları yaşamsal beklentilerinin tam olarak karşılanamamasına, geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılara sunulan imkânlardan sahip oldukları statü nedeniyle yararlanamamalarına ve aynı zamanda ülkede kalıcı gözüyle bakılmadığı için de kalıcı çözümlerden mahrum kalmalarına neden olmuştur. 2014 IŞİD saldırıları sonucu Türkiye’ye sığınan Yezidi (Ezidi) sayısı aradan geçen 7 yıl sonucunda azaldığı ve kalan Yezidi (Ezidi)

sığınmacıların da Avrupa'ya gidebilmek için sıranın kendilerine gelmesini bekledikleri görüşmecilerin ortak beklentilerini oluşturmaktadır.

Yezidi (Ezidi) sığınmacıların Mardin ve ilçelerine göç etmelerinde aileleri, arkadaşları ve geride kalan yakınları ile karşılıklı ilişkilerin bir bütünü olarak etkileşim halinde olmaları gösterebiliriz. Sahip oldukları ve kurdukları bu ilişkiler aracılığıyla göçü gerçekleştirmişlerdir. Bu bağlamda İlişkiler ağı teorisi göçü gerçekleştiren bireylerin zaman ve mekân açısından nasıl etkilendiğini konu edinerek açıklık getirmeye çalışır. Massey, (1993) bu kuramı göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve ülkesinde kalan yakınları ile karşılıklı ilişkilerin bir bütünü olarak tanımlar. Aşağıdaki Yezidi (Ezidi) kadın katılımcımın söyledikleri üzerinden İlişkiler Ağı kuramının Yezidi (Ezidi) sığınmacılar tarafından çokça kullanılan bir yöntem olduğu anlaşılmıştır.

Birkaç ay önce Kuzey Irak'ta bulunan bir kamptan gelen 25 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın akrabalarının kentte bulunmasından kaynaklı Midyat'a geldiklerini ve ev bulana kadar akrabalarında kaldıklarını söyledi. Kendileri için en büyük problemin kimliklerinin olmaması olarak gösteren kadın katılımcım kendilerinden önce Midyat' ta gelmiş Yezidi (Ezidi) Yezidilerin yardımlarıyla ev bulup yerleştiklerini belirtmiştir. 17 yaşında evlenen ve 6 yaşında bir oğlu olan katılımcı bulunduğu şartlarda çocuk düşünmediğini gelecek kaygısı yaşadıklarını dile getirerek çocuğunun geleceğinden endişe duyduğunu ve belirsizlik içinde kaldıklarını da aktardı.

“Üç ay önce İbrahim Halil kapısından pasaportumuzla geçiş yaptık 8 saat bekledikten sonra geçiş yaptık. Kampın şartları çok kötüydü. Orada açlık sefalet vardı. Güvenli değildi. Birkaç defa yangın çıktı 400'e yakın çadır yandı ölenler oldu. Aynı aileden 3'ü çocuk birde babaları öldü hayatta kalan anneleri de delirdi. O olaylardan sonra Midyat'a geldik akrabalarımız vardı burada onların yanına yerleştik. Ev bulana kadar kocam ben birde 6 yaşındaki oğlum bu evi tuttuk. Ama gördüklerinizin (halı, minder, birkaç battaniye ve mutfak kapı kacak) dışında hiçbir şeyimiz yok. Oğlum okula gidemiyor kimliğimiz yok bekleyin dediler. Geleceği (oğlunun) için çok üzülüyorum çok sıkılıyor. Hiçbir şey(imiz) yok her şeyimiz gitti”. (G4,25 yaşında, evli, 1 çocuk, Şengal,2021).

“Göçmenlerin arasındaki ilişkiler ağı; göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkelerde, eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayanan bağlantılar sayesinde oluşmaktadır. Bu ilişki ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde yardım almak ya da iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit sosyal sermaye olarak değerlendirilmektedir. Zaman içinde bu ilişki ağları sığınmacı gönderen ülkenin diğer katmanlarına da yayılmakta ve böylelikle göç hareketi sınırsız bir şekilde sürdürülmektedir” (Unat A., 2006).

Yabancı bir ülkeye ilk kez giden bir sığınmacının iletişime geçeceği bir kontağın olması sığınmacıların işini daha çok kolaylaştırmaktadır. Aynı hanede bulunan Yezidi erkek(30) görüşmecim ise:

“Midyat’ geldik ama burada da kimliğimiz çıkmadığı için hiçbir yardım alamıyoruz. Sağlık, eğitim, gıda yok. Geçim sıkıntısını çok yaşıyoruz. Hiçbir şeyimiz yok. Evde bulunan birkaç eşyayı çevredeki Ezidi komşularımız yakınlarımız verdi. Ben arkadaşlar aracılığıyla bazı günler taş kırma işi buluyorum günlük 100 TL alıyorum. Bizde Ezidiler de kadın mecbur kalınmadıkça çalışmaz. Çocuğa bakacak biri olsa eşimde çalışırdı ama yaşlılarımız (anne ve babaları) bizimle gelmedi Şengal’den daha fazla uzaklaşmak istemediler kampta kaldılar”.

Göç sonrası yaşanan geçim sıkıntısından kaynaklı yoksullukla başa çıkmak için kadınların çalışması erkekler tarafından normal karşılanan bir durum haline gelmiştir. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi Yezidi (Ezidi) ailede kadından göç öncesi ev işleri ve çocuk yapmak ve bakımını üstlenmesi beklenirken göç sonrası durum tamamen değişmiştir. Kadından ev geçimine katkı sağlanması beklentisi esneklik kazanmıştır. Yezidi (Ezidi) katılımcılar genel anlamda iş varsa çalıştıklarını iş yoksa da çevrenin yardımlarıyla kıt kanaat geçindiklerini aktardılar. Kendilerine dönük herhangi bir kurumsal desteğin olmadığını sadece Avrupa’da bulunan Yezidilerin bir yardım grubu kurduğunu, bu grubunda Midyat grubu olarak adlandırıldığını birkaç ayda bir mutfak temel ihtiyaçlarının karşılandığını ifade ettiler. Yaşadıkları bu kendi kaderlerine terk edilme durumunun dini inançlarından kaynaklı olduğunu söyleyen 31 yaşında evli iki çocuk sahibi kadın katılımcım:

“Bu evi 500 TL tuttuk(kiraladık). Ev sahibimiz Yezidi (Ezidi) değil ama burası eski bir Ezidi evi duvarlarda kutsal meleke tavus figürleri (kutsal melek olduğuna inanılır) var. Kira ile birlikte ev sahibi kendi elektrik ve suyunu bize ödetiyor bir şey deyince beğenmezseniz çıkın diyor. Bizde mecbur kalıyoruz

Şengal'den geldiğimiz için bir şey demiyorlar ama hissettiriyorlar” (G8, Evli 2 çocuk, okuryazar, Şengal,2014) şeklinde konuştu.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Yezidi (Ezidi) sığınmacılar kendilerine yönelik saldırılardan kaçmak için Türkiye'ye sığınmış fakat insanca yaşam sürdürebilecekleri bir yer edinememişlerdir. Midyat'a yerleşen ama bu seferde ekonomik çıkmazla mücadele eden Yezidi (Ezidi) sığınmacılar yardım arayışındalar. Türkiye'de sığınma koşullarının iyileştirilmesini isteyen Yezidiler (Ezidi) bu mağduriyetlerinin (Eğitim, sağlık, temel ihtiyaçlar vb.) giderilmesinin kendileri için yaşamsal önemde olduğunu aktarmışlardır.

“Türkiye Hükümetinin Suriyeli sığınmacılara gösterdiği ilgi, cömertlik ve açık kapı politikası uluslararası kamuoyunda övgüyle karşılanmıştır” (Yıldız, 2013). Aynı durumun Yezidi (Ezidi) sığınmacılar için geçerliliği var mıdır? Diğer bir ifadeyle sormak istersek Türkiye Hükümeti'nin Yezidi (Ezidi) sığınmacıların tüm ihtiyaç ve beklentilerini (barınma, gıda yardımı, eğitim, sağlık, rehabilite vb.) karşıladığını söyleyebilir miyiz? Bu soruların cevabı Türkiye Devleti'nin baştan beri Yezidi (Ezidi) mültecilere uyguladığı hukuki statü ve uyguladığı politikalara yakından bakarak cevap bulmaya çalıştım.

Yezidiler (Ezidi), Suriyeliler gibi IŞİD saldırılarına farklı zaman diliminde maruz kalan diğer bir sığınmacı grubu temsil etmektedir Türkiye'nin Suriye sınırına dayanan yüz binlerce Suriyeli sığınmacıya kapılar sonuna kadar açıldı. Hatta Türkiye devleti Suriyeli sığınmacılara yönelik “açık kapı” siyaseti nedeniyle uluslararası boyutta takdirle bahsedilmiştir. Bu açık kapı siyaseti sonucunda bugün Türkiye topraklarında 4 milyona ulaşan (kayıtlı) Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Yezidilerin (Ezidi) bu açık kapı politikasından Suriyeliler gibi yararlanamadığını o dönem açığa çıkan pratiklerde görmek mümkün oldu. Yezidiler (Ezidi) sınıra dayandığında. Türkiye'nin kendi sınırlarını Şengal'den gelen Yezidi sığınmacıların geçişi için kapatması gibi pratikler sergilemesi Yezidilere karşı ayrımcı bir politik tavrın olduğunun hem başlangıcı hem de somut göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Arslan, 2016). 2014'te kabileler halinde Habur Sınır Kapısına yürüyen Yezidi (Ezidi) yezidiler dokümanları olmadığı gerekçesi ile sınırdan içeri alınmamış ve bu nedenle farklı bir güzergâh olan Şırnak Uludere'nin dağlık bölgelerindeki sigara ve kaçakçılarının kullandıkları patikalardan geçerek Türkiye'ye

giriş yapmışlardır. O dönem Mardin, Şırnak, Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman, Siirt Belediye'lerinin kurduğu kamplara yerleştirilirken bir kısmı da AFAD tarafından oluşturulan kamplara yerleştirilmişlerdir (Arslan, 2016).

Tablo 4-Türkiye'deki Yezidi (Ezidi) Yezidi Sığınmacı Popülasyonuna Dair Bilgiler

Yezidi (Ezidi) sığınmacıların Bulundukları İller ve Sayıları								
Demografi	Diyarbakır	Şırnak	Ş.Ura	Batman	Mardin	Siirt	Adıyaman	Toplam
Sayı	5.735	3.598	3.526	2.405	4.187	996	156	20.603

Kaynak: Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği (GABB raporu:2014)

GABB tarafından kayıt altına alınan Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayısı yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 20.603 kişi olarak görülmektedir. O dönem Mardin Belediyesi tarafından kampa yerleştirilen Yezidi sayısı 4 Bin 187 kişiyi oluşturmaktadır. AFAD'ın Midyat'ta kurduğu kampta da 2 bin 840 Yezidi sığınmacı olduğu kayıt altına alınan verileri oluşturmaktadır. Sayıları oldukça fazla olan Yezidilerin şimdiki sayısal verileri ise Mardin İl Göç İdaresi tarafından Uluslararası koruma altında bulunan 678 kişi olarak gösterilmektedir. Mardin'de "İkamet İzni" ile ne kadar Yezidi sığınmacının olduğu da bilgisine ulaşamadım. Ayrıca kayıt dışı olarak Mardin'de bulunan Yezidi sığınmacı sayısı da gün geçtikçe artan bir durumdur. Mardin'de ki alan araştırmam sırasında Irak'ın kuzeyinde bulunan kamplardan yeni gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacılar ile karşılaştım. Bu durumda Mardin'deki Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayılarının ne kadara ulaştığını net olarak söylemek güçleşmektedir. Uluslararası koruma altında bulunan ve üçüncü ülkelere iltica etmiş Yezidi (Ezidi) sığınmacı sayısı bilgisine de ulaşamadığım başka bir durumdur.

Yezidiler (Ezidi) Türkiye'ye sığındıktan sonra yaşamın her alanında (sağlık, eğitim, yerleşim vb.) ayrımcı uygulamalara maruz kaldıklarını ve burada kalıcı olmalarının istenmediği kanaatindeler. Mardin'de Yezidilerle (Ezidi) yaptığım bire bir görüşmeler sonucunda kendilerine dönük ayrımcı yaklaşımların olup olmadığını sordum. Yaptığım görüşmelerde özellikle sınır kapılarının kapatılmasını kendilerine

dönük ayrımcı bir yaklaşım olduğu aktarımında bulundular. Mardin'in Midyat İlçesinde zorunlu göç mağduru Yezidi (Ezidi) sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bir mahallede görüşme yapmak için bir evdeyim. Görüşme yaptığım kişiler üç erkek biri misafir üç kadın toplam 6 kişiden oluşan bir gruptu. İlk olarak görüşme gerçekleştirdiğim 30 yaşındaki katılımcı erkeğin söyledikleri şöyle:

“İŞİD’in yaklaştığını saldıracağını biliyorduk (Habur)sınır kapısına doğru gittik fakat evraklarımız yok diye geçmemize izin verilmedi sonra yönümüzü Şengal dağına çevirdik birçok insanımız yollarda öldü, çocuklar susuzluk ve açlıktan öldü orda güvelik koridoru açıldı Şırnak Uludere’den (Roboski bölgesi) Türkiye’ye giriş yapabildik”.(G2, 30 yaşında, 2 çocuk, okuryazar, Şengal, 2014).

2014’te İŞİD’in Şengal Bölgesi Yezidilerine saldırıları nedeniyle 30 bine yakın Yezidi (Ezidi) Yezidinin Türkiye’nin sınır kapılarından girişlerine izin verilmemesi üzerine “Şırnak İl’inin Uludere ilçesine bağlı Ortasu ve Gülyazı köyleri (Roboski Bölgesi) üzerinden kitle halinde Türkiye’ye girmiş olmaları kendilerine dönük tavrı ülkede istenmeme şeklinde yorumlanmaya sebep olmuştur”(İGAM-Alagöz & Çorabatır, 2015). Ülkedeki varlıklarının istenmeyişi maruz kaldıkları ayrımcı, dışlayıcı uygulamalar, buna sebep ekonomik hayatını sürdürememek, inanç ve ibadetini yerine getirememek şeklinde açıklayan Yezidi (Ezidi) sığınmacılar Avrupa’ya gitme nedenlerini bu dışlayışı tutumların oluşturduğunu vurgulamışlardır. Aynı gruptan 22 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın görüşmeci ise göç sürecini şu şekilde aktarmıştır:

“Her şey çok kötüydü. Şengal’de (dağı) sürekli yürüdük vardığımızda artık kurtulduk dedik ama birlikte yürüdüğümüz birçok kişi orda (şengal dağında) öldü. Arkadaşlarımı (kadın) İŞİD götürdü olanları unutamıyorum. Sanki herkes tüm güçler iş birliği içinde ve biz Ezidileri yok etmek istiyorlardı. Yaşadıklarımızın üzüntüsünü aradan geçen zamana rağmen atamadık çok şiddetliydi.”(G2, 22 yaşında, bekâr, ortaokul, Şengal, 2014).

Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar göç sonrasında da yerleştikleri Midyat’ta da birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını özellikle geçim sıkıntısıyla baş etmeye çalıştıklarını belirttiler. Yezidi (Ezidi) kadınların zorunlu göç etmelerinden kaynaklı

yaşam şekillerinde de ciddi değişimler olmuş çalışma yaşamına katılım göstermişlerdir. Kadınların iş bulup çalışmaları göç sonrasında yerleştikleri toplumla uyum sorunlarını azaltan bir etkidir. Saha verileri de bunu doğrulamaktadır. Fakat kadınların göç sonrası çalışma yaşamına katılımları başka bir sorun olarak karşılarna çıkmaktadır. Özellikle önemli bir kısmı kayıt dışı çalıştırılarak işveren açısından ucuz iş gücü olarak görülmüştür. 21 yaşında bekâr Yezidi (Ezidi) kadın çalışma şartlarını şu şekilde aktarmaktadır:

“Bir tekstil de çalışıyorum 10 saat çalışıyorum 25 TL'ye.13 gün çalıştım toplam 210 lira verdiler. Çok ucuza çalışıyoruz. Çalıştığım yerde 100'e yakın Ezidi kadın var. (Tekstilde) ütücülük yapıyoruz. Günlük 700 parça yapıyoruz. (Çalışmaya) Mecbur olduğumuzu biliyorlar. Gerçekten de çalışmak zorundayız”.(G1 21 yaşında bekâr, lise terk, Şengal, 2014).

Örnekte görüldüğü gibi özellikle sığınmacı kadın işçiler ucuza çalıştırıldıklarının bilincindeler fakat geçim sıkıntısı yaşamalarından ötürü bu durumu kabullenmekten başka yapacakları bir şeylerinin olmadığını aktarmışlardır. Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların çalışma yaşamına katılımları ekonomik anlamda büyük bir getirisi olmasa da yaşadıkları yere sosyo- kültürel anlamda bir uyum ve alışma sürecine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Alan araştırmama Yezidi (Ezidi) kadınlar ve erkeklerin yaşamış oldukları kötü anıları tekrar hatırlattığım için kendilerinden özür dileyerek izin verdikleri ölçüde devam ettim. Hiç Türkçe bilmeyen ve sadece Kürtçe ve Arapça dillerini bilen 66 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadınla yaptığım Kürtçe mülakatta söyledikleri şöyle:

“Bu başımıza gelen ferman (73.ferman). Biz kime ne ettik başımıza bunlar geliyor (dizlerine vuruyor). Bir sürü kadın ve çocuğumuzu aldılar erkeklerimizi vurdular. Bunlar (Yezidi (Ezidi) kadınları) bize helaldir deyip götürüyorlardı. Çok üzüliyorum yaşananlara. Kimse bize yardım etmedi komşularımız (Müslüman komşu köyler, kirvem dedikleri akrabaları). Kimseye güvenimiz yok.”(G11, 66 yaşında, evli, 5 çocuk, okuryazar değil, Şengal, 2014).

Yukarıdaki örnekteki katılımcım Şengal'deki saldırıya uğrama nedenini önceki saldırılarla aynı olduğunu sahip oldukları inançtan ötürü bu gibi kısımlardan geçirildiklerini ve aslında tarihteki diğer saldırıların bir devamı niteliği taşıdığını

vurgulamıştır. Yezidi (Ezidi) kadın katılımcılara Mardin’e geldikten sonra hayatlarında ne gibi değişikliklerin olduğunu sorduğumda genelde olumlu ve de olumsuz birçok değişikliklerin olduğunu belirterek en büyük değişikliğin Yezidi kadınların mecburiyetten kaynaklı çalışmaya başlamış olmalarıdır denildi. Yezidi kadın mecbur kalınmadığı takdirde çalışmaz ataerkilliğin yoğun yaşandığı bu toplumda kadın evdeki işlerle ilgilenir çocuk ve yaşlı bakımı, temizlik vb. gibi toplumsal cinsiyet rollerinin hâkim olduğu bir yaşam sürdürmektedirler. Nitekim ziyaret ettiğim hanelerde bu durumu gözlemleme olanağı buldum. Yezidi (Ezidi) Kadın katılımcıların genel söylemleri göç öncesi çalışmadıklarını, fakat göç sonrası Mardin’e yerleştikten sonra bu durumun değiştiğini ve çalışmak zorunda kaldıklarını ifade ettiler. Örneğin Kuzey Irak’ta bulunan bir kamptan 3 ay önce gelen 26 yaşındaki okur-yazar Yezidi (Ezidi) kadın;

“Şu anda kimliğimiz yok beklemekteyiz. Mardin’e ilk geldiğimde aş yok, kalacak yer için para lazımdı bende tekstile girdim eşim çocuklara baktı ama çok az para veriyorlardı ve çok çalıştırıyorlardı. 2 çocuğum var ve 5 aylık hamileyim hastane masraflarım var ama kimlik olmadığı için hastanelere ücretli gidiyorum şeker hastasıyım ve en son hastaneye gittiğimde seruma 250 TL verdik ilaçları parayla alıyoruz, ev kira 500 TL ödüyoruz. Kış geliyor nasıl ısınacağız yakacak yok. Çocuklarım okula gidemiyor hangi birini anlatayım”. (G6, 26 yaşında evli 2 çocuğu var 5 aylık hamile, okuryazar, kuzey irak kampı, 2021).

Bu Yezidi (Ezidi) kadın katılımcım Mardin’e yerleştikten sonra fiziksel koşulları yaşamaya elverişli olmayan bir ev bularak yerleştiğini ve çocuklarıyla birlikte kötü koşullarda yaşamaya çalıştıklarını aktarmıştır. (Bkz.Resim.1)

Resim 3.Yezidi (Ezidi) Bir Ailenin Yaşam Sürdükleri Evlerden Biri

Mardin’de tekstil, ev işleri, temizlik, ürün paketlenme gibi işlerde kadın sığınmacılar tercih edilirken taşıma, yükleme, taş kırma, inşaat ve hamallık gibi işlerde erkek sığınmacılar tercih edilmektedir. Çalışarak sosyal yaşama dahil olan Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar ev bütçesine katkıda bulunarak Yezidi toplumlardaki ataerkil yapıyı esnettiğini söyleyebiliriz. Bu durum aile içerisindeki ilişkilerde özellikle iş bölümünde birçok zorunlu değişime yol açmıştır. Yukarıdaki katılımcı örneğinde olduğu gibi anne tekstilde çalışırken babanın evde çocuklara bakması gibi.

Toparlayacak olursak Yezidi (Ezidi) sığınmacılar genel anlamda herhangi bir kurumdan yardım alamadıklarını bu durumun kendilerini açlık sınırına düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Yoksullukla mücadele etmek için Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılarında evdeki erkekler tarafından istenmese de mecbur kalındığı için çalışma yaşamına girmiş olmaları hane içerisindeki kadın erkek arasındaki eşitsizliği de bir nebze olsun değişime uğrattığını söyleyebiliriz.

4.1. Göç Öncesi Topluluk ve Hane İçi Toplumsal Cinsiyet ve Kadınların Güçlendirilmesi Mekanizmaları

Yezidi (Ezidi) sığınmacılar 2014 IŞİD saldırıları öncesinde hayvancılık veya tarımla geçimlerini sağlamaktaydılar. Nesiller boyu göçebe bir hayat süren Yezidi halkı tarım ve hayvancılıktan başka bir zanaatla uğraşmamışlardır. Bu nedenle zorunlu göç sonrası yaşamları değişen Yezidi (Ezidi) sığınmacılar geldikleri yerde de bunun zorluğunu yaşamaktadırlar. Şengal'den gelen topluluğa, halk olarak kendilerini nasıl tanımladıklarını sordum. Çünkü bu konuda bir belirsizlik hâkim gibi gözükmekte. Bu nedenle haklarında alan araştırması yaptığım Yezidi (Ezidi) sığınmacılara kendilerini nasıl tanımladıklarını sorduğumda kendilerini Ezidiyan ve Ezidi diye adlandırdıklarını fakat Yezidi olarakta bahsedildiklerini vurgulamışlardır. Yezidi (Ezidi) katılımcıların tamamı nesiller boyu Ezidi olarak var olduklarını ifade ettiler. Kendileri için Yezidi kelimesinin tarihte Ortadoğu'da çok ciddi bir negatif algısı olduğunu ve Hasan ve Hüseyin'i öldüren Yezid Bin Muaviye'den kaynaklı diğer dini topluluklar tarafından dışlanma nedeni taşıdığını aktarmışlardır. "Ayrıca diğer topluluklar tarafından söylenen "Yezid" terimi onları yıllarca ötekileştirerek dışlamış hatta düşmanlaştırmıştı" (Yalkut, 2002). Bunu yanı sıra Yezilikte "Yezid" olarak bilinen ileri bir şahsiyetin olduğunu da aktarmışlardır. Yani Hasan ve Hüseyin'i öldüren Yezid Bin Muaviye ile kendi toplumlarından olan Yezid'in karıştırılıyor olmasını kendilerine dönük yapılan yıkımların nedeni olarak görmektedirler. Araştırmamda Ezidi ya da Yezidi terimlerine yüklenen anlam kargaşası nedeniyle ve özellikle uluslararası literatürde çoğunlukça Yezidi olarak kullanmasından ötürü Yezidi terimini kullandım. Bu konuda görüşme gerçekleştirdiğim 31 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın katılımcımın Yezidilik inancıyla ilgili söyledikleri şöyle;

"Biz Ezidiler inancımızdan dolayı dışlanıyoruz. Bizim için şeytana tapıyorlar diyorlar. Şengal'den gelen Ezidi bunlar diyorlar ama biz halk olarak yüzyıllar boyunca da hep Ezidi olarak biliyoruz kendimizi bizim kutsal saydığımız "Meleke Tavusa" şeytan diyorlar. Ama bizim inancımızda bolluğu ve bereketi iyiliği güzel olanı temsil ediyor (Meleke tavus). Güneşe ve ateşe taptığımız söyleniyor. İnancımızda kötülük yoktur iyilik üzerine kuruludur dinimiz. Biz tanrının yarattığı her şeyi kutsal sayarız ve saygı duyarız." (G8, 31 yaşında iki çocuk sahibi, okuryazar, Şengal, 2014).

Toplumlar arasındaki tüm farklılıklar (etnik, dini, kültürel) aidiyetleri nedeniyle hep bir öteki olma durumuyla karşılaşmıştır. Çoğunluğun yanında azınlık kalmak “az” olanın “öteki” olma halini beraberinde getirmektedir. Bu anlamda öteki olma durumunu yaşayan Yezidilerin tarih boyunca farklı zaman ve mekânlarda dışlanan grubu temsil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 2014 yılından Irak’ın Şengal Bölgesinde yaşayan Yezidilere yönelik IŞİD saldırılarıyla binlerce Yezidi öldürülmüş binlercesi de göç etmek zorunda bırakılmıştır. BM’nin Raporu’na göre: 400 bin Yezidi kıyımdan geçirilmiş (BM, 2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (BMİHK) tarafından 15 Haziran 2016 tarihinde Yezidilere (Ezidi) ilişkin bir rapor yayımlandı. Buna göre raporda, IŞİD’in Yezidilerin (Ezidi) katledildiği belirtilmiştir. IŞİD saldırılarından kaçanlar, dini liderler, sağlık personelleri, avukatlar, kaçakçılar, aktivistler ve gazeteciler olmak üzere toplam 45 kişiyle yapılan görüşmelere dayandırılarak hazırlanan raporda, IŞİD’in Yezidilere yönelik katliam ayrıntılı belgelenerek, 400 bin Yezidi’nin katledildiği, köleleştirildiği veya diğer suçlara maruz bırakılarak yok edilmeye çalışıldığı da kaydedilmiştir (BMİHK-rapor-2016).

Araştırmamın bu bölümünde Yezidi (Ezidi) kadınların göç öncesi hane içindeki durumunu toplumsal cinsiyet eşitsizliği göz önüne alarak özellikle Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların yoksulluk, toplumsal dışlanma sarmalında nasıl konumlandırıldıklarını kadını zorlayan sığınma koşulları bağlamında değerlendirdim. Mardin’de yürütmüş olduğum saha araştırmasında Şengal’den gelen kadınlarla yaptığım görüşmelerde göç öncesi hane içi cinsiyet eşitliğine değindim. Bu görüşmelerden elde edilen verileri değerlendirdiğimizde kız ve erkek çocuklarına verilen roller ve değerler farklılık göstermektedir. Yezidi (Ezidi) kadınlarla yapılan görüşmelerde; Kız çocuklarında sahip olunması gereken özellikler uysallık, alçak gönüllülük, saygılı davranışlar olarak özetlenebilir. Ayrıca bir kızda değer verilen en önemli erdem sayılan ‘safılık ve bekâret’ doğrudan kızın mensup olduğu aileyle ilişkilendirilmektedir. Bu değerler bütünü kabul edilmiş norm ve davranışlara dönüştürülmektedir. Kızların toplum içinde hareket alanı tüm toplumlarda olduğu gibi Yezidi toplumunda da kısıtlanmaktadır (Broyan, Paryan, Martirosyan, & Hovhannisyan, 2021). Böylelikle, ailenin görev olarak üstlendiği en önemli durum, kız çocuklarının evlenmeden önce güvenliğini sağlamak oluşturmaktadır. Kız ve erkek çocukların erişkinlik çağında karşılaştıkları davranışlar da çok farklılık

göstermektedir. Erkeklerde bu durum aşamalı bağımsızlıkla kendini gösterir; başka bir şehre ya da yurtdışına okumak veya seyahat etmek için gidebilmek gibi daha büyük fırsatlara sahip olurken; kızlarda bu durum genellikle tam tersi olur. Kız çocukluktan yetişkinliğe geçişinde kız çocuğunun fiziksel bir olgunluğa erişip, sosyalleşmedeki önemli aşaması olan öncelikli okuldan mezun olması beklenir ya da okuldan alınır, sonra da onun toplumdan izole yaşaması gerekliliği kendisine dayatılır. Bir yandan güvenlik riskinin sağlanması amacıyla, diğer yandan toplumsal cinsiyet rollerinin uyumu için kızların günlük yaşamlarının çoğu ev işleriyle sınırlı kalır.

Bu anlamda Yezidi (Ezidi) Yezidi kadınların toplumda daha güçlü bireyler olarak katılım sağlayabilmesi için ciddi anlamda bilinç yükseltme gelişim ve dönüştürme esastır. Mardin’de ki Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar arasında yasal farkındalığı arttırmak için geliştirilmiş mekanizmaların ve eğitim programların bulunmamasından dolayı da birçok sorun yaşanıldığı görüşmelerden edindiğim bulgulardır. Herhangi bir sorun karşısında ilgili kuruluşlara başvurdukları zaman ise beklmeleri söylenerek sorun karşısında çözümsüz bırakıldıklarını aktarmışlardır. Bu nedenle çözüm olarak Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar birbirleriyle etkileşim halinde kalarak kendi aralarında yardımlaşma ağı geliştirmişlerdir. Sözgelimi iş bulmada ya da herhangi bir konuda ihtiyaç duyduğu bir sorunla baş edebilmede birbirlerine imkânları dâhilinde yardım etmektedirler. Özellikle Mardin’de Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların güçlendirilmesi noktasında Türkçe dilinin öğrenilmesi için gerekli eğitsel desteğin sağlanması Yezidi (Ezidi) kadınların yaşamlarını daha da kolaylaştıracaktır. Mardin’de ki Yezidi (Ezidi) sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı yerlerde gerekli eğitsel desteği sağlayacak ve erişim kolaylığı bakımından uygun yerlerde eğitim kurumların açılması gerekmektedir. Yezidi (Ezidi) sığınmacıların hali hazırda bulunan yasaların kendilerini nasıl kapsadığı konusundaki eksik bazen de yanlış bilgiye sahip olmalarından ötürü sığınma koşullarındaki hayatları daha da içinden çıkılmaz hal almıştır. Mevcut göç yasalarının kendilerini kapsayan kısmından hareketle Yezidi (Ezidi) kadınların ve kız çocuklarını bilinçlendirecek; yasal haklarını savunacak ve hukuken kendilerini güvence altına alacak eğitim programlarının geliştirilmesi; hukuki konularda danışmanlık yapılması ve devletin de bunu sağlayacak etkili mekanizmaları kurması Yezidi (Ezidi) kadınların güçlenmesi ve bilinçlenmeleri bakımından yarar sağlayacaktır.

4.1.1 Yezidi Topluluğunda Kadınların Konumu

Yezidi nüfusunun ne kadar olduğu kesin bilinmemekle birlikte çoğunluk Kuzey Irak Kürt bölgesi, Suriye, İran, Gürcistan, Ermenistan, Rusya ve Türkiye’yi de içine alan geniş bir coğrafyada yaşamaktadırlar. Farklı kültürlerin hâkim olduğu ülkelerde ve birbirilerinden kopuk bir şekilde yaşamak zorunda kalmaları Yezidilerle ilgili yapılan çalışmaları oldukça zorlaştıran bir etkidir. Türkiye’de yaşayan Yezidilerle ilgili kaynakların ve belgelerin sınırlı oluşu ve Yezidiler arasında yazılı kültürden çok sözlü kültürün gelişmiş olması, Yezidilikle ilgili olarak yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmasına ve Yezidilerle ilgili yanlış bilgiler edinilmesine neden olmuştur. Bu başlık altında Yezidi kadınların kendi toplumlarında nasıl algılandığını, Toplumsal cinsiyeti üretip pekiştiren toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin hangi konularda daha çok baskın olduğu ya da toplumsal cinsiyete dayalı koşullanmanın farklı bir inanç ve kültüre sahip olan Yezidi toplumunda yer alan kadınların yaşamında nasıl işlediğini aktaracağım. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde geleneksel rol modellerinin tüm toplumlarda görüldüğü gibi Yezidi toplumlarda da kendisini göstermektedir. Yezidilerde de toplumsal ilişkiler bir hiyerarşik düzenle kurulu olup en üst kastı oluşturan Mirler, Şeyhler, Pirlar, Kavallar, Fakirler, Koçekler, Fakriyatlar ve müritler (Suvari, 2006, s. 104) şeklinde kastları sıralayabiliriz.

Yezidi toplumlarda kadınların konumu farklı coğrafyalara dağılan Yezidiler için farklı sonuçlarda açığa çıkarmaktadır. Bulundukları ülkelerin kültürleriyle etkileşim halinde olmaları folklorik özelliklerini de zaman zaman değişime uğratmıştır. Yezidi toplumlarda kızların yaptığı erken yaşta evlilikler, ilişkilendirilen toplumsal cinsiyet algıları ve normlar, geleneksel “kadınlık” erdemleri ve değerleri tarafından desteklenmektedir; bu erdem ve değerler, onların günlük yaşamda insanlarla olan ilişkilerindeki iletişim pratiklerini oluşturur ve toplumda kadın-erkek ilişkilerini de düzene sokar. Yezidi kadınların rolü ve sosyal olanakları ataerkil düzen içinde ve güvencesiz bir ortamda sürmektedir. Her ne kadar günümüzde Yezidi kadınların okuma oranında yükselme, Yezidi inanış ve kültürünü anlatan çalışmaların artması (Suvari, 2019; Yalkut, 2002; Şengül, 2015) ve en önemlisi

Avrupa’da yaşayan Yezidilerin kendi halkı için geliştirici ve tanıtıcı çalışmalarda bulunması Yezidilerin yaşamlarında bazı iyileştirmeler yaratmış olsa da özellikle kırsal bölgelerdeki Yezidiler gelenekçi bir yaşam sürdürmeye devam etmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan Yezidi kadınlar erkeklerle eşit eğitim alma, çalışma, yerel-kültürel ve siyasi hayata katılma fırsatı, sosyal hareketlilik üzerindeki kısıtlamaları ve erken evlilik uygulamaları devam etmektedir. Yezidiler üzerine yıllarca çalışan Süvari’nin (2019) yıllara yayılan saha araştırması neticesinde ortaya çıkardığı “Ezidiler: Etnodinsel bir inanç olarak Ezidilik” başlığını taşıyan kitabı Yezidiler ve sahip oldukları inanç ve kimlikleri üzerine derlenmiş olup Yezidiliği kendi anlam dünyaları içinde değerlendirmiş ve Yezidi tarihi, din, kimlik, kutsal kitapları ve akrabalık ilişkileri gibi konulara açıklık getirmiştir. Yakut (2006) ise “Melek Tavus’un Halkı Ezidiler” adlı ampirik çalışmasında 90’lı yıllarda Avrupa’ya iltica etmiş Yezidi mültecilerin göç etme nedenlerini ve göçün yarattığı dönüşümleri üzerinde durarak Yezidi toplumunun tarihsel bir kronolojiyle ele alarak genel anlamda dini inançlarındaki yaşayışın nasıl şekillendiği ve dönüşüme uğradığı konularına değinerek Yezidi toplumuna dair bilgiler içeren bir yapıt ortaya çıkarmıştır. Bu yapıtlardan biride Şengül’ün “Ezidiler” adlı çalışmasıdır. Şengül, Yezidilerin -Irak-Suriye-Türkiye ve Ermenistan’da ki- tüm geleneksel yerleşim yerlerinde alan çalışması yürütmüş Yezidilerin maddi kültürü, mimarisi (özellikle mezar mimarisi tapınakları, evleri), tarihi ve inanç sistemi üzerine derinlemesine bir çalışma yaparak Yezidilerin genel yaşam tarzı üzerine genel bir bakış sağlamıştır.

Bunun dışında Yezidi kadınlarının toplum yaşam içerisindeki rolü tarih sayfalarını geriye doğru çevirdiğimizde ve 19.Yüzyıl tarihsel kaynaklara baktığımızda yer verildiğini görebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu’nun doğu bölgelerini ziyaret eden bazı Avrupalı gezginler yazılı eserlerinde Yezidi kadınlardan bahsetmişlerdir. Ermenistan’da yaşayan Yezidi kadınların günlük yaşayışlarına ilişkin yapılan bir araştırmada yer verilen bazı bilgiler şu yönde: Gezgin Frederick Forbes’a göre, “Yezidi kadınlar, Müslüman kadınların aksine yüzlerini gizlemezlerdi. Ev işleriyle uğraşırlar, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi erkeklerle etkileşime girerlerdi...” Yezidi kadınlar ağırlıklı olarak ev işleriyle ve hayvancılıkla uğraşırlardı (Frederick Forbes’tan akt: Broyan, Paryan, Martirosyan, & Hovhannisyan, 2021).

Forbes, Yezidi kadınların evin temizliğine özellikle dikkat ettiğini belirtir. (Frederick Forbes’tan aktaran: Broyan, Paryan, Martirosyan, & Hovhannisyan,

2021). Bir diğ er gezgin diplomat Layard da anılarında Yezidi kadınların onunla çekinmeden özgürce iletişim kurduklarını yazar. "Ağaçların gölgesi altında otururken kızlar etrafımda gülüyorlardı, sonra kıyafetlerime bakmaya başladılar, kendilerine garip gelen şeyler hakkında sorular sordular. İçlerinden en cesuru bana yaptığı boncuklarından birini hediye etti (...), diğ erleri o sırada (...) belli bir mesafede duruyor, saçlarına kır çiçekleri örüyordu." Fakat araştırmacı Isya Joseph'e göre, "Ezidi kadınlar, tanımadıkları erkekler onlara baktığında yüzlerini etekleriyle kapatmak zorunda kalıyordu." (Isya Joseph'den akt. Broyan, Paryan, Martirosyan, & Hovhannisyan, 2021). 19. yüzyılın farklı zaman ve mekânlarında gezginlerin karşılaştıkları Yezidi kadınların tarihe yansıması bu şekilde kaleme alınmış.

Yezidi toplumlarında bütün dini ve dünyevi işlerin sorumlusu olarak görülen 'Emir' veya 'Mirlerin' (Suvari, 2019, s. 103) seçimi erkeklerden yana kullanılır. Fakat tarihte bunun ilk istisnası olan ve 1913-1957 yılları arasında Mayan Hatun 44 yıl Mir'lik yaparak kendi halkına fiilen liderlik yapmıştır. Yezidilerin en bilinen kadın lider olan Mayan Hatun, sadece Yezidiler arasında değil, diğ er toplumlar tarafından da saygı gösterilen bir kadın önderdi. O dönem tarihsel kesitlerine bakıldığında Yezidi toplumlarında kadınların oy kullanma hakkının da olması dikkat çekicidir. Ayrıca Svetlana Byloz'un makalesine göre, iki kabilenin savaşırken, bir kadının savaş alanında aralarına başörtüsünü attıktan sonra savaşın bittiğini anlatır. Bu davranışın yakın tarihlere kadar görülmesi geçmişten gelen bir geleneksel uzantı şekli olarak görülebilir. Başka bir geleneğe göre, kadınlar zekâlarıyla ve güzelliğiyle öne çıkarken, erkekler de annelerinin adıyla anılırdı. Bu bağlamda günümüzde olanın aksine o dönem Yezidi toplumunda anne soyuna önem verildiği görülmektedir. Bu nedenle ve kız veya erkek çocuklarının evliliğine ilişkin annenin rızasının alınmasına özellikle önem verilirdi. Kadınların ev içi söz hakkı ve oy hakları mevcuttu Bayloz, ayrıca Yezidi tarihinde eşinin vefatından sonra uzun bir süre bütün bölgeyi yöneten Adela Hanım'dan da bahsetmektedir (Bayloz'dan Akt: Broyan, Paryan, Martirosyan, & Hovhannisyan, 2021).

19.Yüzyıl tarihsel kesitlere baktığımızda Yezidi kadınlarının aşiretlerini yönettiğini veya kamusal yaşamda özel konumlara sahip yerlerde olduğunu görebiliyoruz. Fakat bu durum günümüze gelindiğinde aksi yönde ilerleme göstermiştir. Modernleşen ve sanayileşerek gelişen çağ aynı zamanda kadın erkek arasındaki toplumsal cinsiyet örüntüleri de derinleştirmiştir. Cinsiyeti, toplumsal

düzlemde, sosyal oluşum sürecinde sosyal-kültürel koşullanma dinamiğinden bağımsız yaklaşılmalıdır. Toplumsal cinsiyet sosyal oluşum sürecinde şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin algılar, toplumsal değişme sürecinin bir parçası olarak dönüşmekte ve toplumsal cinsiyetin kazanılmasında aile başta olmak üzere bütün toplumsal kurumların etkisi olmaktadır (Zeybekoğlu, 2013; Butler, 2014).

Yezidi toplumunda da geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi kanaat önderliği bir tarafa günümüze gelindiğinde kadın artık toplumda daha sinmiş-silinmiş ve görünmez konumlandırılmıştır. Sadece ev işlerini yapmak ve diğer kadınsal faaliyetlere katılmak zorunda bırakılmıştır. Yaşamsal döngüyü sürdürmede kadına yüklenen roller içinde bulunduğu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Ev içi sorumluluklarıyla yüklenen kadın, temizlik işlerini yapması, evdeki bireylerin hizmetlerini ve bakımını üstlenmesi gibi görevlerle donatılmıştır. Bunun dışında geleneksel kalıp davranışların öteden beri annelerden kızlarına geçerek sürdürülmesi kadınların gelişimi ve dönüşmesi için büyük engeldir. Birkaç örnekle açıklayacak olursak Yezidi toplumlarında kadınlar erkeklerin (özellikle yaşlı olanların) yanında çocuklarıyla konuşmama ve erkeklerle yemek yenmediği de bilinmektedir. Bu durum öteden beri gelen ve hala devamlılığı bulunan bir davranış şeklidir. Böylece farklı bir dini ve kültürel ortamda yaşayan Yezidi kadınlar, ülkenin sosyal, siyasal ve toplumsal yaşama katılım konusunda daha çok görünmezdirler. Görüşme gerçekleştirdiğim Yezidi ailelerde yukarıda bahsettiğim durumlar yaş almış Yezidiler tarafından bizzat yaşanmış olup sonraki kuşağı oluşturan Yezidi bireyler tarafından uygulanmadığı yani erkeklerle yemek yenmeme ya da yaşlı aile büyükleri yanında kendi çocuklarını sevmeme ve konuşmama gibi durumların yok denecek kadar azaldığı söylenmiştir. Bu bağlamda,

“Bireylerin doğdukları topluluk içinde sosyalleşmeleri kadınlar söz konusu olduğunda, toplulukta geçerli olan değerler ve sabit buyrukların etkisinin altında kalır. Kadınlar açısından modernliğin eşğine ve hatta ondan çok sonrasına kadar gelen dönemde bile toplumsal cinsiyet farklılıkları geleneklerde derinlemesine kutsallaştırılırken, yerleşik iktidarlar tarafından da desteklenmiştir” (Giddens, 2008, s. 101; 2011, s. 81).

Yezidi toplumunda yer alan kadınların yukarıda bahsettiğim gibi 19. Yüzyılın farklı tarihsel kesitlerinde zaman zaman savaştan, ya da kendi toplumu için ciddi kararların merkezinde olan bir konumda yer alırken günümüzde toplumsal

cinsiyet farklılıkları geleneklerle derinleştirilerek ve erkek merkezli yapılarla desteklenerek kutsallaştırılmış ve tahakküm alanına dönüştürülmüştür. Bu nedenle tarihin belli dönemlerinde toplumlarını yöneten birey olarak görülen Yezidi kadınların güncel durumlarıyla kıyaslanamayacak bir durumda olması “cinsiyetin içinde kurulduğu toplumsal ilişkilerin birer iktidar ilişkisi olduğunu, bu ilişkilerin belirli ve kavranabilir bir sistematığının bulunduğunu, bu sistematığın toplumdaki bütün iktidar ilişkileri ve yapılarıyla etkileşim içinde işlediğiyle” (Üstün & Bora, 2005) yakından alakası bulunmaktadır. Fakat 73. Ferman olarak niteledikleri 2014 IŞİD saldırılarına maruz kalan Yezidi (Ezidi) Yezidiler makus talihlerini dönüştürme gayreti göstererek kendilerine dönük yapılan saldırılara karşı duruş sergilemiş ve çıktıkları her platformda kendilerine karşı yapılan her insanlık suçunu ifşa etmeye çalışmışlardır. Yezidi (Ezidi) ailelerle yaptığım görüşmeler esnasında 31 yaşında evli 2 çocuk annesi kadın görüşmecimin bu konuda şunları aktardı:

“Eski zamanlardan bu yana çok saldırıya uğradık Ezidi olduğumuz için sürekli baskı gördük. Kadınlarımız kızlarımız hep korku içerisinde yaşıyorlardı. Şengal 'de yaşadığımız zamanlarda da bu hep böyleydi. IŞİD saldırdığında yine kadınlarımızı ve çocuklarımızı kaçırdı. Bu sefer birçok genç kadın geride kalarak savunmaya geçti erkeklerle beraber. Her insan olan bunu yapardı. Çünkü nelere şahit olduk (Ağlıyor)”(G8,31, evli 2 çocuk, okuryazar, Şengal,2014).

Bu durum Yezidî kadınların, kendi savunmalarını tarihsel süreçlerdeki örnekler gibi kadınlık örüntülerinin dışına çıkarak özellikle birçok kez saldırıya uğramış olmaları ve kendi kaderlerine terk edildiklerinin getirdiği bilinçle harekete geçmiş olduklarının bir göstergesidir. Yukarıdaki katılımcının da belirtmiş olduğu gibi Yezidilerin birçoğu sahip oldukları inanç nedeniyle saldırılara uğradıklarına inanmaktadırlar. Bundan kaynaklı yaşadıkları şiddet ve korku Yezidileri daha güvende olacakları bir mekân arayışına sürekli yönlendirerek göç etmeye zorlamıştır.

4.1.2. Yezidi (Ezidi) Sığınmacı Kadınların Göç Öncesi Yaşamlarında Eğitim, Mülkiyet, Aile ve Akrabalık Yapıları

IŞİD, Irak'ta Yezidilerin yoğun olarak yaşadığı Şengal'e saldırısının ardından on binlerce Yezidi göç yollarına düşmüştü aradan geçen senelere rağmen

sıkıntılı bir süreç olarak devam eden bu fiziksel yer değiştirme eyleminin getirdiği zorluklar devam etmektedir. Bu bölümde Türkiye'ye sığınan Yezidi (Ezidi) kadınların göç öncesi içinde yaşadıkları aile çevresinden ve toplumsal değerlerinden bahsederek göç sonrası neler yaşadıklarına dair Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlarla yaptığım görüşmelerden elde ettiğim bulguları değerlendireceğim.

Yezidi toplumu kendini 'Melek'e Tavus' tarafından kendilerini seçilmiş halk olarak görmektedirler ve doğruca âdemden geldiklerine inanırlar. "Melek Tavus" parmağıyla gösterip etraflarına bir çember çizerek seçmiştir onları. Bu nedenle Yezidiliğe dışardan dâhil olmak söz konusu değildir. Yezidi toplumunun aile oluşumu Ortadoğu'da da genel olarak görülen geniş aile yapısına sahiptir. Ancak bu durum Yezidi köylerinin boşalması ve batı ülkelerine göç etmeleri sonucu çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. "Katı bir ataerkil sisteme sahip olan Yezidilerde soy bağı baba soylu bir çizgi izlemektedir" (Suvari, 2019, s. 110; Suvari, 2006, s. 108). Yezidi toplumunda neslin devamlılığı için aile ve akrabalık önemli değerlerdir. Özellikle evlilik kurumu hassas olup endogami ve hiyerarşik olarak gerçekleşen bir döngü içerisinde oluşmaktadır (Yalkut, 2002). En keskin ayırım topluluğun sıradan üyeleri ile din adamları arasında bulunmaktadır. "Din adamları da kendi aralarında çeşitli hiyerarşik iç evlilik gruplarına bölünmüştür" (Yalkut, 2002: s.104). Evlilik kurallarının ihlali cemaatten kovulmayla sonuçlanır. Dışarıdan kimse cemaate giremez kendilerinden olanda dışarı çıktığı takdirde aforoz edilir. Fakat bu durum IŞİD tarafından kaçırılan Yezidi (Ezidi) Yezidi kadınlar bakımından geçerli bir durum olmamaktadır. "Yezidilerde de çapraz ve paralel kuzenler arasındaki evlilikler özellikle tercih edilmektedir. Müslüman komşularının aksine levirat⁴ ve sororat⁵ uygulamaları ise ensest tabusuna girer" (Yalkut, 2002, s. 105). Ayrıca çok eşlilik uygulamaları da eskiye nazaran azaldığı belirtilmektedir.

Yezidi (Ezidi) kadın görüşmecim evlilik üzerine aktardıkları şöyle;

"Ezidi bir kızın ya da erkeğin dışardan biriyle evlenmesi yasaktır. Din değiştirmekte bizim dinimize geleneklerimizde yoktur. Böyle şeyler oluyor çok olmasa da bazen oluyor böyle durumlarda din değiştirmek zorunda kalınıyor. Bunu

⁴ Levirat: Dul kalan kadına tercihen ölmüş kadının kardeşiyle evlenme yükümlülüğü getiren bir kural.

⁵ Sororat: Dul bir erkeğin, ölmüş karısının kız kardeşiyle evlenmesi kuralı

bildiğimiz için çok yapan (böyle evlilikleri tercih eden) olmuyor.” (G10, 52 yaşında evli dört çocuğu var okur-yazar değil, 2021).

Ayrıca yukarıdaki görüşmecimin Eşi (57) yaşındaki erkek Yezidi görüşmecim;

“Eskiden durumu iyi olan bir erkek birden fazla evlilik yapabiliyordu. Şimdi bu durum azaldı artık karısı hasta ya da ölen kişiler ikinci evliliği mecburiyetlerden kaynaklı yapmaktadır. Şimdiki zamanda artık çok şey değişti kızlar istedikleri birini eş olarak seçebiliyor, okuyabiliyor, dışarı çıkabiliyor, hatta çalışmaya gidebiliyorlar bizim gençliğimizde böyle değildi her şey daha katıydı”. (G6, 57 yaşında, evli dört çocuk sahibi, okuryazar değil, 2021)

Yukarıdaki katılımcılar Yezidilikte(Ezidi) evliliğin bir kurallar bütünü olduğunu bu konuda geleneklerin ve inançlarının kuralları gereği evliliklerin oluştuğunu belirtmektedirler. Evliliklerin genel kabul görmesi için iki tarafında Yezidi olması ve aynı kast içerisinde bulunması hassas bir konuyu oluşturmaktadır. Aynı zamanda kuşak farklılıkların Yezidi toplumu içerisinde bazı kuralları esnettiğini de söyleyebiliriz. Katılımcılarında belirttiği gibi Yezidi toplumunun özellikle kırsal bölgelerde yaşayanların kadın ve kız çocuklarına dönük kalıpsal yargıların değiştiğini söyleyebiliriz. Yezidilikte, endogami evlenme şekli hala hâkim olan ve Yezidiliğin temellerinden biridir. Dışarıdan biriyle evlenebilmek çok istisnai bir durumdur. Herkes kendi kastı içerisinde evlenir ve genelde çapraz ya da paralel kuzenle evlilik gerçekleştirilmektedir. Öyle ki hanelerini ziyaret ettiğim Yezidi (Ezidi) 26 yaşındaki kadın ile 30 yaşındaki Yezidi (Ezidi) erkek akraba olduklarını ve birbirleriyle isteyerek evlendiklerini aktarmışlardır. Görüştüğüm sığınmacı kadınların çoğu evli ve evlendikleri erkeklerde Yezidi ve kendi kastlarından kişilerdir.

Çoğu toplumda olduğu gibi Yezidilikte önemsenen evlilik kurumu titizlikle uygulanan ve kimi yasaklar ve uygulanması gereken kurallarla doludur. Dışarıya kapalı bir toplum olan Ezidilikte alma (Endogami) geleneği uygulanmaktadır. İnançlarını saf ve temiz bir süte benzeten Ezidilikte erkek ya da kız bireylerinin başka bir dine mensup biriyle evlenmesi durumunda dinlerinin bozulacağına inanmaktadırlar. Ayrıca günümüzde bu yasaklar azaltılmış olsa da farklı kastlar arası evliliklerde yasaklıdır. Her kast kendi içerisinde evlilik yapabilir (Suvani, 2019, s. 112).

Yezidilikte evlilik kutsal bir kurumdur bu nedenle boşanma ender rastlanan bir durumdur. Geçmiş zamana nazaran şimdiki evlilik yaşlarında yükselme olduğu ve

çiftlerin kendi rızalarıyla evlenmeye karar verdikleri söylenmektedir. Yezidilik (Ezidi) de evlilik ritüelleri diğer halklarla benzerlik göstermektedir. Kız isteme töreni, nişan, düğün gibi ritüeller özellikle Müslüman ve Arap olan komşuları ile çok benzerdir. Kan bağı bulunmayan ancak akrabalık kadar önemsenen bir akrabalık türü de “Kirvelik” kurumudur. Müslümanlar da olduğu gibi çocuklarını sünnet ettiren Yezidilerde sünnet düğünlerinde çocukla ilgilenmek ve sünnet töreninin masraflarını da karşılamak kirvenin görevlerindendir. Yezidiler kirvelik görevine kendilerine komşu olan Müslüman Kürtleri ya da Arapları tercih etmektedirler böylelikle dışarıdan bir akrabalık ilişkisi de gelişmiş olmaktadır (Suvari, 2006). Kirvelik kurumu sonradan ve isteğe bağlı gelişen bir akrabalık biçimidir. Böylelikle Yezidiler, kendilerini dışarı topluma karşı koruma olanağı da sağlamıştır. “Kirvenin ailesiyle çocuğun ailesi birbirlerini yakın akraba sayarlar evlenmezler ve enest tabuları geçerlidir aralarında” (Yalkut, 2002, s. 92). Farklı dini topluluklarla çoğu zaman bir arada yaşayan Yezidiler, kirvelerini genelde başka bir dine mensup kişilerden seçerler. Böylelikle bu uygulama bir arada sorunsuz yaşamayı sağlamaktadır. Yezidilikte kirvelik kan bağı akrabalığıyla eş değerdedir.

Yezidilik ataerkil bir toplum olup kadınlar hep arka planda ve katı bir kast sistemleri var. Yani mir, pir, fakir, mürşit gibi ayrılmış kastlar mevcut. Kadının adı neredeyse hiç yok ve kadın tamamen erkeğe bağımlı halde yaşamaktadır. Bu nedenle kadına dair bir mülkiyetten söz edilemez. Yezidi toplumun da da biyolojik cinsiyete yüklenen anlam örüntüleri (sosyal, kültürel) ve beklentiler; toplumsal cinsiyet olarak kendisini üretmiştir. Biyolojik cinsiyetlerimizin sonradan hâkim olan erk tarafından sistematik bir işleyiş ve ilerleyişle toplum içerisindeki görünümü toplumsal cinsiyet şekline bürünmüştür. “Günümüzde kadınların karşı çıktıkları ve mücadele etmek zorunda kaldıkları birçok sorun, kadın ve erkek kimlikleri ve rolleri konusunda toplum ve kültür tarafından belirlenmiş ön kabuller ve kalıp yargılarla, başka bir deyişle toplumsal cinsiyetle (gender) ilişkilidir” (Berktaş, 2009). Kadınların mücadele alanlarından birini toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinlemesine yaşandığı eşit miras ve mülkiyet hakkı oluşturmaktadır. Bu bakımdan miras ve mülkiyet hakkı ile ilgili ortaya çıkan tüm eşitsizliklerin öznelerini de kadınlar oluşturmaktadır. Yezidi toplumu sözel bir gelenekten beslenirler. Bu nedenle yazılı bir yasal düzenlemeye sahip değildirler. Özellikle dünya konjonktürüne göre tartışılan mücadelesi verilen kadın- erkek eşitlik dengesine dair yasal bir dayanakları yoktur.

Bu anlamda kadınların yaşadığı hak sorunlarından birini oluşturan miras ya da mülkiyet hakkının olmaması durumu Yezidi toplumunun da görülmektedir. Yezidi kadınlarda toplumlarında bir birey olarak erkeklerle eşit haklara sahip olmaması tamamıyla hiçbir yasal dayanaklarının olmayışına da bağlanabilir. Nitekim Yezidi (Ezidi) Yezidiler Irak'ta resmi olarak Müslüman Araplar olarak sınıflandırılır. Irak vatandaşı olarak tanımlanan Yezidiler buna rağmen Arap yurttaşlarla aynı haklara sahip değildirler. Ulus –devlet inşasında arada silikleşen halklara örnek olabilecek Iraklı Yezidi (Ezidi) yurttaşlar arafta kalmışlardır. Asıl yurttaş olan Araplardan ayıran ve anayasal çerçevede hakları tanımlanmayan Yezidilerin özel mülkiyet hakları da yoktur. Bu konuda Şengal 'de yaşayan tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan ve IŞİD saldırılarından kaçarak Türkiye kentlerinden Mardin'e yerleşen Yezidi (Ezidi) erkek (31) görüşmecim evli ve üç çocuk babası Türkiye'de doğan çocuğuna Türkiye (Tırki) adını koymuş kendilerine şans getirmesi umuduyla.

“73.fermandan (IŞİD saldırısından) önce Şengal'de hayvancılık ve tarımla uğraşıyorduk ama hiç kimsenin tapusu yoktu. Çocuklarımız eğitimi Arapça alıyordu. Orada da yasal haklarımız çok sınırlıydı”. 9 kişilik bir aileden oluşan ve hiçbir yardım alamadıkları için zorluk yaşadıklarını söyleyen Yezidi (Ezidi) erkek görüşmecim

“Burada hayat iyi geçmiyor ailede 9 kişiyiz. Hanede 3 kişi çalışıyorsa yardım edilmez. İlk geldiğimizde (7 yıl önce) Hilal Ahmer (Kızılay) yardım ediyordu. Sonra yardımda kesildi. Kalabalık aile su, elektrik, kira, kışın yakacak sıkıntısı var. Hastalık var ilaçlar parayla. Hastane parayla. Kendi işimiz yapamıyoruz araba kullanmamıza bile izin yok. Geçinmek için ne iş bulsam yapıyorum” (G5, 31 yaşında erkek, evli üç çocuk sahibi okuryazar, Şengal, 2014).

Dünya'nın hemen her bölgesinde kız çocukların eğitime devam oranı erkeklere kıyasla düşük olduğu gibi, Yezidi toplumunda da durum bundan farksız değildir. Eğitimde cinsiyet ayrımcılığı eğitim-öğretimin her aşamasında karşımıza çıkan çok yönlü bir problemidir. Bu nedenle Yezidi toplumların gelişimi ve kalkınması önünde büyük sorunlara yol açan sonuçlar doğurmaktadır. Yezidi toplumunda da kadınların göç etmeden önce Şengal de eğitim süreçleri vardı zorunlu göçle birlikte bu durum da büyük oranda etkilendi ve birçok Yezidi (Ezidi)

sığınmacının eğitimi yarıda kaldı. Katılımcılardan liseyi bitirmiş 26 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın kız çocukların eğitimiyle ilgili şunları aktarmıştır:

“2000 yıllarından sonra okuma oranlarında artış oldu kız ve erkek çocuklar daha çok okumaya gönderilmiş. Eskilerde kız çocuklarını okula göndermeye korkarlardı çünkü yaşanan bölgede okul olmaz çevre okullara giderdik. Yollar riskliydi her zaman. Eskilerden bu yana komşu Ezidi olmayan civar köyler kızları ve kadınları kaçırdılar. Bu nedenle güvenli bulunmadığından dolayı okula gönderilmiyorlardı bu durumu bende yaşadım ama liseye kadar okuyabildim yine de”.(G6, 26,evli, 3 çocuk, ortaokul terk, Kuzey Irak Kampı, 2021).

Yezidi toplumunda okuma oranlarında kız çocuklarının erkek çocuklara göre sayıca az olmasına karşın son zamanlarda kız çocuklarının okuma oranında bir yükseliş yaşandığını belirten okur- yazar Yezidi (Ezidi) kadın;

“Artık kız erkek ayrımı yapmıyoruz çocuklarımızı okula gönderirken. Eski zamanlarda kaldı bunlar. Göç etmeden önce Şengal’de herkes çocuklarını okula gönderirdi. Kız çocuklarımız için yine riskliydi yollar. Kürtçe ana dilimiz ama Kuzey Irak’ta okula gidildiği için resmi dilleri olan Arapçayla eğitim veriliyor zor oluyordu başlangıçta ama alışılıyor insan bir şekilde”.(G6).

Yukarıdaki örneklerde de değinildiği üzere Şengal Bölgesindeki Yezidi çocuklarının gittikleri okuldaki farklı bir dille eğitim almaları, ulaşım altyapısının yetersiz ve güvenlik taşınamaması sebebiyle, kırsal alanlardaki kız çocukları için eğitim önünde en büyük engellerdir. Ayrıca kırsal yerleşim yerlerinde okulların olmayışı kadınların okula gitmesinde caydırıcı bir sebeplerden birdir. Bu durum Yezidi toplumunda kadınların devam eden ekonomik ve sosyal bağımlılığın devamlılığına neden olduğunu söyleyebiliriz. Görüşme gerçekleştirdiğim 11 hanene de toplam Anaokul ve İlkokula gitmesi gereken 5 çocuk ve liseye devam etmesi gereken 3 Yezidi (Ezidi) çocuk bulunmaktaydı. Söz konusu görüştüğüm Yezidi (Ezidi) ailelerin hiçbirinde okul çağında olan çocuklar okula git(de)miyor. Şengal’den gelen sığınmacı çocukların ne kadarının Mardin’de ki okullarda eğitimlerine devam ettiği bilgisine ulaşamadım. Bu durum Yezidi (Ezidi) ailelerin bazı özgün durumları ile de ilişkilendirilebilir. Yezidi (Ezidi) ailelerle yaptığım görüşmelerde çocuklarını kendi istekleriyle göndermediklerini söyleyenlerde vardı ya da çocukların kendi istekleriyle

okula gitmek istemediklerini söyleyenlerde. Nedenini sorduğumda sahip oldukları inançtan kaynaklı dışlanmaya maruz kaldıklarını okullarda çocuklarının bazı ayrıştırıcı tutumlarla karşı karşıya kaldıklarını aktardılar. Görüşmecilerimden 27 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın bu durumu şöyle aktarmaktadır:

“Okulda ırk ayrımı yapılıyor. Ezidi komşularımızdan da duyuyoruz Bunlar bizden değil deniyormuş. Zaten Türkçe bilmiyorlar derslerde çok zorlanıyorlar hiçbir şey öğrenemiyorlar. Şengal’de ki eğitim ile buradaki eğitim farklı bir dil. Diğer çocuklarla şartları eşit değil. Birçok konuda gerideler çok fazla ihtiyaçları var”.(G7, 27 yaşında, üç çocuklu, ilkokul, Şengal, 2014).

Irak’taki eğitim sisteminin Türkiye’den farklı olmasına bağlı olarak yaşadığı sıkıntıyı aktaran bu görüşmecim Yezidi (Ezidi) çocukların okullardaki eğitime katılım şartlarının yeterli düzeyde olmadığını bu durumdan kaynaklı derslerden geri kaldıklarını anlatmaktadır. Yukarıdaki görüşmecilerin anlattıkları Yezidi (Ezidi) sığınmacı çocukların eğitim hizmetlerinde yaşadıkları sıkıntıları örneklemektedir. Bu bağlamda Yezidi (Ezidi) çocuklarının temel sorunlarından biri olan eğitim hakkının tam olarak gerçekleştirilememesi olduğunu söyleyebiliriz. Görüşmeyi gerçekleştirdiğim Yezidi (Ezidi) kadınların yaş aralıkları farklılık göstermektedir. Yaş aralığı 18 ile 32 olan genç Yezidi (Ezidi) kadınlar okuma yazma bilmekte 40 yaş ve üzeri olan Yezidi (Ezidi) kadın katılımcıların ise okuma yazma bilmedikleri gözlemlenmiştir. Belli aralıklarla ziyarette bulunduğum Yezidi (Ezidi) aileyi en son ziyaret edişimde Kuzey Irak’ta bulunan bir kamptan 3 gün önce gelen ve ev bulana kadar bu ailenin yanında kalacaklarını ve akrabaları olduğunu öğrendiğim 5 kişilik bir aile ile karşılaştım. Akrabalık ilişkileri üzerinden gerçekleşen sığınma koşulları kendilerini güvende hissettiklerine dair bir kanıda bulunmama neden oldu. Kimlik başvurusunda bulunulmuş fakat beklemeleri söylenmiş. Yeni gelen Yezidilerden (Ezidi) Üç kişi lise 9, 10, 11. sınıf öğrencilerden oluşmaktadır. Ailenin izini doğrultusunda sohbet etmeye başladık ve bu üç Yezidi (Ezidi) öğrenciyle yaptığımız sohbetin toplamını eğitimleriyle ilgili kaygıları oluşturmaktaydı. Irak kamplarından yeni gelen 3 ailenin toplamda okula devam etmesi gereken 6 çocuk bulunmaktadır.

Yezidiler, (Ezidi) göçten önce kendi topraklarında yaşarken okul çağındaki tüm çocukların tüm sıkıntılara rağmen okula gittiklerini söylediler. Fakat Türkiye’ye gelen Yezidilerin (Ezidi) Suriyelilerden farklı bir statüde bulunması onların

bulundukları yerlerdeki yaşam standartlarını ve aldıkları hizmeti de etkilemektedir. Yezidi (Ezidi) sığınmacılar için eğitim ve sağlık en önemli sorunları arasında yer alıyor. Bu nedenle görüşme gerçekleştirdiğim Yezidi (Ezidi) sığınmacılar kendilerine verilen eğitim ve sağlık hizmetlerinin beklentilerini karşılamadığını aktarmışlardır. Sağlık ve eğitim hizmetlerini almaları önündeki engellerin kaldırılması ve imkânlarının arttırılmasını istemektedirler. Mardin’de ziyaret ettiğim ailelerdeki çocuklar okula gitmemekte ya da gitmek istememektedirler. Okullarda öğrenciler arası sağlıklı bir ilişkinin kurulamaması nedeniyle birçok Yezidi (Ezidi) çocuk okula gitmek istememektedir. Aileler bu durumu Yezidi olmalarından kaynaklı olduğunu belirtmekte.

“Okullarda ırk ayrımı yapıyorlar. Biz Ezidilere dinsiz diyorlar. Bunlar “şeytana” tapıyorlar diyorlar. Okullarda dağıtılan tabletlerden çocuklarımıza verilmedi. Şengal’de üniversite okuyan burada (Türkiye) eğitime devam edemiyor.” (G7, 27 yaşında, üç çocuğu var, ilkokul, Şengal, 2014).

Başka bir Yezidi (Ezidi) kadın katılımcım:

“2014’te geldik Türkiye’ye geldiğimde küçük yaştaydım ortaokulu Irak’ta okuyordum ama belgemi alamadığım için burada okula devam edemedim devam etseydim burada belki üniversite okumuş olacaktım. Şimdi Avrupa’ya gitmek için başvurduğum bekliyorum” (G2,22 yaşında, bekâr, ortaokul terk, 2014, Şengal).

Yukarıdaki katılımcım ailede 8 kardeş 10 kişi olduklarını aileden beş kişinin Avrupa’ya gitmiş olduğunu belirterek Türkiye’de kalmak istemediğini Avrupa’ya kardeşlerinin yanına gitmek istediğini söylemiştir. Özellikle araştırmam kapsamında yer verdiğim Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar tüm beklentilerini her anlamda rahat edebileceklerini düşündükleri Avrupa’ya gitmek üzerine kurgulamışlardır. Görüşmecilerin Mardin’de yaşadıkları koşullara yönelik vermiş oldukları cevaplar büyük oranda Türkiye’de yaşamlarına devam etmek istemedikleri yönünde. IŞİD saldırılarından kaçarak kurtulmayı başarmış olan Yezidi (Ezidi) kadın ve çocukların hala yaşamlarını insani bir şekilde sürdürememe durumu batıya yönelik göç etme isteklerini arttırmaktadır. Bu yaşadıkları saldırı sonucu yaşananlar Yezidi (Ezidi) kadın ve çocuklar üzerinde ağır travmalar yaratmıştı. Aradan geçen 8 yıl gibi bir zamana rağmen yaşadıklarını, tanık olduklarını unutmuş değiller. Bu nedenle

Özellikle Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadın ve çocuklara hizmet edecek anadilde pedagojik ve psikolojik eğitim almış, alanlarında yetkin eğitimcilerin alakadar olması çok önemlidir. Fakat Yezidi (Ezidi) kadın ve çocuklar bu durumla baş etmede yalnız bırakılmıştır. Görüşme gerçekleştirdiğim Yezidi (Ezidi) kadınlar kendilerine ve çocuklarına bu anlamda destek sağlanmadığını ifade etmişlerdir.

Bu anlamda Türkiye'ye sığınan Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların hayat şartlarını iyileştirme ve kolaylaştırma kapsamında bilinçlendirmeler yapılarak sığınmacı kadınların yaşam kalitelerinde yükseliş sağlanmalıdır. Özellikle Türkiye'nin de imzalamış olduğu gerek uluslararası sığınmacı yasaları gerekse kendi anayasal düzenlemeleri ile oluşturulmuş sığınmacılık yasaları ile, sığınmacıları ilgili konularda alınan karar ve yapılan uygulamalar, sığınmacıların yararına ve yaşamlarını daha da kolaylaştırmaları için üretilmiştir. Sığınmacıların dil, din, ırk, gibi ayırıcı özelliklerine bakılmaksızın yasa kapsamında sözü edilen tüm haklara eşit olarak sahip olmalarını ve böylelikle yaşadıkları toplumda öteki olma durumunu ortadan kaldıracağı gibi yaşadıkları ağır travmalar atlatılarak normalleşmeleri kendiliğinden sağlanmış olacaktır.

4.2. Göç Sonrası Topluluk ve Hane İçi Toplumsal Cinsiyet ve Kadınların Güçlendirilmesi Mekanizmaları

Göç sonrası topluluklarda oluşan ve değişen yeni düzenle beraber özellikle kadınların toplum içerisindeki varlıkları da görünürlük kazanmıştır. Söz gelimi kadınlar yaşadıkları yerleri göç ile beraber terk etmeden evvel ev içinde konumlandırılmış ve sadece ev, çocuk, temizlik gibi ekonomik değeri olmayan işlerde çalışır bu rolle yaşamını devam ettirirdi. Nitekim göç sonrası toplumsal yaşamların değişmesiyle beraber bu döngüde bu şekilde dönmemeye başladı. Göç sonrası Mardin'e yerleşen Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlar ekonomi alanlarına katılım göstermeye başladı ve böylelikle ekonomik anlamda hane içine sağladığı katkı kadın için birtakım özgürlükler de getirmiş oldu. Göç sonrası bu değişimle beraber kadının aile içerisindeki konumunda da birtakım farklılıklar oluşmaya başladı. Misal olarak hane içerisinde karar alma sürecine katılımı arttırarak kadın erkek eşitliği konusunda yeni adımlar atılabilmesine sebep oluşturmuştur. Kadının

göç sonrası hane içerisindeki durumunu göç öncesi yaşamıyla kıyasladığımızda kadının geldiği yeni yerleşim içerisinde zorunlu olarak çalışma yaşamına katılım sağladıklarını söyleyebiliriz. Çalışmamda da bunun örneklerine çokça yer verdim. Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılarla yaptığım görüşmelerde bu tür bulgulara rastladım. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların Mardin'de ki pratikleri daha çok ekonomik anlamda haneye destek sağlamaları yönüyle ortak paydada buluşmaktadır. Bu durum sığınmacı kadınların hayata karşı güçlenmesi yönüyle pozitif bir algı yaratmaktadır. Özellikle göçlerden sonra kadınların sorumluluklarında ve rollerinde artış gözlemlenmiştir. Bu başlık altında IŞİD saldırıları sonucu Türkiye'nin Mardin kentine zorunlu göç eden Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç sonrası toplumsal ya da kültürel dokularında ortaya çıkan değişiklikler üzerinde durarak kentte ki sığınmacı kadın olarak nasıl bir yaşam örüntüsü oluşturduklarına ve hane içi cinsiyet rollerindeki değişimlere değineceğim.

Kadınlar tüm toplumlarda en alt basamakta yer alan kategoriye oluşturmaktadır. Coğrafyası ne olursa olsun bu gerçek kimi bölgelerde daha fazla hissedilirken kimi bölgelerde daha iyimser bir durumdadır. Bu durum ülkelerin ya da bölgelerin ekonomik, politik ve de kültürel anlamda değişkenlik göstermesiyle şekillenir. Kadınların göçlerde yer alması da bununla ilintilidir. Çünkü yaşadıkları yerlerdeki koşullar kadını göç etmeye zorlamaktadır. Kendi istekleriyle göç eden kadın sığınmacıların yanı sıra savaş gibi felaketler sonucunda da dünya üzerinde milyonlarla ifade edebileceğimiz savaş mağduru kadın sığınmacı var. IŞİD'in Suriye ve Kuzey Irak'ın Şengal Bölgesinde yaşayan Yezidilere yönelik yarattığı kaos ortamından kaynaklı göç etmek zorunda bırakılan kadın sığınmacı gruplar da savaşın kendilerinde yarattığı yıkımla hayatlarına devam etmeye çalışmaktadırlar. "Dünyanın her yerinde savaşı yaşayan tüm toplumlar kadına yönelik cinsel saldırıları savaş politikası, savaş silahı olarak kullanmakta olduğunu biliyoruz" (Arslan, 2016). Kadınlık tarihi, savaşlı toplumlarda bu vahşetlerle dolu. Günümüzde küreselleşmenin olumsuz sonuçlarının yarattığı göç olgusunu yaşayanlar arasında dezavantajlı konumdaki kadınlar ve çocuklar en geniş hatlarıyla incelenmesi gereken sosyolojik kategoriye oluşturmaktadırlar.

Nitekim Göçler kadınların geleneksel cinsiyet rollerinin değişmesine de neden olmuştur. Çalışmam kapsamında alan araştırması yürüttüğüm Mardin'de yaşama daha sıkı tutunmaya çalışan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadın sığınmacılar

yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle düşük ücretli, güvencesiz ve vasıfsız işlerde çalışmaya yönelmiş; ev işleri, bakım hizmetleri, temizlik gibi “kadınca” işler bulabilmektedir. Günlük hayatta yaptığı ve yoğun emek harcadığı fakat ekonomik karşılığını almayan kadın göç sonrası dışarıda aynı işleri ücret karşılığında yaparak ev ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Böylece, hane içerisinde kadının yaptığı “gelenekselleşmiş işler” evin sınırları dışında yapılmaya başlandığında ekonomik getiriye dönüşmüştür. Nitekim bu durumun aynı zamanda sığınmacı kadını zorlanmadan belli alanlarda bilgi gereksinimi duyulmadan iş bulmasını da sağlamıştır.

Yezidi (Ezidi) kadın katılımcılara Mardin’e yerleştikten sonra yaşamlarında ne gibi değişiklikler olduğunu sorduğumda olumlu ve olumsuz birçok yeni şeyin yaşandığını ve bunlarla baş etme çabası gösterdiklerini belirttiler. Genel anlamda yaşantılarında en ciddi değişimin ev ekonomisine katkıda bulunarak iş yaşamına atılmak olarak gösterdiler. Evli ya da bekâr Yezidi (Ezidi) kadın katılımcılarımın tümü göç öncesi Şengal’de çalışmadıkların ev içi işlerde çalıştıklarını ama göç sonrasında durumun tamamen tersine döndüğünü belirtmişlerdir. Örneğin 25 yaşında bekâr katılımcım ailede çalışacak biri olmadığı için kendisi kimsenin desteğini almadan bir restoranda iş bulmuş ve evin geçimini üstlenmiştir. Evli ve üç çocuk annesi 25 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın katılımcım ise Yezidi (Ezidi) bir tanıdığının tekstil işini bulmasına aracılık ettiğini ve eşinin iş bulamaması nedeniyle işe girmesine onay verdiğini ve eşinin de evde çocuklara baktığını söyledi.

Bu durumda Yezidi (Ezidi) sığınmacılar bulundukları koşullarda dayanışma örneği sergileyerek birbirlerine yardımcı olduklarını söyleyebiliriz. Mardin Midyat ilçesine ilk yerleşen Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar sonradan gelenlere iş bulmalarında yardımcı olarak yaşamlarını kolaylaştırmaktadır. Özellikle Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar, tekstil, temizlik, bakıcılık ya da garsonluk gibi işler bulabilirken erkek Yezidi (Ezidi) sığınmacılar hamallık, taş kırma, yükleme gibi işlerde yoğunlaşmaktadırlar. Genelde bu işleri Yezidi (Ezidi) arkadaşları aracılığıyla bulabilmektedirler. Göç olgusunun evli ve bekâr kadınlar farklı biçimlerde deneyimlemektedir. Yaptığım ev ziyaretlerinde ülkesinden 18 yaşındayken ayrılan Yezidi (Ezidi) kadın Türkiye’ye sığınırken daha güzel bir gelecek beklentisiyle geldiğini baskılanmayacağı bir yaşam düşlediğini söylemiştir. Katılımcım Şimdi 25 yaşında aradan geçen 8 yıllık süreçte de yoksullukla mücadele ettiğini değişik işlerde

çalıştığını şu an ise Midyat'ta bir kafede bulaşık yıkayarak ailesinin geçimine katkı sağlamaya çalıştığını aktarmıştır.

“Midyat'ta bir kafede çalışıyorum. Günlük 50 TL karşılığında 10 saat çalışıyorum. Lise son sınıfa kadar Irak'ta okudum belge alamadığım için burada devam edemedim. 8 kardeş 10 kişiyiz 5 kişi Avrupa'ya gitti. 4 katlı apartmanın bodrum katında oturuyoruz. 350 TL ödüyoruz(kira). Burada rahat edemiyoruz (inanç boyutuyla) bu nedenle Avrupa'ya gitmeyi istiyorum. Burada dışarı rahat çıkabiliyoruz fakat ben sadece işe gidip gelirken dışarı çıkıyorum. Onun dışında çıkmamayı tercih ediyoruz laf söz olmasın diye”. (G5, 25 yaşında bekar, lise mezunu, Şengal, 2014)

Göç sonrası Midyat'a yerleşen Yezidiler (Ezidi), genelde gelirleriyle orantılı olarak ev tutmakta ve birbirine yakın evlerde oturdukları gözlemlediğim bir durumdur. Kendi aralarında bir dayanışma içinde olan Yezidiler (Ezidiler) komin bir yaşamı benimsemektedirler. Bir arada olmaları güçlü olabilmeleri için gerekli şartı oluşturmaktadır. Bu nedenle Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar gün içerisinde bir araya gelerek zaman geçirmekte ve ihtiyaçları doğrultusunda birbirlerine yardım etmektedirler. Araştırmam süresince gözlemlediğim ve katılımcıların aktardıklarıyla desteklediği durum kadınların evin dışında çalışma yaşamında aktif rol almalarıdır. Kadınların ev içerisindeki konumu eve “ekmek” getirmesiyle birlikte erkek merkezli hanelerdeki dengeyi de esnek hale getirmiştir. Fakat yine de kontrol hala erkektedir. Örneğin Üç ay önce Kuzey Irak'ın bir kampından gelen Yezidi (Ezidi) bir aileyi ziyaret ettiğimde 25 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın görüşmecim eşi iş bulamadığı için kendisi bir tekstil işinde çalıştığını eşinin de evde çocuklara bakarak destek olduğunu belirtmiştir. Fakat çocuklara bakmak dışında eşinden ev içinde yardım almadığını dışarda çalışmanın dışında ev geldiğinde çocuklarla ilgilenme, yemek, temizlik gibi günlük birikmiş işlerin kendisini beklediğini aktarmıştır. Kadınların çalışma hayatında aktifleşmesi görünürde kadını biraz özgürleştirmiş olsa da hane içinde yine erkeğin hâkimiyeti devam etmektedir. 31 yaşındaki Yezidi (Ezidi) erkek katılımcım' Ev işlerinde eşinize yardım ediyor musunuz? Sorusunu sorduğumda şu cevabı vermiştir:

“Geçen gün hasta olmuştu(karısı) ben kendisine hep yardım ettim. Ama onun dışında ev işlerini kadın yapar (Gülerek) biz Ezidilerde kadınlar çalışmaz erkek

dışarda çalışır kadınlar da ev içerisindeki işleri yapar. Ama biz buraya zorunlu olarak geldik Şengal’de her şeyimiz vardı hayvanlarımız tarlamız hepsi gitti. Burada şartlarımız değişti mecbur kalınca kadında çalışıyor artık”. (G5, evli 3 çocuğu var, okuryazar, Şengal, 2021)

Yukarıda aktarılan örnektekiler gibi Yezidi (Ezidi) kadın katılımcımın eşi ev işlerinde eşine yardım etmediğini ancak eşinin hasta olma durumunda bunun değişebileceğini çocuk bakmak, ya da ev işlerine yardım ettiğini belirtmiştir. Araştırmamda Yezidi (Ezidi) kadınların ev dışında çalıştığını gösteren örnekler olsa da genelde kadının görevleri değişmiyor. Özellikle evli ve çocuklu kadınlar genelde evde ev içi rollerini uyguluyor. Bekâr olan kadınlar ise çalışıp ev ekonomisine katkıda bulunabiliyor. Bunun dışında Mardin’deki Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların iş olanaklarının sınırlı oluşu uzun saat çalışarak düşük ücret almaları gibi temel sorunları da bulunmaktadır. Diğer temel sorunları ise Yezidilerin (Ezidi) inançları nedeniyle çevreler tarafından kabul görmemesi. Hanelerinde Ziyaret ettiğim bir erkek görüşmeci;

“İnancımız nedeniyle burada yaşamakta zorlanıyoruz. Ben hamallık yaparak geçinmeye çalışıyorum. İş yok ancak taş kırma, yük taşıma gibi işler bulabiliyoruz. Bunun dışında başka bir iş tutsak mesela şengal’deki gibi hayvancılık veya tarım yapsak biliyoruz ki ürünler alınmayacak. Yiyecek işine girsek yine yaptıklarımız yenmiyor. Örneğin çok iyi baklava yapıyoruz ama yapsak alınmayacağını biliyoruz” (G3, 30 yaşında evli 3 çocuğu var, okur yazar, Şengal, 2014).

Şengal’den gelen sığınmacıların hayvancılık ve tarım olan temel geçim kaynakları Yezidilerin (Ezidi) kentlere yerleşmesiyle birlikte zorluk yaşamalarına neden oldu. Mardin’de görüşme gerçekleştirdiğim Yezidilerin (Ezidi) çoğu göç öncesi yaşamlarında hayvancılık ve ziraat dışında bir işle meşgul olmamışlar bu sebeple IŞİD saldırıları sonucu tüm varlıklarını geride bırakarak göç eden Yezidi (Ezidi) sığınmacılar ekonomik anlamda sıkıntı yaşamaktadırlar. Buna ilaveten Yezidiler (Ezidi) dini, kültürel ve toplumsal yaşantılarında da zorunlu bir değişim yaşamaya mecbur bırakılmışlardır. Bu zorunlu değişim bulundukları topluma ayak uydurabilmeleri bakımından kendisini fazlasıyla hissettirmiştir. Yukarıda görüşmecilerin aktardıkları örneklerde bunu görebilmek mümkündür.

Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılığın oluşturduğu ve Toplumsal cinsiyet örüntüleriyle donatılan “kadınlık” ve “erkeklik” rollerinin üstlendiği davranışlar toplumun içinde bulunduğu sistemin işleyişini de yansıtmaktadır. Yezidi toplumunda da Ataerkil bir sistem işlemektedir. Göç öncesi hane içinde görülen erkek merkezli geleneksel yapı kadının hayatını zorlaştıran ve ikincil konuma iten bu sistemin işleyişi göç sonrası da devam etmektedir. Fakat göç sonrası adapte olunan yeni yaşam Yezidi (Ezidi) kadınların içinde bulunduğu kalıp rollerinden çıkmasına ve üyesi oldukları toplum içerisinde azda olsa söz hakkı kazanmalarına da neden olmuştur. Yukarıda ki örneklerde de vurguladığım gibi göçten önce hane içerisinde konumlandırılmış Yezidi (Ezidi) kadın zorunlu göçle birlikte zorunlu bir yaşam değişikliğine de gitmiş olup çalışma hayatına katılım göstermiş ve yaşadıkları toplumun kültürel dokusuna uyum sağlamıştır. Ayrıca bulundukları çevrenin günlük rutin yaşam akışının da kendilerini dönüştüren bir olgu olması kaçınılmaz bir sonuçtur.

2014 IŞİD saldırılarını kendi nitelemeleriyle 73.ferman olarak adlandıran Şengal Bölgesinden kaçan Yezidi kadınlar aradan geçen zamana rağmen Şengal’de yaşamış oldukları travmadan kurtulmuş değiller. “Yaşamak için bir yol arayışına giren Yezidi (Ezidi) kadınlar o dönemde de yalnız bırakılarak psikolojik destek yardımı sağlanmamıştır” (Alagöz & Çorabatır, 2015, İGAM). IŞİD saldırılarının kadınlar üzerinde bıraktığı iz aradan geçen zamana rağmen atlatılamadığı gözlemlendiğim bir durumdur. IŞİD’in yaratmış olduğu Savaşın olumsuz sonuçlarını yaşayanlar arasında dezavantajlı konumdaki kadınlar ve çocuklar en geniş sosyolojik incelemeyi gerektiren gruplardır. Fakat Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar Türkiye’ye sığındıktan sonra rehabilite edilmemiş ve yaşadıkları psikolojik travmaların geçen zamanla birlikte aşılamadığı görülmüştür. Görüşme gerçekleştirdiğim Mardin’deki Yezidi (Ezidi) kadınlar bulundukları yerde yaşam alanlarındaki tüm sınırlılıklarının (eğitim, sağlık, yardım kaynaklarından faydalanma) ortadan kaldırılması beklentisindeler. Türkiye’deki sığınmacı yasalarındaki statüleri nedeniyle diğer sığınmacı gruplar gibi faydalanamadıklarını belirterek yoksullukla mücadele konusunda kendilerine yardım edilmesi beklentisindeler. Her şeyden önce Yezidi (Ezidi) kadınların yoksulluklarının ortadan kaldırılması ve daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için göç politikalarında yer alan yasal ve sosyal tanımlama şekillerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Temel çözümlerden biri Yezidi

(Ezidi) sığınmacı kadının kendi yaşamını sürdürebileceği temel hak ve özgürlüklerini oluşturan gerekli tüm koşullarının sağlanmasından geçmektedir. Bu durum “kadına güçlü ve bağımsız olması gerektiği söylenerek değil, bilişsel, psikolojik, ekonomik ve politik güçlendirme politikalarıyla sağlanabilecek bir süreçtir” (Şeker, 2020, s.100).

Kadınların güçlenmelerinin önündeki engellerin kaldırılması hane içinde başlamalıdır. Kadının ev içinde edindirilmiş ve ev içi sorumluluklarla donatılmış rolleri cinsiyet rejimi çerçevesinde geliştirilecek demokratik yaklaşımlarla kadının içinde bulunduğu çemberin dışına çıkarılması mümkün olacaktır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’deki egemen hâkim ideoloji, “ağırlıklı olarak kadınların aile/ev içindeki işlerden tek başlarına sorumlu olduğu (haliyle ezici çoğunluğun tam zamanlı ev kadınlığını temel meslek olarak benimsediği), tek (erkek) kazananlı hane modeli çerçevesinde şekillenmiştir” (İlkkaracan, 2010, s.8) .

4.3. Yezidi (Ezidi) ve Suriyelin Kadınlarının Toplumsal Uyumu: Sosyal Ağlar, Devlet ve STK Kurumsal Destek Sistemleri

Araştırmam kapsamında Mardin’de yürüttüğüm saha araştırmasında Şengal’den gelen Yezidi kadınlar ile Suriyeli sığınmacı kadınları temel alarak Mardin’deki sığınmacı kadınların toplumsal yapıyla uyumu konusundaki pratiklerine değindim. Bu noktada toplumsal uyumlarının nasıl geliştiği ve bununla baş etme yolları üzerinde durdum. Toplumsal uyum özellikle sığınmacı kitle açısından çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi ve kurduğu ilişkileri sürdürebilmesi olarak tanımlanabilir. (Tatlılıoğlu, 2012, s. 76). Uyum süreci birçok etkenin bir arada ilerlemesiyle mümkün olabilir. Bunlar özellikle yerleşik toplumun dil, din, kültürel unsurlara uyum sağlanmasıyla gerçekleşebilir aksi durumlarda çok fazla sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu anlamda özellikle farklı bir kültür ve geleneğe sahip olan sığınmacı kitleleri geldikleri yerele uyum sağlayarak göç sonrası yaşayacakları sıkıntıları en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Özellikle son yılların en büyük göç hareketi olarak tanımlanan 2011 Suriyeli göçünün gerçekleşmesiyle beraber Türkiye’de de büyük bir yabancı sığınmacı popülasyonun varlığında da artış oldu. Öncelik olarak Suriyelilerin kalacak yer tahsisi sonrasında yaşamalarını sürdürmeleri

için sağlık, gıda yardımları sağlanmış olup sonrasında da yasal düzenlemelerin içeriğini oluşturan toplumsal ve sosyal-ekonomik yaşayışlarını düzenlemek için eğitim, sosyal alanlara katılım, istihdam gibi toplumsal birlikteliği sağlayıcı adımlar atıldı. Türkiye'ye yönelen Suriye kaynaklı göçün yaratmış olduğu bu değişimler zorunlu birlikte yaşamayı beraberinde getirmiştir. Bu nedenle geline nokta Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyumuna hukuksal boyutuyla baktığımızda Türkiye'nin kendilerine dönük yasal haklarından yararlandıklarını ve bu anlamda sorun yaşamadıkları söylenebilir. Fakat bu durumun sosyal yaşamlarındaki dışlanma ve ayrımcılıkla karşı karşıya gelmelerinin önüne geçemediği gerçeğini değiştirmemektedir. Sığınmacı gruplarla ev sahibi toplum arasındaki uyumun gerçekleşmemesinde birçok sebep sıralanabilir. Bunlarda birkaçını söylemek gerekirse sığınmacıların yerleştikleri yerin ekonomik ve sosyal yapılarına olumsuz etki edecekleri düşüncesi en önemli sebeplerdendir. 2011 Suriye savaşı sonucunda göçe maruz kalan Suriyeli kadınlar göç gerçeğinin farklı bir yüzünü bizlere göstermektedir. Sığınmacı kadınlara cinsel yönelim, ekonomik eşitsizlik, insan hakları ihlalleri gibi sorunlarla karşılaşması göçlerde yaşanan kaçınılmaz sonuçlardır. Aynı zamanda göç edilen yerin dil, kültür gibi sosyal yapılarını ve hukuk sistemlerini bilmemeleri de hayat koşullarını daha da zor hale getirmektedir (Kaya, 2015). Suriyeli kadın sığınmacıların uzun bir süredir Türkiye toplumuyla birlikte yaşadığı düşünülürse geline nokta hala uyum ve kabul konusunda ciddi sıkıntılar var. Mardin'de alan araştırması yürüttüğüm çalışmamda görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli kadın sığınmacılar geline nokta ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını tam anlamıyla toplumsal bir uyum gerçekleştiremediklerini aktarmışlardır. Ayrıca yerleşik toplum tarafından sığınmacı kesimin kalıcı hale gelmesi düşüncesi ve yaşam şartlarındaki pahalılık, işsizlik, suç oranlarındaki artış ve hatta boşanma durumunu da katarak birçok problemin sorumlusu olarak görülmektedirler. Bu durum zaman zaman sığınmacılar karşı olumsuz tepkilerin oluşmasına da neden olmaktadır. Bundan kaynaklı sosyal yaşamlarında daha çok kendileri gibi Suriyeli sığınmacılarla zaman geçirdikleri gözlemlerim arasındadır. Bunun en büyük nedenlerinden biri dil faktörünün yeterli seviyede olmamasını gösterebiliriz. Sığınmacıların göç ettikleri yerde karşılaştıkları en önemli sorun toplumsal uyum ve kabul süreçleridir. Bu doğrultuda 2011 Suriye savaşıyla beraber Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri periyodik olarak ilerlemiş ve bu bağlamda birçok iyileştirme adımları atılmıştır. Geline

noktada devlet ve sivil toplum kurum ve kuruluşları sığınmacı kesim ile yerli toplum arasında köprü görevi görerek proje ve faaliyetler yürüterek bir arada yaşama kültürünün oluşturulmasında büyük katkı sağlamışlardır. 2011 savaşının tek mağdur kesimini Suriyeli kadınlar oluşturmamaktadır. 2011 de Suriye’de başlayan IŞİD saldırıları Türkiye’nin güney sınır ülkelerinde devam ederek sınır kentlerde yaşam sürdüren tüm halkları mağdur etmiş ve göç etmeye zorlamıştır. Şengal Bölgesi Yezidileri de IŞİD saldırısına uğramış ve yaşadıkları bölgeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır.

Şengal Bölgesi Yezidileri IŞİD saldırılarına maruz kaldığı ilk günden bu yana 8 yıl geçti. Şiddetin sonucu olarak 150.000 civarında Yezidi (Ezidi) yaz sıcaklığında dağlara sığınarak kaçmaya çalışmıştır. 500 çocuk dağlarda susuzluktan yaşamlarını yitirmişlerdir. Dağlarda mahsur kalan Yezidiler (Ezidi) Türkiye ve Suriyeli Kürt güçleri tarafından oluşturulan güvenlik koridoru sonucu Şırnak Uludere Bölgesinden Türkiye’ye giriş yapabilmişlerdir (Şengül, 2015, s. 9). Yaşadıkları zorbalığın üzerine göç süreci de eklenince Yezidi (Ezidi) kadınlar daha fazla zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Yezidi (Ezidi) kadınların yaşadıkları uyum sorunun başında dil ve kültürel yapının yanı sıra din faktörü de çok önemli bir etkiye sahiptir. Şöyle ki özellikle Yezidilerin toplumdan dışlanmaları tarih boyunca din üzerinden gerçekleştiği için yaşadıkları toplumlarla sürekli bir kopuş halinde izole bir hayat sürdürmüşlerdir. 66 yaşında bir kadın görüşmeci anlattıkları da bu yöndedir. Midyat’ta yaşayan Yezidi (Ezidi) kadın (66) 2014 yılında Şengal dağı üzerinden Türkiye ‘ye giriş yapan Yezidilerden;

“Yerimiz yurdumuzu bıraktık geldik. Biz Ezidiyiz bu yüzden bunlar başımıza geldi. Kadınlarımızı kızlarımızı götürdüler (dizine vuruyor ve ağlıyor). Bu hiçbir dinin kitabında yazmaz. Müslüman komşu köylerimizde saldırı tanıdıklarda vardı. Bundan öncede hep inancımız nedeniyle katliamlara uğradık. Bu da diğerleri gibi”.(G11, 66 yaşında evli, 5çocuk, okuryazar değil, Şengal, 2014).

Yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğu tarihsel süreçlerde yapılan Yezidi göçleri ile şimdiki Yezidi göçlerinin aynı nedenlerle gerçekleştiğini düşünüyor. Yezidi oldukları için şu ana kadar saysız katliama uğramış ve bunun sonucunda göç etmişlerdir. Bu nedenden ötürü göçebe bir yaşam sürmeye mecbur bırakılmışlardır. Yezidilerin uzun yıllar boyunca hareketli bir yaşam sürdürüyor olmaları yaşamsal alanda da farklı pratikler geliştirmelerine de kaynaklık etmiştir. Öyle ki sabit bir

yerde yerleşik hayata geçmemeleri toplumsal olarak gelişim gösterememelerine neden olmuştur. Eğitim, sağlık, yönetim olarak kurumsallaşamamış ve başka toplumlara eklemlenmiş bir millet olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Özellikle Şengal Bölgesinde yaşayan Yezidiler Kuzey Irak bölgesel yönetime bağlı olarak Iraklı ve Arap olarak yasal tanımlamaları yapılmıştır. Diğer toplumlar tarafından inançsız ve “şeytan” a tapan olarak görülen Yezidiler sürekli önyargılarla karşılaşmışlardır. 52 yaşındaki Yezidi (Ezidi) kadın katılımcım:

“Başımıza bu olayların gelmesi inancımızdan ötürüdür. Midyat’ta dışarı pek çıkmıyoruz bazen kapı önünde oturunca başka diğer komşularda geliyor. bu sefer konuşmaya başlıyorlar din üzerine bizde çok fazla kapı önüne çıkıp oturmuyoruz. Daha çok Ezidi komşularımızla gidip geliyoruz”. (G10, 52 yaşında evli, 4 çocuklu, okuryazar değil, Kuzey Irak Kampı,2021)

Yezidi (Ezidi) Yezidilerin göç sonucu Mardin’e yerleşmeyi tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden biri Mardin’in Yezidi yerleşim yeri olmasından ötürüdür. 1980-1995 yılları arasında ekonomik, siyasi, toplumsal birçok farklı sebepler nedeniyle bulundukları köyleri terk etmiş ve çoğunluğu Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Midyat’ta alanda yaptığım görüşmeler neticesinde 1985- 90 yılları arasında köylerini terk edip Almanya’ya göç etmiş Yezidilerle görüşme olanağı buldum. Almanya’ya uzun yıllar önce gitmiş fakat her yılın yaz aylarını köylerinde geçirmek için Türkiye’ ye gelmeyi sürdürmektedirler. Karşılaştığım Almanya’dan gelen Yezidi grup bir taziye için Türkiye’de bulunduklarını ve Yezidiler için yas törenlerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Almanya’da ölen Yezidi bireylerin doğdukları yer olan köylerinde defin edilmelerinin hassas bir konu olduğunu ifade etmişlerdir. Almanya’dan gelen 2 kadın ve 2 erkek Yezididen (Ezidi) oluşan bir odak gruba görüşme gerçekleştirdim. Yezidi odak grubu görüşmecileri Türkiye’den ayrılma sebeplerinin politik olduğunu ayrıca dini inanç geleneğini sürdürme önündeki kısıtlayıcı etkenlerin bu göçü gerçekleştirme nedenleri arasında olduğunu söylemişlerdir. IŞİD’in Şengal’e saldırıları sonucu Türkiye’ye sığınan Yezidi göçünü Almanya’dan gelen Yezidi yurttaşlara sorduğumda geçmişte olduğu gibi günümüzde de pek bir şeyin değişmediğini Yezidi toplumunun her çağda sahip oldukları inanç sisteminden kaynaklı bu tür saldırılara maruz kaldığını ifade etmişlerdir.

2014 yılında IŞİD'in Şengal'e saldırmasıyla büyük bir göç hareketi gerçekleştiren Yezidiler (Ezildiler) zorlu bir göç yolculuğundan geçmiş ve Türkiye'nin Güneydoğu kentlerine dağılmışlardır. Özellikle göç sonucu Mardin'e gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacı popülasyonunun bir kısmı AFAD tarafından Midyat, Nusaybin, Derik'te kurulan kamplara yerleştirilirken bir kısmı da bölge Belediyelerinin kurmuş olduğu kamplara yerleştirildi. Bunun dışında terk edilmiş Güven (Bacin), Oyuklu (Taqa), Çayırlı (kefnas) gibi birçok Yezidi köylerine geçici olarak yerleştikleri de bilinmektedir. Geçmişte Yezidilerin yoğunlukta yaşadıkları Midyat ve köyleri akraba ve aynı aşirete mensup tanıdıklarının bulunması kentin aidiyetlik duygusuyla benimsenmesine neden olmakta ve ayrıca kentin demografik ve kültürel dokusunun çok çeşitli olması faktöründe Şengal' den gelen sığınmacıların kendilerini daha güvende hissetmelerine neden olmaktadır. Böylece Yezidi (Ezidi) sığınmacılar Mardin İlçe ve köylerinde yıllar öncesine dayanan ilişki ağları sonucu şehre uyum sağlamada çok sıkıntı yaşamadıkları gözlemlerim arasında olmuştur. Özellikle Kürtçe dili üzerinden iletişim kurmaları Sığınmacı Yezidi (Ezidi) kadınların çevreleriyle iletişim kurmaları önünde bir engel oluşturmaması onlara avantajlı bir durum da sağlamıştır.

Yezidi (Ezidi) kadınlar Mardin'e yerleştikten sonra Belediyeler ve yardımsever halk tarafından desteklendiklerini (Barınma, gıda temel ihtiyaçlar vb.) fakat daha sonra yardımların devamının gelmediğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda Kızılay ve AFAD gibi kuruluşların ilk zamanlarda yardım ettiklerini fakat bu kurumlarında yardımları sistemli bir şekilde yapmadığını ve yardımların zamanla ortadan kalktığını dile getirmişlerdir. Yezidi (Ezidi) Sığınmacı kadınlar yapılan kurumsal ya da gönüllü yardımları yetersiz hatta yok denecek kadar az bulmaktadır. Yezidi (Ezidi) aileler Suriyelilere yapılan yardımların kendilerine yapılmadığı konusunda sitem ederken, Midyat'a yeni gelen Yezidi (Ezidi) göç mağdurları kimliklerinin henüz çıkmaması nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktan ötürü mağduriyetlerini dile getirmektedirler. Suriyelilere her anlamda yardım sağlandığından ve kendilerinin bu yapılan yardımlardan faydalanamadıklarını söyleyen 25 yaşında evli bir çocuk annesi Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacı:

"Bize şu anda kimse yardım etmiyor. Avrupalı Ezildiler gönüllü olarak yardım ediyor iki, üç ayda bir gıda yardımında bulunuyorlar o kadar onun dışında bir şey yok. Hiçbir yerden bize destek gelmiyor." (G6, 25 yaşında, 1 çocuğu var, lise

mezunu, Kuzey Irak Kampı, 2021). Yezidi (Ezidi) kadın içinde bulunduğu durumu bu şekilde özetlemektedir.

Yezidi (Ezidi) sığınmacıların okul çağındaki çocukların eğitimlerine devam edememeleri ciddi sorunları arasındadır. Ayrıca Yezidilere (Ezidi) yönelik vatandaşlık söz konusu değilken çoğu zaman “Vatansız” olarak nitelenmeleri hiçbir yasa karşısında kendi varlıklarının tanımlanmasına ve insani temel hak ve özgürlüklerden yararlanmalarına engel oluşturmaktadır. Yezidilerin (Ezidilerin) göç etmeleri üzerinden 8 yıl geçti ve yaşam koşullarında hala bir iyileşme söz konusu değil. Bu nedenle Avrupa ülkelerine gitmeyi bekleyen Yezidiler (Ezidiler) daha iyi ve özgürce yaşayabilecekleri bir hayatı düşlemektedirler. 25 yaşındaki bekâr Ezidi kadın katılımcım:

“Burada (Midyat’ta)bu şekilde yaşam sürdürmek istemiyorum Avrupa’ya kardeşlerimin yanına gitmek istiyorum. Orda daha insanca bir yaşam var gidip yazılı başvuru yaptım (Ankara’ya)çok uzun tarih veriyorlar (Randevu tarihi) şu anda beklemekten başka çaremiz yok.” (G5, 25 yaşında bekâr, Lise mezunu, Şengal,2014).

Yukardaki katılımcım bir kafede çok ucuza çalıştığını ve geçinmek için yapacak başka bir çözümün bulunmadığını dile getirerek Avrupa’ ya gitmeyi kendisi için kurtuluş yolu olarak görmektedir. Yezidi (Ezidi) kadın katılımcımla görüştüğten sonra ailesini ziyaret etme isteğim üzerine telefonla evde bulunan abisini arayarak durumu abisine izah etti ancak telefon üzerinden görüşme gerçekleştirdiğim Yezidi (Ezidi) erkek sığınmacı yaptığım araştırmanın amacını sorgulayarak sadece devlet adına yapılan çalışmalarla ilgili görüşme yapabileceğini benimle görüşme gerçekleştiremeyeceğini belirtti. Nitekim ortaya çıkan durum telefon üzerinden görüşme gerçekleştirdiğim Yezidi (Ezidi) erkek katılımcımın bulunduğu yerde güvenlik kaygısını üzerinden atamadığını ve ortaya çıkabilecek bir soruna sebebiyet vermemek için temkinli davrandığını göstermektedir.

Türkiye’de bulundukları 8 yıllık bir süre içerisinde zor koşullarda ve imkânsızlıklarla yaşamlarını sürdürmeye çalıştıklarını söyleyen Yezidi (Ezidi) kadınlar sürekli ve iyi koşullarda çalışabilecekleri bir işlerinin olmayışı ve ucuza çalıştırılıyor olmaları konusunda mağdur olduklarını söylemektedirler. Bu durum geçinebilmeleri için dışarıya bağımlılıklarının artmasına neden olmaktadır. Yezidilere (Ezidi) yönelik eğitim alanında yapılan bir düzenlemenin olmayışı da

özellikle eğitimlerini yarıda bırakmış çocuklarının eğitimlerini tamamlayamamalarına neden olan başka bir sorunu oluşturmuştur. 2014 IŞİD saldırıları sonucu Şengal 'de yaşanan vahşetten kaçarak Mardin'e sığınan Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılar için herhangi bir kadın merkezi açılmamış ve yaşanan süreçle baş etmede kadınlar yalnız bırakılmıştır. Bu konuda Bölge belediyelerinin o dönemlerde kurmuş olduğu kamplarda bulunan Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların sorunlarına ilişkin tespitler yapılmış fakat destek konusunda yeterli olunamamıştır. (Alagöz & Çorabatır, 2015, İGAM).

Türkiye'de bulunan Yezidi (Ezidi) Sığınmacı kadınlar için rehabilite çalışmaları hiç denecek kadar yokken bu konuda 2014'te savaşın hemen ardından Irak Duhok Sağlık Bakanlığı ve birçok uluslararası kurum ve UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) desteğiyle kurulan Duhok Kadın ve Kız Çocuklarını Destekleme Ofisi ve Duhok Üniversitesi Toplumsal Barış İnşa Birimi gibi yapılar Yezidi kadınlarla ilgili destekleyici çalışmalar yürüterek savaş sonucu kaçırılan ve savaşın her türlü mağduriyetini yaşayan Yezidi kadınlara yardım elini uzatmıştır. Bu kurumsal ve sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle Suriye'de yapılan saha çalışmaları sonucunda Yezidi kadınların IŞİD zulmünden kurtulduktan sonra sığındıkları Kürtlerin ya da Suriye Rejiminin denetimindeki kamplarda kaldıkları, uluslararası ve yerel kurumların bu kamplarda kalan Yezidi kadın ve çocukların topluma geri dönmelerinde etkin rol aldıkları kaydedilmektedir. (Bianet, 2019).

Kadın cinselliği, kültürel ve dini bir “utanç söylemi” ile bedenselleşerek kurulmakta. Bu da cinsel travmanın suskunluk ve sır olarak yaşanmasına yol açmaktadır.⁶ Fakat Yezidi (Ezidi) kadınlar yaşadıkları vahşet karşısında susmayı değil anlatmayı tercih ederek toplumun kalıplaşan cinsiyetçi normlarının oluşturduğu yargıları değiştirmiştir. Söz gelimi savaşın ilk dönemlerinde esir tutulduğu yerde veya geri dönen birçok kadın maalesef intihar etmiş ancak bu durum tersine dönmüş ve kadınların vahşeti anlatmalarıyla değişen Yezidi aile, toplum yapısı IŞİD' ten

⁶ Kaynak: “Cinsel şiddet stratejik bir silah olarak Ezidi kadınlara da kullanıldı” / Feminist psikiyatristler ile söyleşi - Çatlak Zemin -> <https://catlakzemin.com/cinsel-siddet-stratejik-bir-silah-olarak-ezidi-kadınlar-da-kullanildi-feminist-psikiyatristler-ile-soylesi/>

kurtulup dönen Yezidi (Ezidi) Yezidi kadınları ve yaşadıkları zulmü şefkatle kucaklamalarını sağlamıştır.⁷ IŞİD tarafından alıkonulan ve geri dönmüş olan Yezidi (Ezidi) bir kadınla görüşme fırsatı bulamadım Yezidi (Ezidi) kadın görüşmecilerimin konuyla alakalı sormuş olduğum sorular karşısında derin bir sessizliğe bürünmeleri bu konuda konuşmaya değinmek istemediklerini göstermiştir.

Yezidi tarihine baktığımızda farklı zamanlarda ve mekânlarda sürekli bir baskı ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Kendilerine özgü dini, adetleri ve kültürü olan Yezidi halkına yönelik son olarak IŞİD saldırıları söz konusu olmuştur. Zorunlu göç beraberinde Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınları farklı toplumsal ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Çalışmam kapsamında Mardin’de bulunan Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacılarla yaptığım görüşmelerde yapılan yardımların son derece kısıtlı olduğu bu yardımların ise ilk göçü gerçekleştirdikleri zaman sağlandığı yönünde. Alan araştırması yürüttüğüm Mardin’de yaşayan Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar yoksullukla mücadele etme konusunda yalnız bırakılmış adeta kendi kaderlerine terk edilmiş durumdadırlar.

Mardin’de bulunan ve araştırmama katılan Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlar Türkiye’de bulunan diğer sığınmacı gruplar gibi özellikle Suriyeli sığınmacı gruplarının sahip oldukları geçici koruma statüsünde olmadığı için bazı kurum ve kuruluşların desteğinden yararlanamıyorlar. “İkamet izni” ile ya da “uluslararası koruma” kapsamında olan Yezidi (Ezidi) sığınmacılara Türkiye’ye girişleri sırasında bu tercihler sunulmuştur. Dahası Yezidiler (Ezidi) Türkiye’ye sığındıklarında geçici olarak ülke sınırları içinde bulundukları ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de kalacak olmaları Yezidilerin birçok hizmetten kısıtlı bir şekilde yararlanmalarına neden olmuştur. Bu nedenle yasal tanımlamalarının izin verdiği sınırlar içinde yaşam sürdürmektedirler. Bundan kaynaklı Mardin’de ikamet eden Yezidi (Ezidi) sığınmacılar yasal anlamda da birçok haktan yararlanamamakta ve alabilecekleri yardımlar bu sınırlar kapsamında yapılmaktadır. Toparlayacak olursak Mardin’de ki Yezidi (Ezidi) kadınların yaşam koşullarının bu yönde sürdürülmesi Yezidi (Ezidi) sığınmacıların Türkiye’de kalmak istememeleri sonucunu doğurmuştur.

⁷ <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/216230-ezidi-kadini-kaliplari-kirip-toplumu-yeniden-insa-ediyor>

SONUÇ

Tezimde Mardin’de yaşayan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı kadınların göç süreçlerini ve yaşam pratiklerini anlatmaya çalıştığım bu çalışmada IŞİD saldırıları sonucu zorunlu bir şekilde göç eden kadınların göç sonrası toplumsal alana uyumları üzerinde durarak hayata katılım konusundaki stratejileri, sosyal alanı kullanımları hangi iş kollarında istihdam edildikleri, kentteki toplumsal cinsiyet algısının sığınmacı kadınlar olarak kendilerine nasıl yansıtıldığına değinmeye çalıştım. Zorunlu göçe maruz bırakılan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli Sünni-Arap kadınların göçü gerçekleştirme süreçlerine, göç sonrası Mardin’e yerleşme süreçlerini ve bu sürecin zorluklarını ve sağlanan desteklerin olup olmadığını bulduysa yeterliliği üzerinde durdum. Tezimde sığınmacı kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerinden ele alarak kadınların sığınma koşulları ve deneyimlerine odaklandım.

Katılımcılarımı Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli Sünni-Arap kadınlar oluşturmaktadır. Farklı yaş gruplarında olan 11 Yezidi (Ezidi) kadın ve 7 Yezidi (Ezidi) erkek sığınmacıyla birebir görüşmeler gerçekleştirdim. Ayrıca 1985 yılında Midyat’a bağlı Oyuklu (Taqa) köyünden politik ve ekonomik sebeplerle Almanya’ya göç eden ve cenazelerini defin etmek için Midyat’ta bulunan 2 kadın ve 2 erkek toplam 4 kişilik bir Yezidi odak grubuyla da görüşme gerçekleştirdim. Midyat’ta bulunan farklı Yezidi köylerinden Almanya’ya göç eden Yezidiler (Ezidi) Midyat’ta bulunan Yezidi (Ezidi) sığınmacılara inisiyatif olarak yardımlarda bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmamda Almanya’dan gelen Yezidilere (Ezidi) de yer verdim. Araştırmamın konusunu genel anlamda Kuzey Irak’ın Şengal Bölgesinden gelen Yezidi (Ezidi) kadınların ve Suriyeli kadınların yaşam pratikleri oluşturmaktadır. Sığınmacı kadınlar Türkiye’ye sınırına ilerlerken birçok zorluk atlatmışlardır. Bazıları yasal yollardan giriş yaparken, bazıları ise kaçak yollardan Türkiye’ye giriş yapmışlardır (Alagöz & Çorabatır, 2015). Özellikle göç yolunda Yezidi (Ezidi) çocuklar açlık ve susuzluktan yaşamlarını yitirmiş ve hastalanmışlardır. Hamile olan kadınlar açlık ve susuzluk çekerek uzun yollar yürümüş, bazıları ise arabaların kasalarına binerek Şengal dağına varmışlardır oradan da Şengal dağına tırmanarak Şırnak İlinin Uludere ilçesi üzerinden Türkiye sınırlarına giriş yapmışlardır. (Arslan, 2016, Alagöz & Çorabatır, 2015, Şengül, 2015). Suriyeli sığınmacıların durumu Yezidi (Ezidi) sığınmacılardan farklılaşıyor bu noktada Suriye’den göç eden kitle

Türkiye'ye girişleri sınır kapılarından resmi yollar ve kayıt altında olmuştur. Bu açıdan baktığımızda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) göç nüfusunun avantaj ve dezavantajları da birbirlerinden bazı konularda ayrılmaktadır. Bu durum Türkiye sınırları içerisine taşınan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacı popülasyonunun göçün yaşandığı ilk dönemlerden günümüze ve hatta gelecekteki günlerini nasıl geçirecekleri konusunda örnekler sunmuştur. İki sığınmacı grup için yasal düzenlemeler arasındaki farklılıklar hangi statüyle Türkiye sınırları içerisinde yaşayacakları ve nasıl yaşayacakları kendilerine verilen kimliklere yüklenerek yaşamlarını da o yasal çerçevede biçimlenen koşullarda sürdürülmelerine neden olmuştur. Şöyle ki Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı oldukça fazladır yaklaşık 4 milyona dayanan kayıtlı Suriyeli nüfusu vardır. Yaşanan bu göç olgusunun göz önünde olan en açık örneği Geçici Koruma altında yaşayan Suriyeliler ve Uluslararası Koruma kapsamında bulunan Kuzey Iraktan gelen Yezidi (Ezidi) sığınmacı gruplar oluşturmaktadır. Geçici Koruma, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan koruma” (GOC, 2021) olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Koruma ise “mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma gibi herhangi biri için başvuruda bulunmuş, görüşme gerçekleştirmiş ancak henüz statü alamamış kişiler ise Geçici Korumadan farklılaşarak Uluslararası koruma kapsamına girmektedir” (GOC, 2021). Bu tanımlamayla Suriyeliler geçici koruma altında tanımlanırken Yezidiler (Ezidi) ise üçüncü bir ülkeye beklemek için başvuruda bulunmuş uluslararası koruma konumunda beklemektedir. Tezimde göç etmeye mecbur bırakılan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların yasal tanımlamalarının yararılandıkları hak ve yükümlülüklerinin bu çerçevede farklılaştığını bulguladım.

Çalışmam Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli sığınmacıların yerleşim sağlamalarıyla birlikte artış gösteren kiralar, işçilere verilen ücretlerin azalması gibi olumsuzluklardan da etkilendiklerini gördüm. Yereldeki halk bu durumdan yararlanıp, kiraların oranlarını arttırmıştır. İş bulamamak sığınmacı kadınların yaşadığı en önemli sorunlardan biridir. Sığınmacı aileler, kiraların yüksek olması ve sığınmacı olmalarından ötürü ucuza çalıştırılma nedeniyle ailede çalışabilecek tüm üyelerini iş hayatına katma eğilimi göstermektedir. Özellikle göç öncesi çalışmayan Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınlar göç sonrası çalışarak ev ekonomisine ayrı bir

getiri oluşturarak geçim sıkıntısına karşı bir direnç geliştirmişlerdir. Fakat ucuza çalıştırıldıkları için fazla kazanç elde edemeyen kadınlar yine aza tamah göstererek çalışmak zorunda olduklarını her fırsatta dile getirmişlerdir. Hane içerisindeki kadınların çalışarak ev ekonomisine katkı sağlaması yoksullukla baş etmede yeterli olmamıştır. Fakat göç sonrası sığınmacı kadınların çalışma yaşamına katılımı farklı açılardan (ev dışında, sosyal alan gibi) kendilerini tanımlamaya itmiştir. Çalışma yaşamına atılarak aile içerisindeki konumlarında bir gelişme sağlayan kadınlar aslında bu durumu kendi hayatlarında pozitif bir gelişme olarak da değerlendirmektedirler. Özellikle Mardin’de ki Suriyeli kadınların yaşadıkları yerin sosyal şartlarına uyum sağlayarak yaşantılarını bu yönde düzenlemeleri şikâyetçi olmadıkları bir durumdur. Ataerkil sosyal düzen içerisinde kadını kapsamayan sosyal ve hukuki adalet sistemlerinin olmayışı kadının yaşam alanını daraltmaktadır. Suriyeli kadınlarla yaptığım görüşmeler çerçevesinde tam anlamıyla göç öncesi erkek merkezli düşünen bir sosyal adaletle örülmüş bir yaşam sürdürdüklerini fakat göç sonrası bu durumun kadın lehine esneklik kazandığını belirtmişlerdir. Bunu rahat bir şekilde dışarı çıkabildiklerini (çarşafsız ve burkasız bir şekilde), çalışabildiklerini, okuyabildiklerini söyleyerek dile getirmişlerdir.

Sığınmacıların yerleşim yeri olarak tercih ettikleri mahalleler genelde etnik, sınıfsal ve kültürel ilişkilerini yansıtmaktadır. Daha çok etnik ve kültürel benzer özellikler bir arada yaşamının doğal bir sonucunu oluşturan önemli etkenlerdir. Bu nedenle Suriyeliler kendi aralarında bir arada yaşam sürdürürken Yezidiler (Ezidi) de aynı şekilde Yezidi(Ezidi) nüfusunun yoğun olduğu yerlerde yaşamayı tercih etmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların oturdukları yerler merkezde ve genelde Mardin’in tarihi evlerinde ikamet etmektedirler. Yezidiler (Ezidi) ise genelde Midyat’ta terk edilmiş fiziksel açıdan gerekli koşulların olmadığı evlerde oturma zorunluluğu yaşamışlardır (Bkz. Resim 4):

Resim 4. Yezidilerin (Ezidi) Midyat'ta Göç Sonrası Yaşam Sürdüğü Evlerden Biri

Çalışmam sonucunda edindiğim bulgulardan biride sığınmacı nüfusunun geldikleri ülkelere adapte olmaya çalışırken kimi zaman isteyerek kimi zamansa o toplum içerisinde sorunsuz yaşayabilmek adına uyum gösterme zorunluğu hissetmişlerdir. Göçler sadece bir yer değişim süreci olarak algılanmamalı aynı zaman da ve en önemlisi göç eden bireylerin kültürel kimlikleri ve değerleriyle birlikte yeni yerleşim yerlerine taşınmış olmalarıdır. Bu bağlamda sığınmacı grupların bulundukları topluma sosyal uyumları sağlanmaya çalışılır bu da daha çok toplumla aynı dili konuşma gerekliliğini doğurmaktadır. Bunun içinde Türkçe dil kursları açılarak sığınmacıların sosyal hayatla kaynaşmaları sağlanmaktadır. Bu duruma örnek olarak aynı dine mensup olan Suriye ve Türkiye dindaş oldukları için Suriyeli sığınmacılar bulundukları ülkede çok fazla zorlanmamışlardır. Dini ritüellerindeki benzerlik bulundukları topluma daha kolay adapte olmalarını kolaylaştırmıştır. Bu duruma ek olarak Suriyelilere yönelik açılan Türkçe dil kurslarında Suriyelilerin topluma kaynaşmaları bakımından çok etkilidir. Fakat aynı durum Yezidi (Ezidi) sığınmacılar bakımından çok farklılık taşımaktadır. Çoğunluk arasında azınlık olma durumunu taşıyan Yezidi (Ezidi) sığınmacılar sahip oldukları kültürel yaşam tarzları ile kimi zaman yaşamayı sürdürebilmektedirler. Yezidi (Ezidi) ailelerin bayram kutlamaları dini ritüelleri ve giyim kuşamları (özellikle yaş

almış Yezidilerde (Ezidi) farklılıklar taşımaktadır. Hanelere yaptığım ziyaretlerde genelde Suriyelilerin Arapça Yezidilerin (Ezidi) ise Kürtçe konuştuklarını bulguladım. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlarla sohbet ettiğimde kültürel değerlerine çok önem verdiklerini ve bunu çocuklarına aktararak gelecek nesillere taşımak istediklerini söylemişlerdir. Kadınlar aynı zamanda hem kültür hem dil olarak daha geniş toplumda kolay erimez, alt kültürel özelliklerin koruyucusu olarak kabul edilirler. Sığınmacı kadınlar ana dillerini kullanmayı sürdürerek, yemek pişirme ve diğer alışkanlıklarında ısrar ederek ve gençlerin terbiyesi yoluyla kültürlerini yeniden üretirler. Kendi ülkelerinde bile azınlıkların kadınları kültürel farklılıklarını erkeklerden çok daha iyi korurlar (Kandiyoti, 2019). Bu anlamda araştırmam sonuçlarına göre, kadınlar kendi alt-gruplarının oluşmasını sağlayan ana aktörlerdir. Kültürlerinin devamlılığını sağlamada erkeklerden daha baskındır. Eklemlendikleri toplumla ilişkileri hane dışı toplumun genel işleyişine ayak uydururken hane içinde tamamıyla kendi kültürel yapılarıyla devam etmektedir. Mardin'deki Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) göçmenler ile yapılan çalışmamda; göç eden kadınların toplumsal cinsiyet rollerine, göç edilen kültürün etkilerine karşı, kısmi değişimler yaşamış olsalar da (bunlar farklı bir dil öğrenme zorunluluğu, kılık kıyafette değişiklik özellikle Suriyeli kadınlarda) ailenin değerlerini ve dilini koruma çabasının eklendiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, çocuklarının farklı bir kültür içerisine dâhil etme gibi yeni sorumlulukları da üstlenmişlerdir.

Çalışmamda Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların zorunlu göçle değişen hayatlarına odaklandım. Ziyarette bulunduğum hanelerde mutlaka bir sığınmacı kadının çalıştığını bulguladım. Kadınların göç sonrası sığınma deneyimlerini erkeklerden farklılaştıran bir durum olarak, özellikle göç sonrası kadınların çalışma yaşamına katılarak sorumluluk ve görevlerinde artış olması gösterilebilir. Göç öncesi evin dışına çıkmayan kadın göç sonrası evin geçimine katkı sağlayan bir birey olarak kendisini göstermiştir. Araştırmama katılan görüşmeciler sosyal alana katılımlarını daha çok herhangi bir iş kolunda çalışmayla, alışveriş, okul, hastaneye vb. evin dışında gerçekleştirdikleri eylemselliklerle açıklamışlardır. Yeni bir sosyal alanla tanışan kadınlar bu yeni sürece uyum da göstermek zorunda kalmışlardır. Çevre ile etkileşim biçimleri kent alanlarının kullanımı üzerinden incelenmiştir. Kadınların yaşam alanlarının genelde ev ve ev ile işyerleri arası ile bazı durumlarda ev içi ihtiyaçlarının giderilmesiyle kent kullanım alanlarının bu sınırlarda olması,

erkeklerin ise kullandığı alanların (İş yerleri, kahvehaneler, ev dışında sosyal alanlarda daha çok vakit geçirmeleri vb.) daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, kadınların yaşadıkları kent içerisindeki etkileşim süreçlerini kısıtlayarak olumsuz etkilemektedir.

Sığınmacı kadınların yerleştikleri toplumla etkileşim halinde olması yeni bir düzenle yeni yaşam pratiklerde geliştirmelerine kaynaklık etmiştir. Şöyle ki görüşme gerçekleştirdiğim Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınlar göçten sonraki hayatlarında değişen toplumsal rolleri özellikle çalışabiliyor olmaları kadınlar bakımından kazanılan ve kaybedilmek istenmeyen rollerdir. Ayrıca erkek merkezli hane içindeki rollerde de zorunluluktan kaynaklı bir değişimde söz konusu olmuştur. Ataerkil bir toplum yapısına sahip olan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) toplumları da Türkiye'ye göç etmeleriyle beraber sığınma koşullarını iyileştirmek adına kadınların çalışma hayatına geçmesi ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerinde kısmi değişimler olmuştur. Örneğin Yezidi (Ezidi) kadın (G6) katılımcı ülkesinde çalışmadığını ama Mardin'e yerleştikten sonra kocası iş bulamadığı için kendisinin bir tekstilde işe girdiğini kocasının da evde çocuklara baktığını söylemiştir. Fakat bu durum göç sonrasında toplumsal cinsiyete dayalı ev içi düzenini değiştirmemiş olup hanedeki erkek merkezli düzenin sürdüğü gözlemlenmiştir. Kadınların ev ekonomisine katkı sağlaması hane içerisindeki cinsiyetçi kadın-erkek rol dağılımını etkilememiştir. Kadınlardan yine geleneksel rollerini yerine getirme beklentisi sürdürüldüğü gözlenmiştir. "Belirli işlerin belirli insan kategorilerine göre düzenlenerek bölüştürülmesiyle oluşturulan cinsiyete dayalı iş bölümü, güçlü bir toplumsal kısıtlama mekanizmasını da beraberinde getirir. Bu kısıtlama, kadınları ustalık veya beceri gerektirmezmiş gibi görünen alanlara sıkıştırırken, emeklerinin karşılığını da önemsizleştirip değersizleştirir" (Connell, 1987). Bundan hareketle cinsiyete dayalı iş bölümü her ne kadar belirlenmiş olsa da duruma ve şartlara göre yeniden inşa edilmektedir. Yukarıda bahsettiğim gibi tıpkı erkeğin çocuk bakması, kadının ise erkeğin iş bulamaması durumunda yerine çalışması gibi durumlar şartlara göre değişebilmektedir. Araştırmam çerçevesinde elde ettiğim bulgular göç sonrasında toplumsal cinsiyetin özel alanını temsil eden hane içerisinde kadın- erkek rolleri arasında bir değişimin kısmen de olsa söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu durum Cornell'in da (1987) bahsetmiş olduğu yeniden inşayı veya bir başka deyişle kısmi dönüşümü de doğruluyor. Sonuç olarak araştırmam da temel iddiam cinsiyetçi

toplumsal düzenin etkisiyle kadın sığınmacıların, göç ve sığınmacılık süreçlerini erkeklerden daha farklı şekillerde etkilendikleriydi. Ülkesinde evi geçindiren erkek iken, göçten sonra bu sorumluluğu erkeğin yanında kadında üstlenmiştir. Araştırmam kapsamında Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların göç sonrası süreçte hayatlarındaki değişim onları daha fazla zorlamış ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle daha olumsuz etkilemiştir. Aynı süreci farklı boyutlarla yaşayan özellikle Yezidi (Ezidi) erkek göçmenlerinde evi geçindirme, aileye bakmak gibi “görev” lerini yerine getirememesi sığınma koşullarında olumsuz etkilendikleri durumlardır. Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların erkeklerden rol çalarak eve ekmek getiren olması ve kısmen de olsa söz hakkı kazanması gibi durumların sonucu olarak erkeklerin yoğun bir kimlik bunalımı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu durum evde oturan erkeğin eşinin çalışması ya da kız kardeşinin çalışıyor olmasını açıklama çabasıyla görülmüştür.

Toplumsallaşma ilişkileri, genel olarak göç ettikleri yerde kendi etnik yapılarla dayanışma içindeler ve aynı mekânlarda (mahalle, semt vb.) ikamet etmektedirler. Her göçmen kesim kendi içerisinde dayanışma sağlamaktadır. Böylelikle kendi dil ve dini inançlarını koruyabilmek için bir kanal açmış olmaktadır. Yerleşim sağladıkları yerde görüşmecilerin yaşamlarını din üzerinden kurguladıkları açığa çıkarılmıştır. Mardin’e göç etmiş Iraklı Yezidilerin (Ezidi) bir arada olmaları bakımından din olgusu birleştirici bir unsurdur. Bu nedenle din olgusuna önem vererek çocuklarının yetiştirme tarzı buna dayandırılmış olup Yezidiliğin (Ezidi) gelecek nesillere aktarımını göç sonrasında da önemle sürdürmeye çalışmaktadırlar. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadınların duygusal (saldırılarda ölen yakınları çocukları nedeniyle yaşadıkları) travmaları ve sosyal hayatlarında (özelikle yoksullukla mücadele ve sosyal yaşama katılımlarını sağlamadaki eksiklikler eğitim, sağlık, vb.) sıkıntıları olduğu net bir şekilde görülmektedir. Özellikle Yezidi (Ezidi) kadınlarla yaptığım görüşmelerde gözleri önünde ölen akrabaları, kaçırılan kadınları, gözleri yaşlı ve ağıtlar şeklinde aktarmışlardır. Mardin’de yaptığım saha çalışmasında Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınların kentteki pratikleri genelde yereldekilere göre şekillenmektedir. Uyum noktasında zorlandığı ve günlük rutin yaşam akışında bazı pratikleri uygulamada yabancı bırakıldığı ulaşılan bulgulardır. Kenttekilerin sığınmacıları nasıl kabul ettikleri ve düzeyleri, sığınmacı bireylerin toplumla olan etkileşimleri ve yer

aldıkları toplum içerisinde kendilerini konumlandırma durumunu da etkilemektedir. Özellikle sığınmacıların kendi aralarında kurdukları sığınmacı olmaktan kaynaklanan dayanışma ağlarını da görmek mümkün. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacıların özellikle yerleşim yeri olarak aynı yerleri tercih etmeleri, Suriyelilerin Suriye küçük bakkal esnaflarını tercih ediyor olmaları ayrıca Yezidi (Ezidi) sığınmacıların bir arada aynı mahallede ve birbirlerine her konuda destek olmaları dayanışma içerisinde olduklarına birkaç örnek olarak gösterebiliriz. Araştırmamda Mardin’de ki yerel toplumun sığınmacılar karşı davranış düzeyleri zaman zaman dışlayıcı tutumlar barındırıyor olsa da bu duruma karşı sığınmacılar geliştirdikleri stratejilerle (özellikle Suriyeliler giyim kuşamlarında değişiklik yaparak vb.) baş etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Sığınmacı kadınların birçoğunun mecbur kalmadıkça evden dışarıya çıkmadıklarını söyleyebiliriz. Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) sığınmacı kadınlarla yaptığım görüşmelerde yaşadıkları ortamı gözlemlene olanağı buldum. Suriyelilerin yaşadığı evlerde genel standartlarda olan (koltuk, televizyon, soba, beyaz eşya, yakacak odun kömür vb.) ve yaşamayı mümkün kılan ortamın sağlanmış olduğunu gördüm (fotoğraflamama izin verilmediği için Suriyelilerin ev içi görünümüne yer veremedim). Yezidi (Ezidi) hanelerde ise bu durumu görmek bir yana tam aksini gördüğümü belirtmeliyim. Yezidilerin (Ezidi) yaşam alanını daha çok duvarları betondan bir çadır içi görünüm oluşturmaktadır. Evde halı ve üzerine oturulması için minder bulunuyor. Bazı Yezidi (Ezidi) evlerde soba varken bazılarında ise küçük elektrikli sobalar (elektrik faturası yüklü gelmesin diye daha çok battaniyekullanılıyor) bulunuyor (Bkz. Resim 5; Resim 6).

Resim 5.Yezidi(Ezidi) bir ailenin ev içi görüntüsü

Resim 6. Yezidilerin (Ezidi) yaşadığı bir evin iç görüntüsü .

Bunun dışında bazı mutfak araç gereçleri mevcuttu. Yezidilerin (Ezidi) yaşadıkları evlerde daha çok ilk göç ettikleri dönemden kalma bir görüntü hâkim. Fakat görüşme gerçekleştirdiğim bazı Yezidi (Ezidi) aileler 2014 IŞİD saldırı sonucu Mardin'e yerleşen ailelerdi bu durum aradan geçen 7 yıllık bir süre zarfında yerleşik düzene geçememiş olduklarını göstermektedir (Bkz. Resim 6):

Resim 6. Yezidilerin(Ezidi) yaşadığı bir evin mutfak bölümü.

Bu bağlamda Yezidilerin (Ezidi) uluslararası koruma kapsamında bulunuyor olmaları nedeniyle ülkede geçici olarak bulunduklarına inanılması Yezidilerin (Ezidi) eğitim, sağlık ve kurumsal yardımları alamamaları karşılaştıkları sorunlar olarak araştırma verilerinden ortaya çıkan durumlardır. Akrabalık, eş, dost gibi sosyal ağlarla kurdukları ilişkilerle sığınmacıların bir arada dayanışma içinde yaşadıkları görüldü. Yezidileri (Ezidi) toplumla kaynaştırma gibi bir çalışma mevcut olmamıştır. Yezidi ailelere dönük entegrasyon programı olmadığı için uyum kaygıları da olmamıştır. Daha çok üçüncü bir ülkeye yerleşecekleri günü beklemektedirler. Tüm yaşamlarını ve beklentilerini bunun üzerine kurgulamışlardır. Ülkede bulunan Suriyeli aileler çocuklarının eğitime katılımı konusunda ekonomik destek sağlanarak teşvik edilmektedir. Fakat Yezidi (Ezidi) okul çağındaki çocuklar için böyle bir durum söz konusu olmamaktadır. Yezidi (Ezidi) sığınmacı aileler çocuklarını kendi imkânlarıyla okula göndermektedirler. Bir parantez açmak gerek

burada Yezidi (Ezidi) aileler çocukların zor şatlarda okula gönderebildiklerini fakat okulda da bazı olumsuz durumlar yaşadıklarını özellikle çocuklarının kendi akran şiddetine maruz kaldıklarını aktarmışlardır. Bundan kaynaklı bazı çocukların kendi istekleriyle okula gitmediklerini de belirtmişlerdir). Yapılan tüm görüşmeler sonucunda, yerliler tarafından hoşlanılmadığı ve istenilmediği hissinin hem kadınlarda hem de erkeklerde yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın zaman ve maddi olanakların kısıtlılıkları ile yürütülen bir yüksek lisans tezi olması, birtakım eksiklikleri de kuşkusuz barındırmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmadan birtakım çıkarımlar yapmak mümkündür. Ülkelerinde yaşadıkları savaş sonucunda zorunlu bir şekilde yerinden edilen Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) iki sığınmacı kadın grubunun Mardin’de ki yaşama tutunma çabaları ve yaşam standartları aynı zamanda toplumsal uyum sağlama yönündeki pratikleri konusundaki benzerlikler ve farklılıklarıyla yapılmış bir araştırma olması bakımından tezimin, bu konuda çalışacak araştırmacılara kaynak olmasını ve sonraki araştırmaları için bir başlangıç niteliği taşımasını umuyorum.

Kaynakça

- Açıkyıldız, B. (2010). *The Yezidis, The History Of A Comunity, Culture and Religio*. London: I.B.Tauris.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akkaya, Ö., & Kam, Y. (2017). Sınır Bekçisi Medya Ve Sınırların Eşiğindeki Kadınlar: Anaakım Gazetelerin Online Platformlarında Suriyeli Kadınların Temsiliyeti. O. Yamaner içinde, *Savaş Söylemlerinde Kadın İmgesi* (s. 159-185). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kùltürler Arası İletişim. *Uluslararası sosyal araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Alagöz, B., & Çorabatır, M. (2015). *Şırnak, Siirt, Batman ve Diyarbakır'da Yaşayan Ezidi Mùlteçiler Raporu Ve Bulgaristan Sınırına Yığılma Nedenleri*. İltica Ve Göç Araştırmaları Merkezi - İGAM/ Sivil Düşün; AB Programı.
- Anthias, F., & Davis, N. (1992). *Racialized Boundaries: Race, Nation, Gender, Colour, and Class and the Anti-Racist Struggle*. London; New York: Routledge.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*, 2(5), 53-70.
- Arslan, Y. (2016). Türkiye'deki Ezidi Sığınmacı Kadınların Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Batman ve Diyarbakır Kamp Örnekleri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*(19), 31-63.
- Berktaş, F. (2009). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis.
- Berry, J. (2005). Acculturation: Living Successfully in Two Cultures. *International Journal of Intercultural Relations*. Erişim adresi: <http://pdfs.semanticscholar.org/e5e8/bb9c34b54f3594e32a36dd7f391985dd7f65.pdf>.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar. Mùlteci Çocuklar*. Ankara: Sabev.
- Bianet. (2019, 12 01). <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/216230-ezidi-kadini-kaliplari-kirip-toplumu-yeniden-insa-ediyor>. 12 28, 2021 tarihinde bianet Bağımsız iletişim ağı, Ezidi Kadınlar Anlatıyor: O Benim Çocuğu/7 Nurcan Keskin Yazı Dizisi. adresinden alındı

- Biehl, K., & Danış, D. (2020). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye 'de Göç Araştırmaları. K. Biehl, & D. Danış içinde, *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye 'de Göç Araştırmaları* (s. 9-10). İstanbul: Bu Kitap Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (Su Gender)ve Göç Araştırmaları Derneği(GAR)ortak yayınıdır.
- BM. (2016). *Ezidiler*.
- Broyan, I., Paryan, P., Martirosyan, H., & Hovhannisyan, E. (2021). *Ezidi Kadınların Ve Kızların Günlük Yaşamı*. Ermenistan:
<https://artigercek.com/haberler/ezidi-kadinlari-ve-kizlari-gunluk-yasami>:2021 .
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası/Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi. çev.* (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Buz, S. (2007). Göçte Kadınlar.Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2(18), 37-50.
- Buz, S. (2007). Göçte Kadınlar:Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2(18), 37-50.
- Canatan, K. (2020). *Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi*. Ankara: Eskiye Yeni Yayınları.
- Catles, S., & Miller, J. (2008). *Göç Hareketleri Modern Dünyada Göç hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Connell, R. (1987). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü:Ugandalı Göçmen Kadın Örneği. *Fe Dergi*, 8(1), 91-104.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları,Göç ve Göçmen İlişkisi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(Güz,17).
- Çakır, S. (2009). Osmanlı'da Kadınların Mekanı, Sınırlar ve İhlaller. A. Alkan içinde, *Cins Cins Mekan İçinde* (s. 76-101). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çelik, Ş. (2011). Yezidilerin Yaşam Pratikleri ve Kimlik Algısı. *Mukaddime*(4), 159-173.
- Çetin, İ. (2007). Çokkültürlülük,Etnisite ve dil:Midyat araştırma örneği. İ. Ö. Editör içinde, *Makalelerle Mardin Eğitim ,Kültür, Edebiyat* (s. 263-270). Mardin: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Çubukçu, U. (2013). Küreselleşme, Göç ve Kadın Üzerine. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 227-233.

- de Certeau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi I: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*. (L. (. Arslan-Özcan, Çev.) Ankara: Dost Yayınları.,
- Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Efil Yayınları.
- Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emegi ve Entegrasyon: Kadınların Yeri. K. Biehl, & D. Danış içinde, *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (s. 18-37). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği (GAR) Ortak Yayınları.
- Dedeoğlu, S., & Gökmen, E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Efil Yayınları.
- Deniz, O., & Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmen Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(6), 472-498.
- Erbaş, H. (2011). Küresel Kriz Ve Marjinalleşme Sürecinde Göç ve Göçmenler. *Doğu Batı Dergisi*, 5(18), 175-195.
- Erder, S. (2015). *İstanbul Bir Kervasay (Mı?) Göç Yazıları*. (N. Uçarlar, Dü.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, E., & Gündoğdu, N. (2020). Niçin Türkiye'de Feminist Yöntem. E. Erdoğan, & N. Gündoğdu içinde, *Türkiye'de Feminist Yöntem* (s. 15-34). İstanbul : Metis Yayınları.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2017). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamının Çerçevesi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fansa, M. (2021). Kimim ben? Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Vatansız ve Geçici Koruma. *Hıy Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 289-306.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2020). *Özne Ve İktidar, Seçme Yazıları*. (F. Keskin, Dü., & O. A. Işık Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- GABB. (2014). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği (GABB)* <http://www.gabb.gov.tr/> (Erişim Tarihi 21.12.2014).
- Giddens, A. &. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. . (A. Esgin, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınları.

- Giddens, A. (2008). *Küreselleşme ve değişen dünya. , Sosyoloji (ss.101). . (C. Güzel, Dü., & H. Ö. çev.), Çev.)* İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- GOC, T. B. (2021). *Yargı Mensupları İçin Uluslararası Koruma Süreçleri El Kitabı*. Ankara.
- Grix, J. (2010). *The Foundations Of Research. .* London: Palgrave Macmillan.
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık:Yerel Halk ve Suriyeliler Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 678-705.
- Güven, S. (1996). *Uluslararası işçi göçünün sosyal politika sorunları, .* Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Güvenç, B. (1991). *İnsan ve kültür. .* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hanks Wiesner, M. (2020). *Tarihte toplumsal cinsiyet. İstanbul: . (M. Ç. Şenerdi, Çev.)* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Harding, S. (1990). Kadın Araştırmalarında Yöntem. S. Çakır, & N. Akgökçe içinde, *Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var mı?* (s. 34-48). İstanbul : Sel Yayıncılık.
- Harmanşah, R., & Nahya, N. (2016). Kendini ve Ötekini Yazmak Alan Araştırması ve Deneyim. R. Harmanşah, & N. Nahya içinde, *Etnografik hikayeler Türkiyede Alan Araştırması Deneyimleri* (s. 17-34). İstanbul: Metis Yayınları.
- Heritier, F., Perrot, M., Agacinski,S., & Bacharan, N. (2012). *Kadınların En Güzel Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hür, A. (2014). <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/erkek-savas-ve-tecavuz-ayrilmaz-uclu-1213861/>. Radikal. adresinden alınmıştır
- İçduygu, A., & Damla, B. (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç. Bu araştırma Uluslararası Göç Örgütü Türkiye tarafından yayınlanmıştır.
- Ihlamur, G., & Öner, N. (2015). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlkkaracan, İ. (2010). “Giriş”, İ. İlkkaracan (Drl.), *İş ve aile yaşamını uzlaştırma politikaları* (. İstanbul: İTÜ BMTKAUM ve Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği Yayınları.
- Jordon, B., & Düvel, F. (2002). Irregular Migration:The Dilemmas of Transnational Mobility. E. Elgar. içinde
- Kahraman, F., & Yetkin, P. (2017). Ezidilerin Zorunlu Göç Deneyimi:Batman Uğurca Köyü Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 585-593.

- Kandiyoti, D. (2019). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. (A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç, & F. Özbay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kara, A. (2018). *Göç Yazıları Kuramdan Alana Türkiye'de Göç*. Ankara: Kırmızı Çatı.
- Karasu, M. A. (2017). Göç ve Uyum Sorunu., içinde . A. Yatkın içinde, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 631-649). Elazığ.
- Kaya, M. (2015). Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kuulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye'de Yaşamak. *The Journal of Academic Social Science Studies*(39), 263-279.
- Kofman, E. P. (2000). *Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics*. London and New York: Routledge.
- Küçükkaraca, N. (2001). Göç ve Çalışan Çocuklar: Diyarbakır'da Çalışan Çocuklar. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 20-22 Ekim Diyarbakır*. Diyarbakır.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Ankara : Bağlam Yayınları.
- Mardin İl Göç İdaresi, M. (2021, 10 28). Mardin İl Göç İdaresi Müdürlüğü. Mardin.
- Massey, D. (1993). "Theoris of International Migration: A Reviev and Appraisal Popilation and Development Review, vol 19.
- Mülteciler Derneği. (2021, Ekim). *Türkiye'de ki Suriyeli Sayısı*. Ekim 2021 tarihinde Mülteciler Derneği: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden alındı
- Narayan, U. (2020). Feminist Epistemoloji: Batılı Olmayan Bir Feministen Perspektifler. E. Erdoğan, & N. Gündoğdu içinde, *Türkiye'de Feminist Yöntem* (Ç. Çınaz, & N. B. Ergin, Çev., s. 37-51). İstanbul: Metis.
- Neuman, W. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Cilt 1,2*. Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye 'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM ve TESEV İşbirliğiyle hazırlanmış. ORSAM rapor No:195 Ocak 2015.
- Öner, S. (2016). "Küresel Bir Göç Ve Mülteci Rejimine Doğru". N. Ö. S.G.İhlamur-Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 577-601). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Özer, Y. (2015). *Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı düşmanlığı*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özmen, N. (2012). *Çok kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*. İstanbul: Çamlıca.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research..* New York:: John Wiley & Sons, Ltd.
- Poyraz-Tacoğlu, T., Arıkan, G., & Sağır, A. (2012). Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi:Fevziye Köyü Örneği. *Turkish Studies*, 1(7), 941-965.
- Sam, D. (2006). Acculturation: Conceptual Background And Core Components.), In The Cambridge Hand-book of Acculturation Psychology içinde (s.11-26). D. v. Sam. içinde Cambridge: Cambridge University Press.
- SAM, D. L. (2006). Acculturation Psychology. D. L. SAM, & J. W.Berry içinde, *Acculturation of Immigrant Children and Women*. (s. 403-418). Cambridge: Acculturation University Press.
- Sarı, E. (2010). *Kültür,Kimlik,Politika:Mardin'de Kültürlerarasılık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevli, H. (2020). Gündelik Direniş Deneyimleri:Gaziantep'te Suriyeli Kadınlar. D. Danış, & K. Biehl içinde, *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (s. 56-79). İstanbul: Sabancı üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi(SU GENDER) Göç Araştırmaları Derneği (GAR) ortak yayınıdır.
- Stone, A. (2016). *Feminist Felsefeye Giriş*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Suvari, C. (2006). Yezidilik Örneğinde Etnisite ,Din ve Kimlik İlişkisi. C. Suvari, A. Yıldırım, T. Bozkurt, & M. İsoğlu içinde, *Anadoludan Etnik Manzaralar Artakalanlar* (s. 108). İstanbul: E Yayınları.
- Suvari, C. (2019). *Ezidiler Etnodinsel Bir İnaç Olarak Ezidilik*. Ankara: Ütopya.
- Şeker, A. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin irrasyonelliği ve kamusal alandaki yansımaları. *Curr Res Soc Sci*, 6(2)., 92-102.
- Şeker, D., & Uçan, G. (2016). Göç Sürecinde Kadın. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.
- Şeker, D., Sirkeci, İ., & Yücesahin, M. (2015). *Göç ve Uyum*. London: Transnational Press London.
- Şengül, B. (2015). *Ezidiler*. İstanbul: Alfa.

- Tanilli, S. (1991). *Yüzyılların Gerçeęi ve Mirası İnsanlık Tarihine Giriş 1 İlk Çağ* (Cilt 1). İstanbul: Say Yayınları.
- Taşçı, Ö., & Kara, A. (2019). Türkiye'de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası. *Göç Araştırmaları Dergisi(The Journal Of Migration Studies)*, 260-311.
- Taşgın, A. (2005). *Türkiye Yezidiler Bibliografyası*. Ankara I. Basım: Aziz.
- Tatlıhoğlu, D. (2012). *Göç sosyolojisi açısından hicret*. . İstanbul: Asitan.
- Tatlıhoğlu, D. (2012). *Göç Sosyolojisi Açısından Hicret*. İstanbul: Asitan.
- Tayanç, M. (2020). Coğrafya'nın Kaderi Üzerine:Güneydoğuda Göç ve Göçün Temelleri. M. Özhan içinde, *Değişen Dünyada Göç* (s. 121-145). İstanbul: Ekin Yayınları.
- Topal, A. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Ünivesitesi Hukuk Fakültesi dergisi*((2) 1), 05-22.
- Tuzcu, A., & Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerinde Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar -Current Approaches in Psychiatry*(7(1)), 65-67.
- Unat A., N. (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları.
- UNHCR. (2020). *"Küresel eğilimler raporu"*. İsviçre/Cenevre.
- UNHCR. (2021). www.unhcr.org.
- Unutulmaz, K. (2016). Gündemdeki Kavram:"Göçmen Entegrasyonun"Avrupa'daki Gelişimi Ve Britanya Örneği. N. Ö. S.G. İhlamur-Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç içinde* (s. 135-159). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Üner, S. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitsizliği*. . Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Üstün, İ., & Bora, A. (2005). *Sıcak Aile Ortamı/Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Üstün, İ., & Bora, A. (2005). *Sıcak aile ortamı/Demokratikleşme sürecinde kadın ve erkekler*. . İstanbul: TESEV Yayınları.
- Wallerstein, I. (2012). *Tarihsel kapitalizm ve kapitalist uygarlık*. (N. Alpay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınevi.

- Wılper, C. (2007). Göçte Cinsiyet ve İstihdam. A. Kaya, & B. Şahin içinde, *Kökler ve Yollar Türkiyede Göç Süreçleri* (s. 159-184). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Yalkut, S. (2002). *Melek Tavus'un Halkı Yezidiler*. İstanbul : Metis Yayınları.
- Yamaner, O. (2017). *Savaş Söyleminde Kadın İmgesi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar:Sorunlar,Beklentiler,Türkiye ve Gelecek Algısı. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, 1(16), 141-169.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. . Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. . Ankara: : Eğiten Kitap Yayınları.

EK A1. GÖRÜŞÜLEN YEZİDİ(EZİDİ) KADINLARI TANITICI TABLO

G.Kodu	Yaş	Medeni durumu	Çocuk sayısı	Eğitimi durumu	Göç ettiği yıl	Göç öncesi meslek	Göç sonrası meslek
G1	21	Bekâr	-	Lise terk	2014	öğrenci	Tekstilde çalışıyor
G2	22	Bekar	-	Ortaokul	2014	öğrenci	Tekstilde çalışıyor
G3	25	Evli	3	İlkokul	2021	Çalışmıyor	Tekstilde çalışıyor
G4	25	Evli	1	Lise mezunu	2021	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G5	25	Bekâr	-	Lise mezunu	2014	Çalışmıyor	Bir kafede bulaşıkçılık yapıyor
G6	26	Evli	3	Ortaokul terk	2021	Çalışmıyor	Tekstilde çalışmış
G7	27	Evli	3	İlkokul	2014	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G8	31	Evli	2	Okur yazar	2014	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G9	42	Evli	4	Okur yazar değil	2014	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G10	52	Evli	4	Okur yazar değil	2021	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G11	66	Evli	5	Okura yazar değil	2014	Çalışmıyor	Çalışmıyor

EK A2: GÖRÜŞÜLEN YEZİDİ(EZİDİ) ERKEKLERİ TANITICI TABLO

G.Kodu	Yaş	Medeni durumu	Çocuk sayısı	Eğitimi durumu	Göç ettiği yıl	Göç öncesi meslek	Göç sonrası meslek
G1	17	Bekâr	-	Lise öğrencisi	2021	Öğrenci	Öğrenci
G2	30	Evli	2	Okur yazar	2014	Tarım hayvancılık	Taş kırma, hamallık, inşaat
G3	30	Evli	3	Okur yazar	2014	Tarım hayvancılık	Taş kırma, hamallık, inşaat
G4	30	Evli	1	Lise mezunu	2021	Tarım hayvancılık	Taş kırma, hamallık, inşaat
G5	31	Evli	3	Okur yazar	2021	Tarım hayvancılık	Taş kırma, hamallık, inşaat
G6	57	Evli	4	Okuryazar değil	2021	Tarım hayvancılık	Taş kırma, hamallık, inşaat
G7	70	Evli	5	Okuryazar değil	2014	Tarım hayvancılık	Çalışmıyor

EK A3: GÖRÜŞÜLEN SURİYELİ KADINLARI TANITICI TABLO

G.Kodu	Yaş	Medeni durumu	Çocuk sayısı	Eğitimi durumu	Göç ettiği yıl	Göç öncesi meslek	Göç sonrası meslek
G1	18	Bekâr	-	Lise açıktan okuyor	2011	Öğrenci	Mağazada çalışıyor
G2	31	Evli	3	Okur yazar	2011	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G3	32	Evli	2	Üniversite mezunu	2011	Çalışıyor (öğretmen)	Çalışmıyor
G4	33	Evli	1	Okur yazar	2011	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G5	34	Evli	4	Okur yazar	2011	Çalışmıyor	Çalışmıyor
G6	41	Evli	3	Üniversite mezunu	2011	Çalışıyor (Hemşire)	Çalışmıyor

EK A.4. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

- 1.Yaş
- 2.Cinsiyet
- 3.Medeni hali-evli/bekâr
- 4.Evli ise kaç yaşında evlendi
- *Kaç çocuk sahibi ve çocuklar nerde doğdu
- 5.Ülkelerinden ayrılış sebepleri (karar verme süreçleri)
- 6.Göç nasıl deneyimlendi? (Tarih, nasıl karar verildi ve sınıra nasıl gelindi).
- 7.Göç sürecinde yaşanan problemler (güvenlik sağlanabildi mi? Nerede ve ne şartlarda mola verildi? (Gıda, sağlık, vb.)
- 8.Göç yollarında temel ihtiyaçları karşılandı mı? kimler destek oldu?
- 9.Türkiye sınırına varıldıktan sonra ilk nerede ve ne kadar kalındı ve deneyimler?
- 10.kaldığınız yerde nasıl ve kimler tarafından destek sağlandı (barınma yeri, temel ihtiyaçlar/STK, Kurum ve Kuruluşlar vb.)
- 11.Mardin’i tercih etme nedenleri neler (akraba, eş, dost)
- 12.Mardine geliş tarihi, ilk ilişki kurulan kişiler kimler?
- 13.Karşılaştıkları zorluklar ve çözüm arayışları?
- 14.Giderler en çok hangi alanlar/ ihtiyaçlar daha çok hangi alanlar
- 15.Mardin’de yerleşke olarak neden bu mahalle (imkanlar ya da başka bir neden)
- 16.Mardin’de uyum faaliyetlerine katılım (kurslar vb.)
- 17.Yaşanılan yerdeki ilişkiler yerel halkla olan sosyal birliktelik nasıl?
- 18.Göç edilmeden önce ki günlük yaşantıları ve ne iş yapıyordu?
19. Göçten sonraki günlük yaşantıları nasıl ve ne iş yapıyor?
- 20.Göç sonrası Midyat’ta kendi kültürlerini uygulamada olumlu olumsuz tepkiler neler?
- 21.Midyat’ta yardım noktaları neler ve yeterlimi?
- 22.Karşılaştıkları sorunların çözümünde ilk başvuru yeri(kurum/STK)

- 23.Yerel halkla uyumunuz nasıl?
- 24.Midyat'ta ki statünüz nedir? Sığınmacı olarak nasıl tanımlanıyorsunuz?
 (“mülteci”, “Sığınmacı”, “Geçici Koruma”, ya da “İkamet izni”)
- 25.hane içi ilişkiler nasıl (kadın ve erkek roller
- 26.Göçün gündelik yaşama olan etkisi neler? (Ev işleri, çocuk bakımı vb.)
- 27.Göçten önce ve sonra yaşam şeklindeki değişimleri neler? (Kadın ve erkek iş bölümünde)
- 28.kamusal alandaki sığınmacı görünürlüğü
- *Belediye veya devlet kurumlarında işleriniz oluyor mu?
- *Nasıl çözümlüyorsunuz?
- *Kimden destek alıyorsunuz? Yerleşik halkla ilişkiler ve kabul görmek)
29. Farklı kültürlerin yaratmış olduğu dışlanma, öteki olma ve ayrımcılık -yerli halktan alınan olumlu olumsuz tepkiler ve buna karşılık sığınmacıların verdiği tepkiler* Mahallede komşularınız kimler *Ne kadar sıklıkla kimlerle görüşüyorsunuz? (Az görüşülüyorsa neden? Hiç Suriyeli ya da Yezidi (Ezidi) olduğunuz için dışlandığınız ya da kötü muamele gördüğünüz oldu mu? Nasıl? Ve ne hissettiniz?
- 30.Göçü gerçekleştirdikleri süre içerisinde neler değişti? Düşünceleri neler?
- 31.Ülkererine geri dönme isteği var mı?
- 32.Geleceğe dair beklentileri neler?

EK A.4. 1.YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI (ARAPÇA ÇEVİRİSİ)

ضاف ي.الأ سد ئلة:

- 1 سن .
- 2تأنيث أو تذكير جنس.
- 3 أعزب / متزوج - الاجتماعية الحالة.
- تزوج؟ سن أي في تزوج إذا
- 4 ولدوا؟ وأين لديهم الذين الأطفال عدد كم.
- 5 (القرارات خاض عمليات) ب لديهم مغادرة أسباب -
- إلى الوصول تم وكيف تقرر كيف ، التاريخ) الهجرة؟ تجربة كانت كيف .
- 6.(الحدود
- أين الأمن؟ ضمان يمكن هل) الهجرة عملية أثناء مواجهة تها تمت التي المشاكل .
- (الخ ، الصحة 7 ، الغذاء) الراحة؟ فترة أخذت ظروف أي وتحت
- 8الهجرة؟ طرق على الأساسية احتمل حاجاتهم تلبية تمت هل .
- 9وتجارب؟ إقامة أول كانت ومتى أين ، الترقية الحدود إلى الوصول بعد .
- / الأساسية الاحتمل حاجات ، الإقامة) إقامة مكان في الدعم قدم الذي ومن كيف .
- 10 والامنظمات المؤسسات ، الحكومة غير المنظمات
- 11؟(صديق ، زوج ، قريب) مردين اخذت يارأسباب هي ما . (الخ ،
- 12المخالطين؟ أولهم من ، مردين إلى الوصول تاريخ .
- 13دلول؟ عنوبحثهم ي واجهونها التي الصعوبات .
- 14النفقات؟ من قدرأكبر لها التي الاحتمل حاجات / المجالات هي ما .
- 15 (آخر سبب أي أوفرص) مردين في جامعي حرم الحي هذا يعترف لماذا .
- 16 .(ذلك إلى وما ، دورات) مردين في المواعمة أنشطة في المشاركة -
- 17المدل بين السكان مع الاجتماعي والتعايش الإقامة مكان في العلاقات .
- 18هجرتهم قبل به ي قومون كانوا الذي العمل ونوع اليومية حياتهم .
- 19 به القيام يتم العمل وما الهجرة بعد اليومية الحياة .
- 20الهجرة بعد مدييات في ثقافتهم لممارسة والسلبية الإيجابية الفعل ردود .
- 21كافة؟ هي وهي مدييات في المساعدة نقاط هي ما .

منظمة / مؤسسة) ي واجهونها التي المشاكل حل في إليه ي لجأ الذي الأول المكان -

22)دكومية غير

23)المدلينين؟ السكان مع تتلاعم كيف .

"الجوء طالب" ، "الاجئ" كمهاجر؟ تعري فك ي تم كيف مديات؟ في وضعك هو ما .

24)("إقامة تصريح" أو ، "مؤقتة حماية" ،

25)والإناث الذكور دور) الأسرة داخل العلاقات هي كيف .

، الأط فال رعاية ، المنزل (الأعمال) اليومية؟ الحياة على الهجرة آثار هي ما .

26).البح

بين العمل تقسيم في) الهجرة؟ وبعد بل الحياة نمط في التغيرات هي ما .

27)والنساء الرجال

28) العام المجال في المهاجرين ظهور .

الدكومية؟ المؤسسات أو البلدية في وظائف لديك هل *

تدلل؟ كيف *

(والقبول العامة العلاقات الدعم؟ على تحصل الذي من *

29)المختلقة الثقافة أوجدته الذي والتميز الآخر كونه ، الإقصاء .

المقابل في المهاجرين فعل وردود الأهالي من والسلبية الإيجابية الفعل ردود -

الحي؟ في جيرانك هم من *

من؟ مع تتكلم مرة كم *

30)أفكارهم هي ما هجرتهم؟ أثناع تغير الذي ما .

31)وطنهم؟ إلى العودة في الرغبة لديهم هل .

32)لمستقبل؟ توقف عاتهم هي ما .

EK A.5. KATILIMCI RIZA ONAM FORMU

Göç Çalışmalarında Görsel Kaynaklar ve sunulan verilerin Kullanımı: Göç, Kadın ve Toplumsal Uyum: Mardin'deki Yezidi (Ezidi) ve Suriyeli kadınların göç deneyimleri konulu tez konuma ilişkin çalışma yürütmekteyim. Mardin'de yaşayan Suriyeli ve Yezidi (Ezidi) kadın sığınmacıların gündelik yaşamlarını ve deneyimlerini daha iyi anlamak adına araştırmamda görsel kaynaklara yer verilecektir. Tezimde yer vereceğim görsel kaynaklar (fotoğraf , video, ses kayıtları) tarafımdan çekilmiş olup araştırmamda kullanılacaktır. Çekilen fotoğraf ve video Kadın sığınmacıların gündelik yaşam deneyimlerine dair görsel veri sağlayacaktır. Bu kapsamda görüşmeyi gerçekleştireceğim kişiler ve yaşadıkları ortama dair fotoğraflarının çekimi yapılacaktır. Çekmiş olduğum fotoğraf kareleri ve videolar kişilerin yüzleri görülmeyecek şekilde gizlilikleri korunarak araştırmamda kullanılacaktır. Yapılan kısa görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınacaktır.

Sayın Katılımcı; Bu araştırma konusuna katılmak sizin isteğinize bağlıdır. Tarafımdan çekilmiş tüm görsel kaynaklar ve tarafınızdan sunulan veriler bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmaya katılmanız durumunda paylaşmış olduğunuz bilgiler bu araştırmada kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz bu araştırmanın tüm süreçlerinde gizli tutulacak olup kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlamadan önce araştırmaya dâhil olan kişilere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve net yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığımı kanıslıyorum. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

EK A.5.1 KATILIMCI RIZA ONAM FORMU

إضافي

2. ال موافقة نموذج .

مشارك

دراسات في المقدمة وال بيانات المرئية المصادر باستخدام
حول أطروحتي على عمل: الاجتماعي وال تماسك والمرأة الهجرة: الهجرة
سديتم. ماردين في وال سوريات الأيدييات ل لنساء الهجرة تجارب
ل حياة أفضل فهم أجل من بد ثي في المرئية المواردت ضمن
يعشن اللائي وال يزيدييات ال سوريات ل لمهاجرات ال يومية وال تجارب
ال فيديو ومقاطع ال صور) المرئية الموارد ال تقاطت م. ماردين في
وسديتم رسالت في في سألها ال تي (ال صوت ال تسجيلات
ال مل تقطة ال فيديو ومقاطع ال صورة ستوفر بد ثي في استخدامها
هذا في. ل لمهاجرات ال يومية ال حياة تجارب عن مرئية بيانات
• وال بيئة سألها لهم الذين الأشخاص صور ال تقاطت سديتم، ال سيق
ومقاطع ال صور إطارات استخدام سديتم. في بها يعيشون ال تي
خصوصي تهم حماية خلال من بد ثي في ال تقطتها ال تي ال فيديو
المقابلات تسجيل سديتم. الأشخاص وجوه رؤية ي تم لا دتي
في المشاركة. المشارك عزيزي. ال صوت مسجل باستخدام ال قصيدة
جميع استخدام سديتم. الخاص تقديرك حسب هذا ال بحث موضوع
ل الأغراض قدمتها ال تي وال بيانات ال تقطتها ال تي المرئية المصادر
ال تي المعلومات استخدام سديتم، ال بحث في شاركت إذا. ال علمية
معلوماتك ب سرية الاحفاظ سديتم. ال بحث هذا في تشاركها

سرية حماية وسدت تم ال بحث هذا عمل يات جميع في ال شخصية
 . هوي تك معلومات

أو) قرأت ل قد أعلاه ال نص إلى (ا، على يد توي والذي
 المشاركين للأشخاص تقديمها يجب ال تي المعلومات شهفهي اسد تمتعت
 أسد لتي عن ال باحثين سألت. ال بحث في ال بدء قبل ال بحث في
 مفقودة أنها اع تقدت ال تي ال قضايا حول

أع تقد. واضحة إجابات ال تفسيرات جميع ا على وحصلت
 إذا مال تقرير ا. لي المقدمة والش فوية المكنوبة تمام أفهم أنني
 وقت نجح كاف في ا في. الدراسة في المشاركة في أرغب كنت
 معلوماتي اسد تخدام، أقبل بأنني أقر، الظروف هذه ظلم ل قد
 للأغراض ال بحث نطاق في عليها الحصول تم ال تي الشخصية
 أو ضغط أي دون، ال سرية ل قواعد العلمية، وفق ونشرها وعرضها
 إكراه.